

1981/82:92

Onsdagen den 10 mars fm.

Kl. 10.00

1 § Föredrogs och hänvisades

Propositionerna

1981/82:99 till näringsutskottet

1981/82:102 till försvarsutskottet

1981/82:111 till kulturutskottet

1981/82:115 och 117 till näringsutskottet

1981/82:118 Bil. 3 mom. 1 och 3 i hemställan till arbetsmarknadsutskottet
mom. 2 i hemställan till socialutskottet

i övrigt till näringsutskottet

1981/82:122 till jordbruksutskottet

1981/82:145 Bil. 2 till utbildningsutskottet

i övrigt till socialutskottet

1981/82:148 Bil. 2 till arbetsmarknadsutskottet

i övrigt till näringsutskottet.

2 § Föredrogs och hänvisades

Förslag

1981/82:16 till kulturutskottet

3 § Föredrogs men bordlades åter

Konstitutionsutskottets betänkande 1981/82:22

Trafikutskottets betänkanden 1981/82:14 och 15

Civilutskottets betänkanden 1981/82:14 och 15

4 § Finansdebatt

Föredrogs finansutskottets betänkande 1981/82:20 om riktlinjer för den ekonomiska politiken och för budgetregleringen samt om den kommunala ekonomin m. m. (prop. 1981/82:100).

Anf. 1 TALMANNEN:

I fråga om detta betänkande hålles gemensam överläggning för samtliga punkter. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande samtliga punkter i betänkandet.

Anf. 2 ERIC ENLUND (fp):

Herr talman! I den allmänpolitiska debatten för fem veckor sedan beklagade sig Olof Palme över vad han kallade blockpolitiken.

”Det är en orimlighet att styra Sverige i strid med halva folket”, sade han.

Jag insämmer gärna. Det är orimligt. Men vilka partier är det som vill försöka sig på detta tvivelaktiga konststycke?

Den frågan kan enklast besvaras med ett par citat. I det socialdemokratiska s. k. krisprogrammet påstås det att socialdemokraterna har ”det enda genomtänkta program som finns för hur Sverige kan föras ur den ekonomiska krisen”.

I moderaternas partimotion kan man läsa att det är mellan ”två vägar valet står”, dvs. moderaternas och socialdemokraternas.

Båda dessa storstatliga uttalanden innebär i praktisk politik att den ena halvan av svenska folket skall försöka sätta sig på den andra halvan. Man skall inte lyssna – i vart fall inte på andra än den ”egna rörelsen”.

Genom att elda den ena intressegruppen mot den andra vill man vinna den femtioförsta procenten av väljarkåren – och helst litet mer. Sedan behöver man inte diskutera. Då räcker det med att votera.

En sådan konfrontationspolitik och missnöjespolitik kan aldrig, vare sig den är blå eller röd till färgen, hjälpa oss ur våra ekonomiska svårigheter. En ny påminnelse om denna ofta ganska bortglömda sanning är den nya version av långtidsutredningen som publicerades så sent som i går. Den kommer att debatteras i samband med behandlingen av kompletteringspropositionen, och varken jag eller någon annan här i kammaren har haft tillfälle att i detalj studera den. Men en sak är säker: Den svåra väg till ekonomisk balans som vi både kan och måste följa kräver ett stort mått av samspel och samarbetsförmåga. Parter och partier måste tillsammans försöka lösa problemen på ett konstruktivt sätt.

Det hjälper inte att socialdemokraterna på ett allmänt plan är ganska ense med oss andra om nödvändigheten av en industriell tillväxt, så länge de inte lyckas befria sig från den socialistiska frestelsen att framlägga mycket långtgående förslag när det gäller löntagarfonder. Och det hjälper inte hur många miljarder i besparingar som moderaterna än bjuder över regeringen, om dessa besparingar innebär en sådan allmän konfrontationspolitik som vi har sett ett stort antal exempel på sedan moderaterna bytte kurs och bröt upp från trepartiregeringen.

Den debatt vi nu skall ha kommer med nödvändighet att handla om frågor där skarpa meningsmotsättningar redan har uppstått. Dessa skilda meningar redovisas i utskottsbetänkandet, och på dessa punkter kommer det att bli votering. Men när vi har debatterat och voterat färdigt i dag skall vi komma

ihåg att den allmänna strävan måste vara att försöka lösa upp motsättnings-
arna och åstadkomma det samförstånd som är helt nödvändigt för att vi skall
kunna komma till rätta med våra ekonomiska problem.

Det betänkande från finansutskottet som vi nu behandlar tycker jag visar
att regeringspartierna vill ha samförstånd hellre än konfrontation.

När det gäller riktlinjerna för den ekonomiska politiken utom marginal-
skattereformen har centerns, folkpartiets och moderaternas företrädare i
utskottet bildat majoritet.

I fråga om budgetregleringen och kommunernas ekonomi kunde en sådan
enighet dock inte uppnås. På dessa två avsnitt svarar alltså socialdemokra-
terna för utskottets majoritetstext. Mittenpartierna har i båda fallen
reserverat sig för bifall till propositionen, och moderaterna på motsvarande
sätt för bifall till sin partimotion.

Bakom utskottets yrkande om avslag på moderaternas förslag till riktlinjer
för skattepolitiken står utskottets socialdemokrater, centerpartister och
folkpartister. Den gemensamma motiveringen bygger på de tre partiernas
skatteuppgörelse förra våren.

Vad socialdemokraterna därutöver anfört om skattepolitiken i övrigt har
mittenpartiernas företrädare tagit avstånd ifrån i reservation 3.

Vad gäller den kommunala ekonomin kunde vi vid de diskussioner som
fördes under utskottsbehandlingen konstatera att samstämmighet förelåg
mellan regeringspartierna och moderata samlingspartiet i ett betydelsefullt
avseende. Vi vill begränsa kommunernas finansiella utrymme genom en
definitiv överföring till statskassan, enligt regeringsförslaget med drygt 3
miljarder och enligt moderaternas förslag med ca 3,7 miljarder.

Socialdemokraterna däremot vill endast tillfälligt begränsa kommunernas
resurser genom att avsätta ca 3,3 miljarder i skatteregleringskonton i
riksbanken. Regeringen skall senare bestämma när kommunerna skall få
tillbaka pengarna. Det förslaget innebär alltså att budgetunderskottet för
staten ökar med 3 miljarder räknat på helt år i förhållande till regeringens
förslag.

Tyvärr kunde vi från mittenpartiernas sida i utskottet inte nå en uppgörelse
med moderaterna om en gemensam modell för indragning till statskassan av
pengarna från kommuner och landsting. Men sedan utskottet justerat sitt
betänkande den 25 februari har fortsatta diskussioner ägt rum mellan
mittenpartierna och moderata samlingspartiet. Dessa överläggningar har lett
fram till en överenskommelse, som i korthet innebär följande:

De tre partierna föreslår att ett belopp om ca 3,5 miljarder år 1983 skall
dras in från kommuner och landsting. Detta skall ske genom att skatteun-
derlaget från juridiska personer minskar till 40 % för kommuner och 0 % för
landsting samt genom att återstående skatteunderlag för såväl kommuner
som landsting minskas med 1 %. Särskild kompensation om 300 milj. kr.
kommer att utgå till de kommuner och landsting som drabbas särskilt hårt av
åtgärderna.

Med anledning av denna överenskommelse föreslår centerpartiet, folk-
partiet och moderata samlingspartiet att punkten B 2 i finansutskottets

betänkande, vilken gäller den kommunala sektorn, återremitteras till finansutskottet för förnyad behandling.

Herr talman! Regeringens ekonomiska politik innebär en kombination av offensiva åtgärder för att stärka den utlandskonkurrerande sektorn samt stimulera till återhållsamhet med offentliga utgifter och privat konsumtion. Vi måste både arbeta och spara oss ur krisen, står det i regeringens finansplan.

Jag har noterat att ungefär samma formuleringar finns i socialdemokraternas krisprogram: "--- vi skall arbeta oss ur krisen", men för att detta "skall kunna genomföras måste vi samtidigt spara".

Där sägs också att det är olyckligt att frågan "om vi ska spara oss ur krisen eller arbeta oss ur den" kommit att slagordsmässigt ställas mot varandra. Detta vill jag gärna instämma i.

Samtliga demokratiska partier i det här landet torde ha klart för sig att vi måste använda båda dessa metoder – arbeta och spara – för att ta oss ur krisen. Och då kan man fråga sig vad det är för mening med den hårt polariserade debatt som nu förs från oppositionspartiernas sida.

Socialdemokraterna talar om en för hård åtstramning och om social nedrustning och beskyller regeringspartierna för svängsremspolitik. De påstår att vi sparar för mycket, men samtidigt klagar de över ett för stort budgetunderskott, utan att tala om hur detta skall kunna sänkas.

Socialdemokraterna vill på helår spara 2,5 miljarder mindre än regeringen. De vill öka utgifterna med 3,9 miljarder. Beträffande den kommunala ekonomin försämrar deras förslag, som jag nyss sade, budgeten med 3 miljarder, räknat på helt år.

Trots att ni socialdemokrater, Kjell-Olof Feldt – jag vänder mig till Kjell-Olof Feldt, eftersom han är socialdemokraternas främste företrädare i utskottet – ökar inkomsterna med 4,7 miljarder, huvudsakligen genom att höja momsen, ger era förslag en sammanlagd försämring av budgeten på 4,5 miljarder, räknat på helt år. För nästa budgetår blir försämringen omkring 1,8 miljarder.

Sammantaget innebär socialdemokraternas förslag att de låter den offentliga sektorn fortsätta att svälla, samtidigt som de genom höjda skatter drar in köpkraft från svenska folket.

Socialdemokraterna tycks ha för sig att varje regering som socialdemokraterna inte ingår i måste vara en orättvis regering som försöker vidga inkomstklyftorna. Det märks även i det betänkande som vi nu har framför oss. Där påstås att de socialdemokratiska förslagen skulle ha "en *helt* annan" fördelningspolitisk profil. Men det är ju fel att påstå att t. ex. sjukförsäkringsreformen "slår mot de sjuka", som det ibland heter i den mest vildsinta propagandan. Verkligheten är ju att de som drabbas av långvarig och svår sjukdom får del av ett högkostnadsskydd. Vad det i själva verket handlar om är att det stora flertalet människor, som är sjuka några få dagar under ett år, får ett något minskat konsumtionsutrymme. Det socialdemokratiska alternativet innebär att åtstramningen i stället skall åstadkommas genom en höjning av mervärdesskatten. Men ingen kan väl gärna påstå att en höjning av

mervärdeskatten skulle innebära någon högre grad av social rättvisa. Vi har hört många upphetsade stridstjut om karensdagarna, f. ö. en reform som jag ändå tror har en ganska god förankring ute bland flertalet svenska medborgare.

Nu tycks det på vissa håll pågå något slags debatt om en politisk strejk för att stoppa sjukpenningsförslaget. Det blir i så fall en strejk mot vårt demokratiska system, mot den representativa demokratin, en protest mot ett system som innebär att landets politik skall bestämmas genom allmänna val och inte på fackliga möten.

Det finns också anledning att fråga om strejkivrarna upplyser folk om att alternativet till karensdagarna är en momshöjning, som kostar de svenska hushållen dubbelt så mycket som karensdagarna.

Moderaterna, å andra sidan, anser att vi sparar för litet, och i sin partimotion vill de ha besparingar på ytterligare 5,5 miljarder. Men de har varit försiktiga nog att inte tala om vilken modell som skall användas, t. ex. för att spara 1,5 miljarder mer än regeringen på ökad självrisk i sjukförsäkringen. Jag tycker nog, Lars Tobisson, att ni bör tala om detta så snart som möjligt. Skall det bli 6-7 karensdagar, eller skall ersättningen dras ned från 90 till 85 % eller ännu mer?

Inte heller vill moderaterna tala om vad de verkliga effekterna blir av ytterligare besparingar på 2 miljarder inom bostadssektorn. Om förslagen genomförs kommer boendekostnaden – detta innebär inte i och för sig att hyrorna kommer att stiga omedelbart, men på sikt blir det så – att öka med 250-400 kr. per månad för en vanlig trerumslägenhet, om huset är byggt under 1960-talet. Detta är bara ett exempel. Villorna går däremot på den här punkten helt fria från konsekvenserna av de moderata besparingsförslagen.

Vad slutligen gäller moderaternas tredje relativt stora besparingspost, 800 miljoner när det gäller biståndet till fattiga länder, tycker jag att den visar hur mycket trist missnöjespolitik som finns i moderaternas besparingspaket. Sverige skulle som en av världens rikaste nationer inte ha råd att lämna 1 % av vår totala produktion till svältande och lidande människor. Jag tycker att det är höjden av cynism att hänvisa till genomsnittssiffran för de rika länderna, 0,37 %. Varför nämner moderaterna inte USA:s siffra, som är 0,27 %, eller Sovjets vägran att över huvud taget redovisa några siffror för sitt bistånd – siffror som är oerhört låga? Då skulle ju vår generositet framträda som ännu mer lysande.

Det är ingen större konst att gå ut som egoismens härolder och påstå att våra utlandslån går till u-hjälp, om man verkligen tycker att biståndet är minst angeläget. Men varför nämner man inte t. ex. att svenska folket har råd att spendera 10,5 miljarder på alkoholdrycker och 5,8 miljarder på tobaksvaror?

Herr talman! Sammanfattningsvis vill jag säga om moderaternas besparingsförslag att känslan för rättvisa i allmänhet är svagt utvecklad. När det gäller u-hjälpen finns den inte alls.

Det är på fyra områden som vi har allvarlig obalans i vår ekonomi. Det

första gäller våra affärer med utlandet. Vi måste köpa mindre och sälja mer. Vår konkurrensförmåga både här hemma och i utlandet måste stärkas i förhållande till det som produceras i andra länder. Devalveringen och skattereformen är åtgärder i detta syfte.

Marginalskattesänkningen stimulerar arbetsviljan och företagsamhet. Mittenpartiernas uppgörelse med socialdemokraterna ger garantier för att den verkliga blir genomförd.

Energipolitiken, där i stort sett enighet nu råder mellan regeringspartierna och socialdemokratin, minskar vårt oljeberoende och innebär investeringar i nya energikällor. På sikt blir detta av stor betydelse för vår bytesbalans. Det ökar också den produktiva sysselsättningen.

För att få en bättre fungerande kapitalmarknad har vi stimulerat aktiesparandet och därmed ökat tillgången på riskvilligt kapital. Dessa åtgärder har socialdemokraterna ganska envist motsatt sig.

De socialdemokratiska förslagen för att få fart på industriproduktionen är tämligen kortfattat och diffust beskrivna.

En uppgång av industriproduktionen måste få leda till en förbättring av industrins vinstläge, säger man i den socialdemokratiska partimotionen. Det är bra att socialdemokraterna äntligen kommit fram till den insikten. Samtidigt måste det totala sparandet i landet öka genom att konsumtionen hålls tillbaka, säger man vidare. Det kan jag också instämma i. Det är ju en av huvudteserna i regeringens strategi för den ekonomiska politiken.

Men sedan blir argumenteringen mer svårbegriplig. Jag citerar: "Skall denna inriktning av politiken kunna få ett tillräckligt brett stöd, måste samhällets fördelningspolitik utformas så, att vinstökningen inte ytterligare förstärker koncentrationen av privat makt och förmögenhet och att uppoffringarna för ökat sparande fördelas efter medborgarnas förmåga att bära dem." Detta är önskemål som inte alls står i strid med den ekonomiska politik som regeringen står för.

Debatten gäller alltså inte hur målet skall formuleras. Den gäller de metoder vi skall använda för att nå de mål som vi i stort sett är ense om. Det är här som de socialdemokratiska rekommendationerna på en väsentlig punkt blir helt obegripliga. I direkt anslutning till det jag nyss citerade skriver socialdemokraternas följande: "En viktig förutsättning för återhämtningspolitiken är därför att löntagarfonder införs --".

Här finns märkliga luckor i tankegången. Först säger man att industrins vinstläge skall förbättras och att konsumtionen skall dämpas. De uppoffringar som krävs för detta och som vi alla är medvetna om kommer att accepteras endast under förutsättning att den sista - eller senaste - modellen av socialdemokratiska löntagarfonder införs.

Men dessa fonder kommer ju antingen att försämra industrins vinstläge och konkurrensförmåga eller också att suga upp de möjligheter som finns för löneökningar. Den enskilde löntagarens ekonomiska situation förbättras inte med en enda krona.

Socialdemokraternas starka fixering till löntagarfonder som något slags

huvudmodell för framtida kapitalbildning ser jag som ett allvarligt hot mot vår ekonomiska tillväxt.

Att ägande och makt över Sveriges medelstora och större företag på några år skulle överföras till 24 i huvudsak politiskt valda fondstyrelser hör enligt min mening till de mest säregna ekonomiska hugskott som dykt upp i detta land under den tid jag kan överblicka.

Investeringarna skulle alltså i framtiden bestämmas geografiskt och inte affärsmässigt. Riskerna skulle öka att ständigt nya pengar pumpas in i nedläggningshotade företag, även i lägen då lönsamhet inte kan uppnås inom rimlig tid. Att kalla denna anordning för löntagarfonder är nog det märkligaste av allt. Löntagarens ekonomiska utrymme minskar i stället för att öka. Några raka rör till deras plånböcker blir det sannerligen inte fråga om. Inte heller ökas inflytandet på den egna arbetsplatsen.

Den allvarligaste bland alla obesvarade frågor kring löntagarfonderna gäller, tycker jag, löntagarnas möjligheter att som hittills förhandla om sina villkor på arbetsplatserna. Att förhandla med pamparna i det egna facket torde bli en ganska otacksam uppgift.

Det socialdemokratiska fondförslagets utformning får vi inte veta särskilt mycket om före valet. Men vi vet tillräckligt om huvudprinciperna för att inse att systemet inte tillgodoser kraven på en väl fungerande kapitalmarknad. Det enda som är riktigt angeläget med löntagarfonderna är att de inte införs.

En viktig mätare på hur den svenska industrins konkurrensförmåga utvecklas är handelsbalansen. Enligt beräkningarna i finansplanen skulle det kraftiga underskottet år 1980 på 11 miljarder motsvaras av ett underskott på endast 0,5 miljarder under 1981. Nu blev dock importen under december förra året betydligt större än beräknat, beroende bl. a. på den stränga vintern och ökad oljeimport. Finansutskottet har därför beräknat att underskottet i handelsbalansen kan bli 1,5 miljarder större än vad som anges i finansplanen. Men trots detta kan vi, om vi jämför de två åren 1980 och 1981, räkna med att vår handelsbalans förbättrades med ca 9 miljarder.

Vi måste ändå komma ihåg att denna förbättring inte innebär att våra bekymmer för bristande balans i våra utrikesaffärer är borta. Det totala underskottet inberäknat tjänster förra året beräknas bli 15,5 miljarder, och det är en alarmerande siffra, även om den är lägre än under de närmast föregående åren. Finansplanens prognos för innevarande år är att bytesbalansunderskottet kommer att bli omkring 13,5 miljarder.

Av största vikt för utvecklingen av vår bytesbalans på sikt är att inte protektionismen ytterligare får breda ut sig. Att Sverige som ett litet exportberoende land skulle kunna ersätta bristande konkurrenskraft med handelshinder är en farlig föreställning. Vi måste komma ihåg att flertalet länder som vi handlar med dras dels med underskott i bytesbalansen, dels med en mycket högre arbetslöshet än den vi har i Sverige. Vi måste räkna med att handelshinder från svensk sida får ett mycket hårdhänt bemötande från de länder vi handlar med. Därför måste vi värna om frihandeln som huvudprincip i vårt internationella umgänge.

Det är beklagligt att socialdemokraterna i sina motioner låter tankar på protektionism få ett allt större utrymme. Det går inte att exportera arbetslösheten till andra länder. Flertalet av våra handelspartner har redan en flerdubbel arbetslöshet jämförd med Sveriges. Och många av dem har en betydligt lägre standard och dåliga eller i en del fall t. o. m. inga sociala välfärdsanordningar. Därför är det nästan fråga om att socialdemokraterna försöker sig på samma sak som moderaterna i sina attacker mot biståndet. I stället för att tala om för svenska folket vad som behöver göras förespeglar man medborgarna att svårigheterna skulle kunna skjutas över på dem som har det ojämförligt sämre.

Den andra svåra obalansen i vår ekonomi har vi i statens budget. För det här budgetåret beräknas underskottet bli 78 miljarder och för nästa budgetår 82,5 miljarder. Regeringens besparingsförslag ger för helår en utgiftsminskning på drygt 13 miljarder, inkl. vad som beslutades i höstas. För nästa budgetår blir effekten ca 9,5 miljarder.

Här för socialdemokraterna ett konjunkturpolitiskt resonemang vid fel tillfälle. Man motsätter sig besparingarna inom den offentliga sektorn med hänvisning till den lågkonjunktur vi befinner oss i. Man väntar på den ekonomiska tillväxt som följer av en konjunkturuppgång.

Det är naturligtvis riktigt att tillväxten i den svenska ekonomin på sikt är avgörande för vår standard och för vår sociala trygghet. Men om själva förutsättningen för tillväxten är att vår utlandskonkurrerande sektor stärks, då kan vi inte vänta med att tillföra denna sektor de resurser som behövs, och det gäller för både kapital och arbetskraft. Detta förutsätter ovillkorligen att den offentliga konsumtionen hålls tillbaka. I annat fall ökar budgetunderskottet ytterligare. Därför måste vi spara nu. Annars ökar statens skulder, utlandsupplåning och räntebörda. Underskottets allvarliga konsekvenser blir då ännu allvarligare: ökad inflationsrisk, trängsel på lånemarknaden och högt ränteläge. Därför är det socialdemokratiska förslaget till budgetreglering ganska misslyckat. Det skulle öka budgetunderskottet med 4,5 miljarder, räknat på helt år, och med närmare 2 miljarder för nästa budgetår.

Eftersom jag i början av mitt anförande föreslog återremiss till utskottet vad gäller punkten B 2, om kommunernas ekonomi, har jag ingen anledning att närmare gå in på det avsnittet i vårt betänkande. Rolf Rämgård kommer senare i debatten att föra regeringspartiernas talan vad gäller den kommunala ekonomin.

Vpk har i yrkandet i sin partimotion föreslagit en ökning av statsutgifterna med drygt 14 miljarder och en inkomstförstärkning med 9,7 miljarder. Deras förslag innebär alltså en ökning av budgetunderskottet med omkring 4,5 miljarder. Ett enhälligt utskott har avstyrkt de riktlinjer för den ekonomiska politiken som föreslås i vpk:s partimotion.

Herr talman! Jag vill sluta mitt anförande med att till moderata samlingspartiet ställa de direkta frågor som har varit föremål för så mycket spekulerande under de två veckor som har gått sedan finansutskottet justerade sitt betänkande. Även om vi nu har kommit överens om en

återremiss vad gäller kommunernas ekonomi, så är de här frågorna fortfarande aktuella vad gäller riktlinjerna för budgetpolitiken i stort.

Ert huvudintresse, Lars Tobisson, är ju utgiftsnedskärningar. Kommer ni här i kammaren, liksom ni gjorde i utskottet, att hjälpa fram en socialdemokratisk budgetpolitik? Den innebär ju ett nej till 1,5 miljarder av regeringens besparingsförslag, och den innebär utgiftsökningar med 3 miljarder. Skillnaden gentemot regeringsförslaget är nära 4,5 miljarder. Ni själva, Lars Tobisson, vill spara 5,5 miljarder mer än regeringen. Skillnaden mellan er och socialdemokraterna är – om vi håller oss till statens utgifter – 10–11 miljarder för nästa budgetår. Tar vi hänsyn också till övriga faktorer är skillnaden i budgetutfall 7 miljarder. Hur motiverar ni, Lars Tobisson, att moderaterna – vilket har sagts – lägger ned sina röster i huvudvoteringen och därmed hjälper fram en sådan budgetpolitik hellre än att stödja regeringens förslag, som ligger betydligt närmare ert eget? Ert agerande ter sig ännu konstigare därför att ni i er partimotion har lovat att stödja samtliga regeringens besparingsförslag utom en post på 300 miljoner till försvaret.

Får vi inte som vi vill, skall vi nog se till att det blir så tokigt som möjligt. Det tycks ha blivit en ledande princip för moderata samlingspartiet när det gäller att hantera den här frågan. Det är en helt ny och dess bättre tidigare okänd princip i vårt parlamentariska liv. Den är ny, men jag hoppas att moderaternas nye partiledare inte tillåter den att bli gammal.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter under avsnitt A.

Beträffande motiveringen för hemställan under punkten 2 vad gäller riktlinjerna för skattepolitiken i detta avsnitt yrkar jag bifall till reservation nr 3.

Under avsnitt B 1. Budgetförslaget, punkten 1, yrkar jag bifall till reservation nr 6.

Vad gäller avsnitt B 2. Den kommunala sektorn, punkten 2, yrkar jag som tidigare nämnts återremiss till utskottet.

Under avsnitt B 3. Särskilda frågor, punkten 3, yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Anf. 3 KJELL-OLOF FELDT (s):

Herr talman! Finansutskottets ordförande inledde sitt anförande med en vädjan om samförstånd. Han vädjade om ett uppbrott från blockpolitiken. Ja, det är så dags, Eric Enlund, att stå i riksdagens talarstol och göra dessa vädjanden! I finansutskottets diskussioner har folkpartiet och centern sökt en enda samtalspartner – moderaterna. Man har inte gjort ett enda försök till kontakt med socialdemokraterna. Man klev alltså in, helt frivilligt, i högerburen, och då slår dörren raskt igen. Det borde Eric Enlund och hans kamrater i mitten ha lärt sig vid det här laget. Ett råd: Sluta upp med talet om samförstånd! När ni i praktiken sluter upp bakom moderaternas konfrontationspolitik blir det bara tom retorik.

Det ekonomiska tillståndet i Sverige är eländigt. Budgetpropositionen reste flera problem än den löste. Den redovisade en utomordentligt dyster

framtid med fortsatt industriell försvagning, stora underskott och hög arbetslöshet. Den skapade dessutom nya hot genom en hård konfrontationspolitik mot landets löntagare parad med fortsatt släpphänthet gentemot spekulations- och mygelekonomi.

Under de två månader som gått sedan dess har läget förvärrats. Nya rapporter om det internationella konjunkturläget talar om att konjunkturuppgången ter sig alltmer avlägsen. Den svenska industrikonjunkturen visar inga tecken på att förbättras. Byggnadsindustrin går in i en stor kris.

De försök regeringen gjorde i budgetpropositionen att försköna sysselsättningsläget och valutaläget efter devalveringen har slagits sönder av verkligheten. Vi har nu rekord i arbetslöshet och ett lägre antal lediga platser än någonsin tidigare. Utflödet av valuta har på nytt satt i gång. På två månader har 4,5 miljarder kronor runnit ut ur landet. Det ligger inte så långt ifrån det valutautflöde i början av 1981 som drev fram dagens rekordhög ränta.

Vad har då regeringspartierna – både de två som sitter i kanslihuset och det tredje som av och till leker oppositionsparti här i riksdagen – sysslat med under denna tid? Jo, man har under upprörande av mycket stridsdamm bråkat om hur kommunerna skall berövas ytterligare ett antal miljarder av sina skatteinkomster. Dessutom har arbetsmarknadsministern en gång i månaden uttalat sin förvåning över att arbetslösheten växer.

Finansutskottets ordförande försökte sig på en hög svansföring i sitt anförande. Jag undrar ändå hur det känns att nu få ta hand om en hastigt tillyxad förhandlingskompromiss mellan ett par partiledare. Finansutskottets anseende som riksdagens beredande organ torde inte ha ökat på den kuppen.

Vad är det då man egentligen har kommit överens om? Enligt pressmeddelandet är det här ett provisorium för 1983. Vad innebär det, Eric Enlund? Får kommunerna tillbaka dessa 3,5 miljarder 1984? Eller skall samma pengar tas ut på något annat sätt fr. o. m. 1984? Och varför gör man ett provisorium av någonting som har så genomgripande verkningar på landets och kommunernas ekonomi? Vad är det för stridigheter som nu skall föras in i den expertgrupp som skall tillsättas? Det vore bra att få klarhet på dessa punkter.

Detta skådespel förflyter på långt avstånd från de problem människor upplever och den oro de känner inför framtiden, som gäller jobben, de sjunkande reallönerna, sämre trygghet vid sjukdom och arbetslöshet, om pensionerna skall räcka till osv.

Det är ingenting att förundra sig över om svenska folkets förtroende för borgerlig ekonomisk politik har sjunkit till en bottennivå enligt SIFO:s mätningar. Besvikelsen tycks inte vara mindre inom det industriella etablissemanget. Den ena industriledaren efter den andre – även nyligen rekryterade sådana som dragplåster till folkpartiet – står nu upp för att fördöma borgerlig industripolitik. En del kan inte ens dölja sin längtan tillbaka till den tid då socialdemokratin hade ansvaret för landets ekonomi – ”dom var proffs på det här”, som en bankdirektör uttryckte saken.

Den här sönderfallande politiken vill de borgerliga partierna nu låta driva vidare – utan folkligt stöd, i hård konfrontation med löntagarna och med ett alltmera missmodigt näringsliv. I dag är det ju meningen att riksdagen skall ta ställning till riktlinjerna för den ekonomiska politiken. Men den här gången är det mer än någonsin befogat att fråga: Vilken politik? Finns det över huvud taget någon borgerlig ekonomisk politik att ta ställning till? Finns det över huvud taget någon regering med förmåga och vilja att driva ekonomisk politik i Sverige?

Svaret på de frågorna är inte lätta att finna i finansutskottets betänkande. *Oenigheten och alla taktiska manipulationer mellan de borgerliga gör att betänkandet mest påminner om ett rävgryt, med många in- och utgångar.* Det finns visserligen ett av samtliga borgerliga ledamöter undertecknat avsnitt, som sägs vara riktlinjer för den ekonomiska politiken. Men det visar sig snart att dessa riktlinjer varken gäller skattepolitiken eller budgetpolitiken. Där finns numera ingen borgerlig politik, utan finansutskottets socialdemokrater står för betänkandets förslag.

I all sin torftighet är den borgerliga delen av betänkandet ändå ett ganska avslöjande dokument. Enligt det har den ekonomiska politiken egentligen bara en huvuduppgift – att fortsätta att skära ner de offentliga utgifterna och medborgarnas levnadsstandard, dvs. att fortsätta det man kallar sparpolitik. I flera omgångar sägs att samhället inte kan göra någonting för att förbättra sysselsättningsläget. Det finns inget utrymme, säger man, för att ersätta en för låg utländsk efterfrågan på svenska varor och tjänster med stimulans av inhemsk efterfrågan. Och eftersom man utgår från att den utländska efterfrågan kommer att vara för låg, innebär denna ståndpunkt helt enkelt att en ökad arbetslöshet är oundviklig.

I ett avsnitt på en dryg sida, som försetts med den något pampiga rubriken *Den ekonomisk-politiska strategin, ges arbetslöshetspolitiken två motiv.* Ett led i strategin är således "att den konkurrensutsatta sektorn måste få förtur till arbetskraft och kapital framför de skyddade sektorerna i vår ekonomi". Det andra är att efterfrågan på arbetskraft måste hållas låg med tanke på – som man säger – konkurrenskraften. Med andra ord: arbetslöshet behövs för att hålla nere lönestegringarna.

Jag måste gratulera nyliberalerna i det borgerliga lägret till dessa framgångar. Det nyliberala budskapet kunde inte ha framförts bättre av Margaret Thatcher eller ens av Milton Friedman själv. Industrin behöver en reservarmé av arbetslösa att välja och vraka bland. Och Svenska arbetsgivareföreningen – och den borgerliga regeringen – behöver arbetslösheten som bundsförvant för att sänka reallönerna och försämra de sociala villkoren. Detta är det enda språk som de s. k. kravmaskinerna enligt borgerlig uppfattning förstår.

Man måste undra när arbetslöshetsvapnet anses vara tillräckligt vasst. Räcker inte reservarmén till när arbetslösheten är över 150 000 och det går nära tio arbetslösa på varje ledig plats? Och är inte t. ex. verkstadsindustrin tillräckligt prioriterad, när den i december hade 1 500 lediga platser att erbjuda 13 000 arbetssökande?

På dessa frågor vill de borgerliga uppenbarligen svara nej. Vilken gruppering av borgerliga partier man än väljer ur det rika utbudet i finansutskottets betänkande, är beskedet detsamma. Ingen omläggning av den ekonomiska politiken, ingen antydan till insikt om att man är på fel väg, att Sveriges ekonomi befinner sig på katastrofkurs. Den enda nyansen är att moderaterna vill gå ännu längre än regeringspartierna i den arbetslöshetsskapande politiken genom ytterligare nedskärningar av de offentliga utgifterna.

För socialdemokratin är denna utveckling helt oacceptabel. Vi kan aldrig godta att arbetslöshet används som medel i den ekonomiska politiken. Vi är dessutom övertygade om att Sveriges väg ur den ekonomiska krisen måste bygga på allas deltagande i arbetet med att åter skapa en stark ekonomi.

I de borgerliga regeringarnas försvar för sin politik har försämringarna i de internationella konjunkturerna och oljeprishöjningarna spelat en stor roll. Nu råder ingen oenighet om att svensk ekonomi under 1970-talet har utsatts för stora påfrestningar. Om det behöver vi alltså inte diskutera. Vad den politiska striden gäller är sättet att lösa problemen.

Hur är då Sveriges utgångsläge inför 1980-talet? Industriproduktionen har inte ökat sedan 1974. Den totala produktionen, BNP, har också stagnerat. Under den här långa perioden, då produktionen stått stilla, har Sverige dragit på sig stora skulder och underskott. Underskottet i våra utrikes affärer har sedan 1976 legat på ungefär 3 % av bruttonationalprodukten. Vi har en total nettoskuld gentemot utlandet som nu uppgår till 80 miljarder kronor, varav staten svarar för 50 miljarder. 1975 hade Sverige en nettofordran på utlandet på 30 miljarder. Den totala försämringen i vår finansiella utlandsställning är alltså 110 miljarder.

Arbetslösheten har sakta men säkert skjutit uppåt och tar nu kraftiga språng. Vi hade 1 1/2 % arbetslöshet i mitten av 1970-talet. I år är de mest optimistiska beräkningarna att arbetslösheten kommer att ligga på i genomsnitt 3 1/2 %. Dessutom inträffar i år en annan allvarlig försämring: sysselsättningen minskar totalt sett i Sverige. Det är första gången på många årtionden.

Hur kraftigt industrins läge har försvagats sedan mitten av 1970-talet framgår av att den i dag har samma konkurrenskraft, samma relativa kostnadsläge gentemot utlandet, som den hade i början av 1970-talet, men ändå har den förlorat 15 % av sina marknader.

Men det allra allvarligaste inslaget i Sveriges ekonomiska läge är ändå, att trots att det har talats mycket om sparplaner och sparpropositioner, så har det aldrig sparats så litet i Sverige som nu. Den andel av bruttonationalprodukten som avsätts för investeringar har sjunkit från 23-24 % under första hälften av 1970-talet till 17 % i dag. Räkna vi bort de investeringar som är nödvändiga bara för att ersätta förslitna produktionsresurser, maskiner, fabriker osv., så har den s. k. nettosparkvoten fallit från 15 % till 5 %.

Det råder ingen tvekan om att denna låga nivå på insatser som skapar ny produktionsförmåga sätter Sverige i strykclass bland industriländerna. Den verkligt sjuka punkten i Sveriges ekonomi, det som inger den allra största

oron inför framtiden, är just att vi sparar och investerar så litet. Om vi inte i dag sätter av för framtiden och bygger för framtiden, så kommer vi inte att ha råd att ens på sikt behålla en rimlig välfärd och levnadsstandard. Då blir vårt öde långa perioder med hög arbetslöshet, där jobben dessutom betalar sig sämre än i dag.

Det grundläggande kravet på den ekonomiska politiken är därför att vi i Sverige måste öka det produktiva sparandet, investeringarna. De nya insatserna måste koncentreras till industrin, den utlandskonkurrerande sektorn. Vi kan betala tillbaka våra stora skulder bara om industrin blir större och starkare. Och därför är huvudfrågan: Hur kan vi öka landets produktionsförmåga och bli mer konkurrenskraftiga, hur skall vi bli mindre beroende av import och öka vår export?

Också så här långt råder nog en betydande enighet om den svenska ekonomins problem. Men sedan slutar enigheten och vägarna delar sig.

Det hävdas i debatten att skillnaden mellan socialdemokratisk och borgerlig politik är att de borgerliga partierna vill ta Sverige ur krisen genom sparande och åtstramningar medan socialdemokratin vill nå samma mål genom en kraftigt expansiv politik för att öka efterfrågan.

Men den beskrivningen ger ingen rättvisande bild av motsättningarna kring den ekonomiska politiken. De går faktiskt djupare än så.

Det framstår således allt klarare att den borgerliga politikens egentliga anfällsmål är blandekonomin och välfärdsstaten. Numera skyller man utan reservationer svårigheterna att ta sig ur 1970-talskrisen på framväxten av välfärdsstaten och blandekonomin. Det är egentligen orsaken till att västvärldens industrisamhällen inte klarar 1970-talets påfrestningar. Vi har fått alltför höga skatter, vi har fått för mycket statlig inblandning i näringslivet, vi har fått för mycket social trygghet och, framför allt, vi har fått en alltför stor offentlig sektor.

Då blir lösningarna följande. Vi lever över våra tillgångar – alltså måste vi pressa ned vår standard och vår välfärd. Men med "vi" menas inte alla medborgare. Några måste tvärtom få högre standard och större välfärd – de faktorer som antas vara motorerna i det privatkapitalistiska systemet.

Dessutom måste vi bort från blandekonomin. Lågre skatter, en mindre offentlig sektor, det är huvudlösningen. Ansvaret för sysselsättningen måste flyttas över på marknaderna, och marknadskrafterna måste få mycket större spelrum också när det gäller människors sociala villkor. Man måste försvaga det sociala skyddsnätet, så att arbetsviljan och viljan att ta risker ökar. Fackföreningarna måste också göras svagare, så att de inte kan ställa så många krav för sina medlemmars räkning.

Den här politiken och den här filosofin har internationella förebilder. Den fick sitt stora genombrott i England år 1979, när högerregeringen trädde till. I USA startade den i stor skala 1980, då Ronald Reagan vann presidentvalet.

I Sverige började den tillämpas på allvar år 1980. Trepårtiregeringens ekonomiska politik lades då om och inriktades på nedskärning av samhällets utgifter. Den lät också bostadsbyggandet sjunka och andra samhällsinveste-

ringar gå tillbaka. Man accepterade en växande arbetslöshet, man höjde skatterna på konsumtionen, man sänkte skatterna för aktieägare, skogsägare och företagare. I år inleds aktionen för att försvaga det sociala skyddsnätet. Under återopande av nödvändigheten att spara på statsutgifterna vill man försämra den sociala tryggheten vid sjukdom och vid arbetslöshet. Man vill också skapa större frihet för arbetsgivarna att avskeda folk genom att ändra de s. k. trygghetslagarna.

Finansutskottets ordförande gjorde i anknypning till förbittringen över försämringen av sjukförsäkringen ett uttalande om politiska strejker som var grundat antingen på stor okunnighet eller på stor illvilja. Han påstod nämligen att politiska strejker i Sverige är riktade mot vårt politiska system, mot demokratin. Låt mig upplysa Eric Enlund om att riksdagen uttryckligen har sagt att politiska strejker i Sverige är lagliga. Därmed kan en politisk strejk aldrig vara oförenlig med vårt politiska system. Lagliga handlingar i Sverige är lagliga och förenliga med vårt politiska system – det kan inte ens en folkpartistisk utskottsordförande ändra.

Det mest uppseendeväckande med denna politiska högerfilosofi är egentligen att de borgerliga partierna vill tillämpa den i full skala i Sverige, när den redan har dokumenterat sina misslyckanden i en rad andra länder. Åtstramningspolitik i mer eller mindre avancerad form har under 1970-talet bedrivits på många håll i Västeuropa utan att ge avsett resultat. Och i de länder där den har kombinerats med försök att bryta ner blandekonomin och välfärdsstaten är resultaten avskräckande. I Storbritannien har det lett till en våldsam ekonomisk tillbakagång och massarbetslöshet. I USA är Reagans politik redan efter drygt ett år på väg mot en katastrof.

Det finns inte heller någonting som tyder på att den här sortens politik skulle lyckas i Sverige. Dess enda resultat så långt är att den har åstadkommit den olyckliga kombinationen av minskad produktion, ökad arbetslöshet och fortsatt inflation.

Nedskärningen av de offentliga utgifterna har inte lett till någon förbättring av statsfinanserna. När den s. k. sparpolitiken inleddes 1980 sades målet vara att skära ned budgetunderskottet motsvarande 1 % av bruttonationalprodukten varje år. Eftersom underskottet då var 10 % skulle det egentligen ha varit nere i 7 % i år efter alla sparpropositioner. Men det väntas bli 13 %. Räknat i pengar skulle underskottet enligt planerna ha varit ca 40 miljarder kronor i år. Det blir minst 80 miljarder kronor.

Ingreppen mot kommunerna hade till syfte att skära ner efterfrågan på arbetskraft och bereda utrymme för industrin. Men de har inte lett till att industrin har känt sig manad att anställa mera folk. Tvärtom, man har hela tiden avskedat folk. Resultatet har inte bara blivit en kraftig arbetslöshet utan också sämre service för medborgarna: tåg som inte går, vägar som inte underhålls, bibliotek som stängs och längre köer till sjukvård och barnomsorg.

Dessa misslyckanden börjar nu bli så uppenbara att de borgerliga partierna inte ens försöker bortförklara dem – Eric Enlund gjorde det inte heller. Man kunde kanske vänta sig någon vilja till omprövning. Men då bortser man från

att politikens upphovsmän har mer långtgående syften än de rent ekonomiska. För dem är de politiska syftena det viktiga: att bryta ner blandekonomin och försvaga välfärdssamhället. Och en misslyckad ekonomisk politik kan t. o. m. visa sig vara det mest effektiva medlet i den kampanjen.

Herr talman! För socialdemokratin måste det vara en huvuduppgift att sätta stopp för de här planerna. Vi anvisar en väg ur den ekonomiska krisen, som bevarar både blandekonomin och välfärdsstaten. Vi tror att båda dessa fenomen har varit inslag i vår ekonomiska utveckling i det förflutna, som gett den stabilitet och styrka och som gjort det möjligt att få en bred uppslutning kring den förda politiken.

Vår politik har två grundläggande utgångspunkter. För det första kan vi inte hoppas på att problemen löser sig av sig själva. Vi kan inte sitta och vänta på en industriell expansion som bygger på världsmarknaderna. Åtskilliga år framöver på 1980-talet kommer världsekonomin med största sannolikhet att präglas av åtstramningspolitik och av höga räntor. Vi tror inte heller att något marknadsekonomiskt mirakel i Sverige kommer att rädda oss, utan grundtanken i vårt program är att vi har både skyldighet och möjlighet att av egna krafter börja ta oss ur krisen. Vi har resurser som vi skall använda. Vi ska sätta folk i arbete och börja bygga upp Sveriges ekonomi igen.

För det andra är Sveriges allvarligaste ekonomiska problem den mycket låga investeringsnivån. Den hotar framtidens sysselsättning och inkomster liksom våra möjligheter att någonsin få balans i våra utrikesaffärer. Det gäller alltså att inrikta resurserna på investeringar, som ökar landets produktiva tillgångar och produktionsförmåga.

Vi vill därmed göra slut på den destruktiva åtstramningspolitiken och övergå till en mera expansiv politik, som ökar aktiviteten och sysselsättningen i svensk ekonomi. Men det är inte fråga om en urskillningslös expansion på vilka områden som helst. Efterfrågestimulansen måste inriktas på områden, där den skapar ökade produktionsresurser och förstärkt konkurrenskraft. Därmed ger den sysselsättning och inkomster inte bara på kort sikt utan också för framtiden.

Det budgetförslag som socialdemokraterna lagt fram är ett klart uttryck för denna inriktning av den ekonomiska politiken. Budgetförslaget innebär ingen påspädning av den privata konsumtionen. Visserligen säger vi nej till de försämringar av villkoren för de sjuka, de arbetslösa, de handikappade och pensionärerna som de borgerliga partierna vill genomföra. Men vi vill dra in motsvarande pengar genom att momsén återförs till den nivå som den hade i fjol höst. För oss handlar detta om både en moraliskt försvarbar fördelningspolitik och ett bevarande av viktiga sociala grundtryggheter.

Vi förordar inte heller någon våldsamt expansion av den offentliga verksamheten. Det är bara på två områden som vi i det här läget förordar en utbyggnad, nämligen inom äldreomsorgen och barnomsorgen. De gränser som de borgerliga partierna vill sätta för den kommunala verksamhetens utveckling – vare sig sista-minuten-kompromissen nu innebär 0 eller 1 % årlig tillväxt – kommer att omöjliggöra en rimlig utbyggnad av t. ex.

långvården och barnomsorgen. De bedömningar vi gjort tillsammans med kommunernas företrädare visar att en tillväxt på 2 % är nödvändig.

Vi avvisar tanken att riksdagen skall förstatliga kommunalskatterna. Paul Jansson kommer senare att utveckla vår syn i den frågan. Här vill jag bara säga att den frysning av kommunernas överlikviditet under år 1983 som vi föreslår också har positiva statsfinansiella konsekvenser, fast staten inte berövar kommunerna deras pengar. Det kommer att minska det statliga upplåningsbehovet på kreditmarknaden och därmed lätta bördorna på kreditpolitiken. Den stimulans som vi föreslår ligger därför uteslutande på ett enda område, nämligen investeringarna. Men här anser vi det nödvändigt att göra desto mer kraftfulla insatser.

Vi ställer två krav på inriktningen av dessa investeringar. Det ena är att de på sikt skall förstärka produktionsförmågan i landet eller minska vårt behov av import. Det andra kravet är att investeringarna skall stimulera produktion och sysselsättning, inte bara i byggnadsverksamheten utan också i den svenska industrin. Det förutsätter att investeringarna planeras och genomförs så att leveranser av material, utrustning och anläggningar i största möjliga utsträckning kan ske från den svenska industrin.

Från dessa utgångspunkter föreslår vi ett omfattande investeringsprogram på en rad områden: energiförsörjningen och energisparandet, vägar och kommunikationer, bostadsbyggandet samt inom ett antal industribranscher. Vi föreslår också statliga insatser så att kommunerna kan tidigarelägga nödvändiga investeringar på miljövärdens område.

Statens kostnad för dessa investeringar skulle bli 2 miljarder kronor. Det skulle ge en total investeringsökning på 7 miljarder och skapa uppskattningsvis mellan 30 000 och 40 000 jobb under de kommande ett à två åren.

De borgerliga partierna visar en total likgiltighet inför investeringsproblemet och den hotande byggkrisen i Sverige. Det är det enda som egentligen förbryllar mig i uppläggningsen av deras ekonomiska politik. Även om man inte vill lyssna till oss, kunde man väl ta något intryck av de samstämmiga krav som de fackliga organisationerna och byggbranschen upprepade gånger fört fram till regeringen.

Tidningen Byggindustri, organ för Byggförbundet och Svenska Byggnadsentreprenörföreningen, skrev nyligen om den socialdemokratiska motionen: "Det är på det hela taget ett grundligt genomarbetat och väl motiverat byggprogram socialdemokraterna presenterar. Det står i skarp kontrast till den tröghet och tveksamhet den sittande regeringen visar inför branschens många framtöstar om åtgärder för att stoppa den negativa utvecklingen."

Jag måste fråga de borgerliga representanterna här i kammaren: Begriper ni inte att ni håller på att ödelägga svensk byggindustri?

En aktiv politik för investeringar är alltså första ledet i vårt program för att få fart på Sverige. Det andra ledet är åtgärder för att bättre utnyttja den efterfrågan som finns inom landet.

Det är definitivt inte fråga om någon övergång till en regleringsekonomi och protektionism, utan Sverige skall fortsätta att vara en öppen ekonomi, utsatt för utländsk konkurrens. De svenska alternativen till import skall alltså

vara konkurrenskraftiga. Vi kan inte vänta oss att vare sig offentliga eller privata köpare väljer svenska varor om de är dyrare och sämre än utländska. Men även med den förutsättningen kan vi göra väsentligt mera än idag för att styra och planera våra inköp mot svensk produktion och svensk industri. I första hand gäller det den offentliga sektorns inköp, den s. k. offentliga upphandlingen från stat, kommuner och landsting.

Vi föreslår här ökad användning av s. k. teknikupphandling, mera långsiktig planering av den offentliga sektorns inköp och en ökad samordning av större projekt. Avsikten är inte att ge svensk industri några otillbörliga favörer. Men den skall åtminstone ha en rimlig chans att utnyttja de fördelar som hemmamarknaden normalt ger det egna landets industri.

Eftersom den offentliga sektorn i Sverige fortfarande gör årliga uppköp för 60 à 70 miljarder kronor, är detta en enorm hemmamarknad som kan ställas i större utsträckning till den svenska industrins förfogande.

På samma sätt borde det vara möjligt för det privata näringslivet att i sin upphandling stimulera inhemsk tillverkning och industriell utveckling. Också här kan ökat samarbete, bättre planering och större inslag av teknikupphandling ge resultat.

Om vi genom bättre utnyttjande av våra egna resurser kan slippa importera och i stället tillverka i Sverige, är det en mycket billigare väg att minska vårt utlandsberoende och våra utlandsskulder än att försöka slå sig fram på exportmarknaderna, ofta med höga kostnader för försäljning och marknadsföring och med ofta stor osäkerhet om hur det lyckas. Därför borde vi försöka förändra upphandlingstekniken och attityden till hur vi skall samarbeta mellan samhälle och näringsliv.

Men vägen ur den ekonomiska krisen handlar inte bara om att få fart på investeringar och produktion, att sätta folk i arbete för att bygga upp Sveriges ekonomi. Skall vi lyckas, måste också ett annat stort problem lösas, nämligen inflationen.

Inflationen har i Sverige under 1970-talet varit rekordhög, framför allt under den borgerliga perioden när vi har haft över 80 procents prisstegring på drygt fem år. Inflationen har inte bara skapat stora orättvisor. Den har också blivit ett hinder för att Sverige skall återvinna sin ekonomiska hälsa. Inflationen driver upp räntorna och den ökar det statliga budgetunderskottet. Inflationen har också försvårat en sund inriktning av investeringarna och kapitalets användning. Vi har fått en spekulations- och penningekonomi som minskat utrymmet för de produktiva investeringarna. Därför måste inflationsbekämpningen vara den andra huvuduppgiften för socialdemokratiens ekonomiska politik.

Men låt oss då inse vad inflationsbekämpning innebär. Vi tror inte att man kan bekämpa inflationen genom arbetslöshet och svag ekonomi, där man pressar ner efterfrågan. 1970-talets erfarenheter visar att det inte hjälper. Man får både arbetslöshet och inflation.

Allt tyder nu på att 1983 blir det kritiska året. Då avgörs om Sverige skall kunna ta sig ur inflationskarusellen eller om vi skall fastna i ständigt återkommande nedskrivningar av den svenska kronan. Under 1982 finns det

en tendens till en uppbromsning av prisstegringarna. Det är definitivt inte en följd av regeringens ekonomiska politik, utan av det förhållandet att löntagarorganisationerna i fjol godtog ett tvåårsavtal med mycket låga lönehöjningar. Det skapar alltså en chans för att Sverige skulle kunna bryta sig ur den här långa perioden av våldsam inflation. Det mål vi borde inrikta oss på är att komma ner till en inflation på 5–6 % 1983 för att sedan kunna gå vidare.

Men det finns samtidigt starka odds emot. När löntagarorganisationerna godtog löneavtalet accepterade man en ofrånkomlig nedgång av sina medlemmars reallöner. Men man väntade sig också någonting i utbyte. Man väntade sig att de låga lönehöjningarna skulle leda till att näringslivet utnyttjade sitt förbättrade kostnads- och vinstläge till ökade investeringar, så att det blev tryggare jobb och fler jobb. Nu har vinsterna stigit, men investeringarna har fallit i fjol och kommer att falla också i år. Och arbetslösheten har fördubblats. Slutsatsen kan bara bli en: om de fackliga organisationerna än en gång skall kunna ta chansen med låga löneavtal, måste de också garanteras ett rimligt utbyte av detta. Därför måste vinsterna i framtiden framför allt gå till produktiva investeringar som på sikt stärker sysselsättningen och reallönerna. Dessutom måste staten gå in med klara garantier för att den är beredd att genom hårda prisstopp hålla tillbaka företagens prishöjningar. Slutligen måste lönerörelsen utformas så, att det tillgängliga löneutrymmet fördelas rättvist.

Jag lyssnade till budgetministern i går. Det lät litet patetiskt när han vädjade till löntagarna om att acceptera starkt ökade vinster och sämre reallöner ännu en period, för vad hade budgetministern att erbjuda löntagarna i utbyte mot en sådan politik? Det vore intressant att höra vad han i sitt anförande har att säga till löntagarna och deras organisationer om vad borgerlig politik innebär när det gäller investeringarna, vinsterna och inflationen.

Enligt vår uppfattning är det i första hand tre uppgifter som måste lösas för att inflationen skall kunna bemästras i en ekonomi som växer och har full sysselsättning. För det första: Att avstå innebär i dag för löntagarna enbart att avstå åt det fåtal som äger näringslivet. Det betyder att inflationsbekämpning i hög grad är en fördelningspolitisk fråga. Därmed uppstår kravet på något instrument som kan göra det möjligt för löntagarna att avstå utan att öka förmögenheterna och inkomsterna enbart åt en liten grupp i samhället. Den metod vi förordar är någon form av vinstdelning.

För det andra: Vi måste bekämpa spekulations- och penningekonomin med flera olika metoder – men det räcker inte. Vi behöver också nya former för kapitalbildningen så att kapitalet kan styras till produktiva investeringar.

För det tredje: Löntagarorganisationerna måste kunna ha rimligt förtroende för att både samhällets ekonomiska politik och investeringsbesluten sköts på ett sådant sätt att de får ett rimligt utbyte av en lönepolitisk återhållsamhet i form av tryggare sysselsättning, fler jobb och framtida möjligheter till reallöneförbättringar.

Det måste tilläggas att det inte bara är den svenska arbetarrörelsen som diskuterar de här problemen. På allt fler håll ute i världen har man efter 1970-talets smärtsamma erfarenheter av åtstramningspolitik, monetarism och s. k. utbudsekonomi börjat diskutera hur man på nytt skall kunna förena ekonomisk tillväxt och full sysselsättning med ekonomisk stabilitet.

Man börjar inse att inflationen i hög grad är ett fördelningspolitiskt problem, att man inte utan någon form av vinstdelning kan lösa det. Men man inser också att skall man skapa rimligare förutsättningar för en sund användning av kapital, så kan ett ökat löntagarinflytande, en demokratisering av investeringsbesluten, faktiskt vara en användbar metod. Det har lett till att idéer om vinstdelning och medbestämmande, om inflytande över kapitalanvändningen, sprider sig till allt fler länder. Löntagarfonder diskuteras i de nordiska länderna, i Holland, i Italien och i andra länder i Västeuropa. På andra håll resonerar man i andra termer, men syftena är desamma. I USA har fackföreningsrörelsen tagit ett avgörande steg i och med att man nu begär att löntagarna skall få ett direkt inflytande över användningen av en del av de stora pensionsfonder som fackföreningsrörelsen där äger.

Mot den här bakgrunden, herr talman, är det trist att de borgerliga partierna och stora näringslivsorganisationer blankt vägrar att delta i en konstruktiv debatt om hur Sveriges ekonomiska problem skall lösas. Man har i stället av sina misslyckanden och av en tilltagande högerdominans drivits till en järnhård konfrontation med arbetarrörelsen och löntagarna.

Vi kommer att möta denna konfrontation med att fortsätta att argumentera i sak för en kursomläggning och förnyelse av den ekonomiska politiken. Vårt mål är att på nytt ge denna politik en bred folklig förankring och inrikta den på full sysselsättning och social rättvisa.

När det gäller finansutskottets betänkande 20, avsnittet A, yrkar jag bifall till reservationerna 1 och 5 samt till utskottets motivering på s. 28–31. Beträffande avsnittet B yrkar jag bifall till utskottets förslag med det undantag som föranleds av bifall till reservationen 11.

Anf. 4 ERIC ENLUND (fp) replik:

Herr talman! Jag noterar med tillfredsställelse att Kjell-Olof Feldt bekände sig till en öppen ekonomi och till en fri handel. Det är bara det, Kjell-Olof Feldt, att det finns inslag i era motioner som pekar i motsatt riktning.

Sedan ställde Kjell-Olof Feldt frågan, vilken ekonomisk politik riksdagen i dag har att ta ställning till. Detta finns angivet i finansplanen och i utskottets betänkande vad gäller finansplanen och riktlinjer för den ekonomiska politiken. Inslagen där, om jag nämner dem hastigt och kortfattat, är devalveringen i höstas, som förstärkte vår konkurrensförmåga, samt marginalskattesänkningar – vilka vi ju är överens om, Kjell-Olof Feldt! – som stärker arbetsvilja och företagsamhet.

När det gäller frågan om sparstimulanser för att få fram riskkapital har ni gått emot våra förslag. Där har ni er modell med löntagarfonder, men

Kjell-Olof Feldt har inte heller nu i sitt anförande kunnat klargöra hur de skall kunna stimulera investeringsviljan. Vi har stimulerat framtagningen av råvaror för industrin, särskilt skogsindustrin.

Då det sedan gäller arbetslösheten och arbetsmarknadspolitiken är det så, Kjell-Olof Feldt, att hittills under det här budgetåret har drygt 3,1 miljarder beviljats till beredskapsarbeten och 2,6 miljarder för arbetsmarknadsutbildning. 640 miljoner har anvisats för tidigareläggning av statliga investeringar, och det kan som mest ge sysselsättning åt 45 000 personer i beredskapsarbeten, och 50 000 personer kan få plats i arbetsmarknadsutbildningen. Därtill kommer de inslag som fanns med i det arbetsmarknadspolitiska beslut som riksdagen fattade i våras.

Det är väsentligt. Och det är fel när Kjell-Olof Feldt antyder att regeringen skulle vara kallsinnig när det gäller att bekämpa arbetslösheten. Det är faktiskt så, att man i jämförbara länder har en dubbelt så stor arbetslöshet. Sverige ligger alltså därvidlag bra till. Dock är vi inte nöjda med det läge som råder – självfallet inte. Nu vill ni satsa ytterligare stora summor just för att bekämpa arbetslösheten. Jag har förståelse för det, men här måste man göra en avvägning med hänsyn till budgetsaldot. Vad det gäller är ju att få fram en produktion och en sysselsättning som innebär att man producerar varor som i sig har konkurrensförmåga gentemot utlandet. Det är detta som är det väsentliga för oss, om vi i framtiden skall kunna dels trygga sysselsättningen, dels slå vakt om vår sociala välfärd.

Anf. 5 KJELL-OLOF FELDT (s) replik:

Herr talman! I den del av betänkandet där sluppen har sammanfogat de tre borgerliga partierna i en gemensam skrivning står det på flera ställen mycket klart att samhället icke kan driva en ekonomisk politik som ersätter bortfallet av efterfrågan från utlandet. Det innebär att den allmänna ekonomiska politiken förs så, att den måste leda till ökad arbetslöshet. Såvitt jag förstår förnekar inte Eric Enlund detta. Man åberopar budgetunderskott och andra faktorer, men man driver den ekonomiska politiken så, att det blir arbetslöshet.

Detta insåg arbetsmarknadsstyrelsen redan för ett år sedan. I mycket god tid inför den vinter som vi nu befinner oss i gick AMS in med upprepade framställningar och begärde pengar för att kunna motverka den arbetslöshet som enligt AMS var oundviklig. Regeringen väntade månad efter månad. Den beviljade sedan belopp som låg långt under dem som AMS ansåg vara ofrånkomliga. Så har man hållit på hela vintern.

Arbetsmarknadsministerns huvudinsats har varit att en gång i månaden – när han setit arbetslöshetsstatistiken – komma fram och säga att han är förvånad. Men ingen kan vara förvånad över att det går så här.

Jag menar att ni har skapat denna arbetslöshet, att det är fråga om en medveten politik. Visserligen anser jag att den nuvarande regeringens kompetens inte är lysande i alla avseenden, men att regeringen skulle vara så inkompetent att den inte kan läsa innantill i arbetsmarknadsstyrelsens upprepade skrivelser tror jag inte ett ögonblick på. Dem har ni begripit.

När ni nu har skapat denna situation, vad säger ni då till de arbetslösa? Jo, nu skall vi dra ner ersättningen till er. Ni skall få sämre ersättning den första månaden. Fackföreningsrörelsen och löntagarorganisationerna skall dessutom ta på sig en större börda för att betala arbetslöshetskassornas utgifter.

Det är där mönstret går ihop. Det är där man ser hur konsekvent denna högerpolitik förs. Detta är en stor tragedi. Ni tror naturligtvis att bara de arbetslösa har det riktigt eländigt, så kommer de att söka sig till de jobb som finns utan att bråka om villkor, löner, arbetsmiljö och annat. Men det fanns i februari 153 000 arbetslösa och 17 000 jobb för dem att dela på.

Försvara inte den här politiken. Eric Enlund, för det går inte. Ni har medvetet skapat situationen. Men ni måste ha några andra syften. Det är dessa syften som är farliga och som vi skall bekämpa.

Anf. 6 ERIC ENLUND (fp) replik:

Herr talman! Jag tycker att Kjell-Olof Feldt skulle vara bekymrad över sitt sätt att argumentera, när han står här i talarstolen och säger att vår politik är en medveten politik för att skapa arbetslöshet i Sverige och att vi vill att de arbetslösa skall få det riktigt eländigt. Kjell-Olof Feldt försöker göra det troligt att vi med en socialdemokratisk politik här i landet skulle ha undgått de svårigheter som hela den industrialiserade världen har drabbats av. Tror Kjell-Olof Feldt verkligen det? Studera då de länder där socialdemokratin har haft huvudinflytandet – Danmark och Frankrike efter regimskiftet! Arbetslösheten där stiger fortfarande. Tror Kjell-Olof Feldt verkligen att vi med era recept och den politik som ni har förordat skulle ha undgått svårigheter som har drabbat samtliga industriländer till följd av de ändrade förutsättningar som gäller för vår ekonomi?

Kjell-Olof Feldts argumentationsteknik är en ganska allvarlig fråga. Han debatterar på ett sätt som skapar just konfrontation. Han eldar och hetsar folkgrupp mot folkgrupp. Det är min huvudinvändning mot Kjell-Olof Feldts sätt att argumentera.

Vad Sverige behöver göra nu är att försöka jämka samman olika ståndpunkter och skilda gruppers intressen. Det måste vara svårt för Kjell-Olof Feldt att hävda att mittenpartierna, dvs. regeringen, inte står för en sådan politik, om han läser det betänkande som vi nu behandlar. Jag tror att Kjell-Olof Feldt är väl medveten om att vi, för att kunna lösa landets ekonomiska problem utan alltför svåra motsättningar i samhället, i stället måste föra en ekonomisk debatt där vi försöker få människor att förstå även andra gruppers synpunkter. Det är i varje fall en bärande linje för folkpartiets politiska arbetsmetoder.

Anf. 7 KJELL-OLOF FELDT (s) replik:

Herr talman! Nu handlar det faktiskt inte om huruvida Sverige kan undgå de påfrestningar som internationella försämringar skapar. I stället handlar det om huruvida Sveriges regering kan läsa innantill i arbetsmarknadsstyrelsens rapporter, där det bl. a. heter att en snabbt ökande arbetslöshet hotar.

Det handlar också om att det i det utskottsbetänkande som Eric Enlund är en av undertecknarna av klart utsägs att man inte på något sätt tänker kompensera den utländska efterfrågan om den faller, och den utvecklas mycket dåligt f. n. Det får alltså bli arbetslöshet. AMS får inte tillräckligt med pengar samtidigt som man sänker ersättningen för de arbetslösa.

Jag tycker mig känna igen mönstret i denna politik med det nyliberala moderata samlingspartiet som pådrivande kraft, nämligen att det är viktigt att försvaga det sociala skydds nätet. I sin förblindning tror man att det leder till en starkare ekonomi om folk lever under större social otrygghet.

Folkpartiet – vad som är kvar av det – höll landsmöte häromdagen. Där förklarades att det viktiga för Sverige just nu är att återupprätta marknadsökonomi. Det talades mycket litet om sociala reformer utan socialism, något som för bara ett par år sedan var en huvudlinje.

Jag frågar mig: Får man inte i Sveriges riksdag tala om att de arbetslösa har det eländigt? Är det att hetsa folkgrupp mot folkgrupp när jag påpekar detta självklara faktum? Vet inte Eric Enlund att många arbetslösa redan i dag måste uppsöka socialvården för att klara sig? Arbetslöshetsersättningen räcker inte, och nu tänker ni försämra den ytterligare. Vilken folkgrupp hetsar jag mot i så fall? Ja, om regeringen upplever sig som en folkgrupp, så kan den kanske ta åt sig. För ni är tillsammans med moderata samlingspartiet skyldiga i detta fall.

När ni ger er på sjukförsäkringen föreställer ni er naturligtvis – jag kan ju inte tro att det är fråga om medveten illvilja – att detta land kommer att fungera bättre om människor får sämre trygghet vid sjukdom. Jag lyssnade i radion i morse till ett reportage – jag vet inte om Eric Enlund också gjorde det – där en styckmästare på en charkuterifabrik uttalade sig. Han berättade om hur lätt det är att råka ut för skador i det jobbet och hur omöjligt det är att stanna hemma om sjukförsäkringen försämras.

Den ekonomiska verkligheten, Eric Enlund, kan vi bara förbättra genom att ge folk arbete och genom att öka insatserna med hjälp av de resurser vi ändå förfogar över. Det kan leda oss ur krisen. Er politik kommer att leda oss åt rakt motsatt håll.

Sedan fick jag, herr talman, inget svar på frågan om vad kompromissen om kommunernas ekonomi innebär. Jag hoppas att Lars Tobisson i sitt anförande kan ge besked om det.

Talmannen anmälde att Eric Enlund anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 8 LARS TOBISSON (m):

Herr talman! Det blir allt tydligare att mot varandra på den ekonomiska politikens område står i dag två alternativa handlingslinjer. Eric Enlund försökte visserligen hävda motsatsen i ett anförande där han samtidigt som han talade om ett brett samförstånd slog friskt åt både höger och vänster. Men vad Kjell-Olof Feldt därefter sade bekräftar att det på den ena sidan finns en socialistisk väg som leder till mer av statsingripanden och politik

styrning, högre skatter, större offentlig sektor, och fackliga tvångsfonder. Den andra vägen, den borgerliga som vi moderater vill vandra, innebär en förstärkning av marknadsekonomin, och jag hälsar med stor tillfredsställelse folkpartiets klara uppslutning bakom en sådan politik vid landsmötet nyligen. Den här vägen leder till större frihet för individen, lägre skatter och mindre krångel från myndigheternas sida.

Den motsättning som jag här har tecknat mellan å ena sidan socialdemokraternas förkärlek för kollektiva lösningar och å andra sidan vår tilltro till den enskilda människans vilja och förmåga att ta ansvar för sig själv och sina närmaste kommer med säkerhet att sätta sin prägel på debatten inför höstens val. Och utgången av det valet blir avgörande för utvecklingen i Sverige under lång tid framöver. Det är min förhoppning att de båda regeringspartierna i det sammanhanget klart kommer att bekänna sin uppslutning bakom individen och mot kollektivet.

Vad nu beträffar finansutskottets ställningstagande till riktlinjerna för den ekonomiska politiken har företrädarna för moderata samlingspartiet, centern och folkpartiet enats om en gemensam skrivning, som vi ger regeringen till känna. En av utgångspunkterna är den kritik som den moderata partimotionen anförde mot finansplanen, nämligen för att vara väl optimistisk. Allmänt sett hade regeringen på snart sagt alla punkter lagt sig i övre delen av det sannolikhetsintervall som måste omgärda en rimlig prognos. När alla dessa avvikelser uppåt adderades, blev slutresultatet mer positivt än vad det faktiska läget motiverar. Utskottsmajoriteten gör en mera realistisk bedömning av bl. a. den internationella utvecklingen, utsikterna till en ökning av den svenska exporten och förändringarna av sysselsättningen under året.

De borgerliga ledamöterna i finansutskottet är eniga om att det svaga konjunkturläget inte motiverar någon uppmjukning av åtstramningspolitiken. Här vänder vi oss med skärpa mot det lättsinniga förord för fortsatt offentlig utgiftsexpansion och höjda skatter som kommer till uttryck i den socialdemokratiska partimotionen. Utskottsmajoriteten framhåller att lika litet som man kan vänta med att angripa underskotten i bytesbalans och statsbudget går det att avbryta saneringsarbetet från tid till annan. Denna inställning får starkt stöd av den senaste långtidsutredningen som Gösta Bohman kommer att kommentera närmare i sitt anförande.

Kjell-Olof Feldt dömde nyss ut den ekonomiska politik som under senare år förts i Storbritannien och USA och som syftar till att minska inflationen och främja den ekonomiska tillväxten genom en utbyggnad av näringslivet. Av någon anledning nämnde han inte, som Eric Enlund alldeles riktigt påpekade, de mycket större problemen i t. ex. Danmark och Belgien, som länge fört en offentlig expansionspolitik av det slag som socialdemokraterna förespråkar för Sveriges del. I de nämnda länderna ligger emellertid arbetslösheten snarare över än under 10 %. Han nämnde inte heller Frankrike, där socialisterna efter övertagandet av regeringsmakten förra året lagt om politiken i efterfrågestimulerande riktning, vilket omedelbart lett till en höjning av inflationstakten, en ökning av arbetslösheten och problem med

valutakursen. I Storbritannien och USA sjunker nu takten i prisstegringen. Den brittiska produktiviteten ökar, vilket framgick av det budgetförslag som presenterades i går. Därmed är grunden lagd för ett ekonomiskt tillfrisknande. Det finns även för Belgien, sedan den nya borgerliga regeringen lagt om kursen i åtstramande riktning, ett visst hopp. Men det är svårt att spåra några hälsotecken i socialistiskt styrda länder som t. ex. Danmark.

Finansutskottet föreslår också ett tillkännagivande till regeringen med anledning av vad som anförs i den moderata partimotionen om det angelägna i att åstadkomma en liberalisering på det kreditpolitiska området. Detta upprör naturligtvis den socialdemokratiska minoriteten, som reservationsvis ondgör sig över vad man med en belysande formulering betecknar som tanken att "avveckla ett par av de viktigaste regleringsinstrumenten som riksbanken förfogar över". Det här med att avveckla regleringsinstrument är tydligen alldeles otänkbart, trots att vi kan se vart dessa regleringar har fört oss. Vi moderater ser fram emot att kreditpolitiken – efter det att pågående utredningsarbete avslutats – kan läggas om i enlighet med utskottsmajoritetens "principiella uppfattning att marknadsprisbildning och marknadsprinciper i möjligaste mån på sikt även bör känneteckna kreditmarknaden".

Med det anförda yrkar jag, herr talman, bifall till utskottets hemställan i punkt A 1.

Genom att den moderata partimotionen tar upp riktlinjerna för skattepolitiken har finansutskottet särskilt uppehållit sig vid denna fråga. Vi moderater håller fortfarande fast vid den av borgerligt synsätt präglade marginalskattereform som presenterades i trepartiregeringens ekonomiska handlingsprogram den 3 februari förra året. Vi avvisar innehållet i den uppgörelse som centern och folkpartiet sedermera träffat med socialdemokraterna och som enligt herrar Palme, Feldt m. fl. i allt väsentligt är ett uttryck för socialdemokratisk skattepolitik.

Enligt vad vi fick höra i förra veckan står uppgörelsen fast trots den svidande remisskritiken från olika sakkunniga instanser. Svårigheten att administrativt hantera den planerade begränsningen av rätten till avdrag för underskott i förvärvskälla möter man genom att schablonisera eller avskaffa andra avdrag. Kritiken får alltså till resultat ännu mer av dåligt utredda improvisationer.

Vad beträffar finansieringen har de tre partierna kunnat nå enighet endast för första året. Höjningen av arbetsgivaravgiften med 2 procentenheter ger i förening med urholkningen av inflationsskyddet och vad vi nu vet om inflationstakten en avsevärd överfinansiering. Skattetrycket skärps alltså, med de negativa följder detta får för löntagarnas köpkraftsutveckling och avtalsförhandlingarna nästa år.

Under återopande av skatteuppgörelsen avvisar de övriga partierna de synpunkter som förs fram i den moderata partimotionen. Men de båda andra borgerliga partierna får samtidigt en handfast påminnelse om riskerna med att överge den borgerliga samverkan för att klättra över staketet och i stället leka på den socialistiska bakgården. I kraft av sin röstövertikt över mitten i utskottet har socialdemokraterna dikterat en motivering till avslaget på den

moderata motionen. Den motiveringen talar varmt för höjningar av moms och förmögenhetsskatt samt avskaffande av skattefondssparandet. Vill man veta vad utskottsmajoriteten – och som jag förmodar flertalet av kammarens ledamöter – anser, får man gå till skatteavsnittet i den del av utskottsbetänkandet som handlar om riktlinjerna för den ekonomiska politiken.

Herr talman! Vad beträffar riktlinjerna för skattepolitiken yrkar jag bifall till den moderata reservationen nr 2.

Som framgått av det föregående måste budgetpolitiken präglas av en strävan att åstadkomma betydande och bestående besparingar. Våren 1980 fastställde regeringen och riksdagen målet att budgetunderskottet årligen skulle minska med motsvarande 1 % av bruttonationalprodukten – det uppgick då till ca 11 %. I den reviderade finansplanen förra våren kompletterades denna målsättning med att statsutgifterna skulle nedbringas med 12 miljarder kronor jämfört med prognosen i långtidsbudgeten för budgetåret 1982/83. Detta bekräftades och preciserades i höstas av riksdagen i samband med beslutet om det ekonomiska åtgärds paketet med momssänkning m. m., där det sades: "Kvar står att besparingsarbetet kraftfullt och målmedvetet måste inriktas mot att begränsa statsutgifterna genom faktiska besparingar i från år till år löpande utgifter. Dessa besparingar skall – inberäknat dem som nu tidigareläggs – vara 12 miljarder kronor budgetåret 1982/83 ---.

Regeringen medger själv i sitt budgetförslag att den inte lyckats nå upp till det av riksdagen fastställda sparmålet. Budgetunderskottet förutses stiga till 82 miljarder eller 13 % av bruttonationalprodukten. De föreslagna utgiftsminskningarna uppgår inte ens med en välvillig beräkning till mer än ca 9 miljarder budgetåret 1982/83.

Vi moderater ansluter oss till de riktlinjer för besparingsarbetet som anges i budgetförslaget. Men vi beklagar att regeringen i praktiken inte nått ända fram. I den moderata partimotionen anges besparingsförslag som med ca 6 miljarder kronor överträffar vad regeringen föreslår. Vi godtar – utom vad avser försvaret – alla regeringens besparingar och sträcker oss alltså avsevärt därutöver.

Eric Enlund klagade över att den moderata partimotionen inte i detalj redovisar hur vi tänker oss att spara inom sjukförsäkringen. Men när motionen väcktes hade inte heller regeringen preciserat sig på denna punkt. Dess förslag lämnas först i dag till riksdagen. Därefter har vi moderater den sedvanliga motionstiden på oss att formulera vårt motbud.

Vår samlade ambition är att sänka budgetunderskottet från nuvarande 78 till 76 miljarder, vilket skulle innebära en neddragning med 1 procentenhet till 12 % av bruttonationalprodukten. Och det kan väl inte vara konfrontationspolitik, Eric Enlund, att söka förverkliga de mål som borgerliga regeringar ställt upp för besparingsarbetet?

Beträffande budgetpolitiken har det tyvärr inte visat sig möjligt att uppnå borgerlig enighet i finansutskottet. Regeringens förslag skiljer sig visserligen fördelaktigt från den socialdemokratiska uppläggningsen, som innebär att man kraftigt höjer såväl den offentliga utgiftsandelen som skattetrycket och

ändå – på denna högre nivå – kommer fram till ett ökat budgetunderskott. Men vi moderater har inte ansett oss kunna frånträda riksdagens beslut att besparingarna skall uppgå till minst 12 miljarder kronor i utgiftsminskningar budgetåret 1982/83.

Vi kan, Eric Enlund, inte ens i andra hand i den kommande voteringen stödja regeringspartiernas reservation. Det sade jag i riksdagens allmänpolitiska debatt, och det har jag framhållit under överläggningarna i finansutskottet. Det är också en uppfattning som den moderate partiordföranden, gruppordföranden här i riksdagen och jag själv från första början varit överens om. Det innebär ingalunda någon avvikelse från parlamentarisk praxis. Skulle vi förfara så som Eric Enlund av naturliga skäl önskar, skulle det betyda att vi på förhand avsäger oss rätten att vid den kommande anslagsprövningen i riksdagen fullfölja våra, som vi menar, högst motiverade sparförslag.

Att regeringens 9 miljarder inte utgör något slags maximinivå framgår ju dessutom därav att kammaren med all sannolikhet kommer att återremittera förslaget beträffande kommunernas ekonomi i bl. a. det syftet att det sparade beloppet skall höjas med ca en halv miljard kronor. När det i mittenreservationen nr 6 sägs att besparingarna inte kan göras större än vad regeringen föreslår, är detta alltså redan en övergiven ståndpunkt. Jag yrkar, herr talman, bifall till den moderata reservationen nr 7.

I mitt anförande i den allmänpolitiska debatten förutsåg jag, att utöver skattepolitiken och utgiftspolitiken skulle kommunernas ekonomi bli en stötsten i finansutskottets arbete. Detta är det första stora besparingsförslag från regeringen som riksdagen prövar. På den borgerliga sidan har vi varit ense om att företa en indragning av nästa års överlikviditet i kommuner och landsting. Vi moderater ville dock gå något längre beträffande beloppets storlek. Och framför allt hade vi en annan uppfattning än regeringen beträffande metoden för indragningen. Åsiktsskillnaden på denna punkt berörde viktiga principer som den kommunala självstyrelsen och den kommunala beskattningsrätten.

Enligt vår mening är det möjligt och lämpligt att fortsätta på den inslagna vägen att reducera kommunernas skatteunderlag från juridiska personer. Företagen är ojämnt fördelade mellan olika kommuner, och det är krångligt att fördela den kommunala bolagsskatten på de kommuner där ett större företag har sina skilda arbetsställen. På sikt bör målet vara att helt undanta juridiska personer från kommunal beskattning. Då blir det möjligt att införa en enhetlig bolagsskatt, som med fördel kan nedtrappas, vilket skulle minska bl. a. problemet med dubbelbeskattningen av aktier.

Men om man förstärklar bolagsskatten, är det angeläget att kommunerna får behålla sitt skatteunderlag från fysiska personer. Om staten reducerar detta och behåller skatteintäkterna för egen del, drivs skattetrycket upp samtidigt som staten smygvägen höjer sitt skatteuttag. Då är ett skattestopp eller skattetak klart att föredra, eftersom pengarna därmed stannar i medborgarnas fickor. Måste staten ändå inskrida för att begränsa kommun-

ernas likviditet, är reduktion av statsbidrag en bättre metod än minskning av skatteunderlaget från fysiska personer.

Utskottets ordförande har tidigare i debatten yrkat på återremiss av den del av betänkandet som rör kommunernas ekonomi, och jag ansluter mig till det yrkandet. Det är bra att regeringspartierna så småningom insett behovet av överläggningar med oss moderater och nödvändigheten av eftergifter för att nå en majoritet här i kammaren. Det är också bra, att besparingsnivån i den kompromiss som träffats mellan partiledarna ligger nära förslaget i den moderata partimotionen, liksom att huvuddelen av sparbeloppet går tillbaka på vårt förslag till neddragning för juridiska personer. Av de ursprungliga regeringsförslagen beträffande fysiska personer återstår endast en minskning med 1 % för såväl primärkommuner som landsting. Vi moderater ser inte detta som något principgenombrott, eftersom det i överenskommelsen uttryckligen har sagts att åtgärden är provisorisk och skall ytterligare övervägas i en blivande expertgrupp med moderat inslag. Jag nöjer mig med dessa allmänna kommentarer angående den kommunala ekonomin och hänvisar i övrigt till vad Lennart Blom kommer att anföra senare i debatten.

Herr talman! Det har sagts att den oenighet som har förelagat i finansutskottet, och som kommer till uttryck i det betänkande vi i dag har att behandla, sätter den borgerliga trepartisamverkan i fara. Enligt min mening förhåller det sig precis tvärtom. Det som har hänt visar nödvändigheten av att de tre partierna betraktar varandra som likaberättigade parter. När vi nu har en minoritetsregering bestående av endast två borgerliga partier, måste dessa senast under utskottsbehandlingen ta upp seriösa överläggningar i syfte att skapa en majoritet i kammaren för ständpunkter som regeringen kan ställa sig bakom. Det är min förhoppning att det som har hänt beträffande kommunernas ekonomi skall bli, inte mönsterbildande – eftersom en återremiss alltid innebär en extra omgång – men väl vägledande för behandlingen av regeringens förslag i andra utskott under våren.

Ett nära samarbete mellan de borgerliga partierna här i riksdagen blir då också vägledande inför valet i höst. Återigen har det visat sig hur svårt det är att bedriva minoritetsparlamentarism. Med all önskvärd tydlighet står det klart, herr talman, att om det även efter valet finns en borgerlig majoritet i kammaren, bör det också bildas en borgerlig majoritetsregering.

Då en åhörare på läktaren försökte framföra ett politiskt budskap till kammarens ledamöter yttrade

Anf. 9 TALMANNEN:

Vi tillåter inte störande intermezzon från läktaren.

Anf. 10 ERIC ENLUND (fp) replik:

Herr talman! Jag skall kommentera Lars Tobissons anförande bara på en enda punkt, den som gäller marginalskattereformen. Där stod det faktiskt redan förra året vid den här tiden klart att moderaterna när det gäller

totalfinansieringen hade två åsikter. I regeringen var man för den – utanför regeringen, dvs. genom Lars Tobissons försorg, var man mot den. Nu har det hänt en del i skattefrågan sedan dess, men denna tvetydighet kvarstår.

Jag vill peka på, Lars Tobisson, att i er reservation på s. 139 i utskottsbetänkandet ansluter ni er till tanken om totalfinansiering. Men i motionen, som utskottet citerar på s. 29 i betänkandet, påstås denna totalfinansiering till stor del bestå av ytterligare besparingar och av ökade skatteintäkter till följd av reformen. Men dessa ökade skatteintäkter behöver vi för att minska budgetunderskottet. I likhet med de besparingar som skall utföras kan inte dessa ökade skatteintäkter användas två gånger för samma sak. Moderaterna försöker använda dessa pengar först för att minska underskottet och sedan för att finansiera sitt skattesänkingsförslag. Detta senare innebär ju att man ökar budgetunderskottet. Det går inte ihop, Lars Tobisson.

Anf. 11 KJELL-OLOF FELDT (s) replik:

Herr talman! Lars Tobisson förklarar sig nöjd med kompromissen om konfiskationen av kommunernas skattepengar. Vad betyder den här kompromissen egentligen? Det sägs att den är ett provisorium för 1983. Vad betyder det? Betyder det att kommunerna skall få tillbaka de här pengarna 1984? Eller betyder det att fr. o. m. 1984 skall det införas ett nytt system? Vilka konsekvenser får det för kommunernas möjligheter att föra en rimlig planering? Det vore bra om Lars Tobisson kastade något ljus över vad allt det här innebär.

Vad innebär kompromissen beträffande moderaternas krav på ett kommunalt skattetak? Släpper ni det kravet nu, eller är det folkpartiet och centern som har accepterat moderaternas linje? Innebär kompromissen det ena eller det andra?

När det gäller den kommunala verksamhetens utveckling skall riksdagen ta ställning till om verksamheten skall växa med 0 %, 1 % eller 2 % per år. Det är de tre olika buden som ligger. Vad innebär kompromissen? Har ni anslutit er till mittens linje för 1 % eller har mittenpartierna anslutit sig till er linje för 0 %, eller har ni gjort upp om 1/2 %? Jag tror att även om den här frågan skall återremitteras till finansutskottet, så vore det av visst värde för allmänheten och riksdagen att få reda på vad ni egentligen har kommit överens om.

Lars Tobisson utbreddes sig vällustigt om minoritetsregeringens problem. Det är klart att det är roligt att ha fått ge sina tidigare regeringsbröder en så präktig snyting som man gjort med den här kommunala historien.

Lars Tobisson sade att det står alldeles klart att om det blir borgerlig majoritet efter valet, skall en trepartiregering bildas. Men, Lars Tobisson, det är ju nu det finns borgerlig majoritet i riksdagen. Varför bildar ni inte en trepartiregering i dag, om det är så självklart att det skall kunna ske efter valet? Vad är det som hindrar er att bilda regering i dag, Lars Tobisson? Ni har majoriteten. Ni har era bröder. Eftergivna och lättillgängliga är de i alla avseenden, såvitt jag förstår. Det är bara att slå till. Här är det fråga om ett

annat litet mysterium som har vuxit fram ur de senaste dagarnas händelser, herr talman.

Till sist: Kanske herr Tobisson också, om han hinner, kan tala om varför allt detta idoga sparande, där moderaterna vill gå längre än alla andra, leder till att budgetunderskottet envist fortsätter att växa och växa, varför alla sparplaner och sparmål som ni har ställt upp har visat sig misslyckas och förbytas i sin motsats. Enligt de ursprungliga planerna skulle underskottet i år vara 40 miljarder. Det är minst 80 miljarder enligt nu föreliggande beräkningar. Tyder inte det på att det är något grundläggande fel i hela er politiska ansats?

Anf. 12 LARS TOBISSON (m) replik:

Herr talman! Eric Enlund påstod att det förra året hade förelegat oenighet hos moderaterna om vad som avses med totalfinansiering. Vi har gått igenom detta tidigare, Eric Enlund och jag. Jag får påminna om att i det ekonomiska handlingsprogrammet står ingenting om finansieringsformerna – förutom att det, vill jag minnas, står någonting om att i det sammanhanget kunde övervägas någon form av tvångssparande, vilket ju sedan aldrig blev aktuellt.

Vi har alltsedan dess – som också framgår av den moderata partimotionen till årets riksdag – förordat att en marginalskaftereform skall totalfinansieras. Men det betyder inte att den nödvändigtvis måste finansieras genom höjningar av skatter som drabbar produktionen och investeringarna i framtiden. Vi har alltså pekats på andra vägar. Besparingar är en sådan väg. Vi har vidare talat för att man skall ta till vara den självfinansierande effekt som en marginalskaftesänkning rimligen ger. Den effekten är ju själva orsaken till att man sänker marginalskafterna. Och vi har sagt att om det till slut ändå skulle visa sig nödvändigt att höja några skatter, så skall det vara skatter som träffar konsumtionen, förbrukningen av varor, och inte produktionen.

Kjell-Olof Feldt ställde en lång rad frågor. Jag är inte säker på att jag hinner besvara dem alla, men jag får kanske återkomma i nästa replik.

Det gällde först kompromissen om den kommunala ekonomin. Vad den innebär är att det sker en indragning för 1983 på de grunder som angivits. Tyngdpunkten är alltså neddragning av skatteunderlaget för juridiska personer, men därutöver blir det även en del neddragningar för fysiska personer. Det provisoriska elementet är att detta gäller endast 1983. Vi tillsätter samtidigt en expertgrupp för att överväga hur man skall förfara för framtiden. I dessa överväganden kommer naturligtvis frågan om kommunalt skattestopp och skattetak att finnas med.

När det gäller procentmålet för den kommunala volymutvecklingen – där socialdemokraterna föreslår 2 %, regeringen föreslår 1 % och vi för 1983 och framåt förordar 0 % – återkommer vi i finansutskottet till dessa skillnader. Men jag finner det rimligt att man eftersträvar en annan ordning än den som nu var aktuell, så att man delar upp ärendena som rör kommunal ekonomi i skilda delar. Därmed kan vi också skapa en situation där riksdagen inte

nödvändigtvis behöver stanna för ett beslut om att bifalla en volymexpansion på 2 % enligt socialdemokraternas modell. Det har vi helt enkelt inte råd med.

Anf. 13 ERIC ENLUND (fp) replik:

Herr talman! Vad som från trepartiregeringens sida sades beträffande finansieringen av marginalskattereformen finns dokumenterat. Lars Tobisson, i aktstycken av den 3 februari och den 26 mars – jag hoppas jag minns datumerna rätt – förra året. De formuleringarna hoppade först Lars Tobisson och därefter återstoden av moderata samlingspartiet ifrån.

Anf. 14 KJELL-OLOF FELDT (s) replik:

Herr talman! Landets kommunalmän och medborgarna i kommunerna har under de senaste åren fått vänja sig vid åtskilligt. Men jag undrar om inte det här tar priset.

Det här provisoriet innebär utomordentligt omfattande ingrepp i vissa kommuners ekonomi. Åtskilliga kommuner har redan deklarerat att de för att klara sig helt enkelt blir tvungna att höja kommunalskatterna – och höja dem kraftigt. Men samtidigt får de reda på att provisoriet bara gäller 1983. 1984 kan helt andra villkor gälla för dem. Då kan helt andra delar av de ekonomiska förutsättningarna förändras. Det innebär att helt andra kommuner då kan komma att drabbas. En del kommuner kan då få tillbaka pengar och andra bli av med ännu mera.

Så kan man väl inte göra! Ni har visserligen i regeringsställning vant er vid att driva en kvartals- eller månadspolitik, men kommunerna måste faktiskt kunna planera åtminstone ett år i taget. Som ni bär er åt kommer de i åtskilliga fall såvitt jag förstår inte att klara det.

Åtskilligt av det som ni säger är besparingar för staten kommer staten att få betala i form av ökade arbetslöshetskostnader – den frågan hann Lars Tobisson inte ta upp i sitt inlägg. Det är lika bra att vi en gång för alla konstaterar, att om man bara för över pengar från kommunerna till staten utan att klara ut hur kommunerna då skall klara sina åtaganden, blir resultatet antingen skattehöjningar eller arbetslöshet – några andra effekter får inte den politiken. Situationen blir därmed inte särskilt mycket bättre när det gäller statens ekonomi.

Därför går vi emot hela den här idén. Och vi kommer att göra det även i den nya omgång som följer. Men vad den innebär är tydligen fortfarande oklart.

Lars Tobisson säger nu att moderaterna inte tänker kompromissa med någon om sitt krav på nolltillväxt för kommunerna. Han hoppas att man i utskottet skall hitta någon ny klurig skrivning för att undvika att socialdemokraterna på nytt får majoritet när det gäller den kommunala ekonomin! Väl bekomme, finansutskottets ordförande och Lars Tobisson, med tanke på de nya turerna i den här frågan.

Sedan, herr talman, vill jag bara säga att vi tydligen nu får det förlösande beskedet om varför vi inte i morgon har en borgerlig trepartiregering.

Anf. 15 LARS TOBISSON (m) replik:

Herr talman! Eric Enlund återopade ett dokument av den 26 mars förra våren. Det var ett förhandlingsunderlag inför överläggningarna med socialdemokraterna. Av det framgår att den första etappen – den vi nu står inför – skulle finansieras väsentligen inom inkomstbeskattningens ram. Därutöver angavs vissa kompletterande finansieringsmetoder, bland dem arbetsgivaravgift. Det sades också att man kunde tänka sig beskattning av konsumtion. Jag vill minnas att alkohol-, tobaks- och oljeskatterna var skatteformer som nämndes i det sammanhanget.

Hur finansieringen de senare åren skall gå till är inte ens de partier som står bakom den nuvarande uppgörelsen överens om.

Kjell-Olof Feldt säger att kommunerna bör kunna planera för mer än ett år i sänder. Jag håller helt med om det. Ryckigheten under senare år har inte varit bra – kommunerna har relativt sent fått besked om att nu gäller det att anpassa sig till villkor som har angivits av övergripande samhällsekonomiska skäl. Därför knyter jag stora förhoppningar till expertgruppens möjligheter att lägga fram förslag till en mer långsiktig politik på detta område. Det blir ofrånkomligt att regering och riksdag utrustas med instrument så att den kommunala utgiftsutvecklingen kan hållas i schack.

Kjell-Olof Feldt har också frågat mig: Hur kommer det sig att budgetunderskottet växer? Svaret är enkelt: Vi sparar inte tillräckligt. Vi moderater har dragit konsekvenserna av detta i vår partimotion och vår reservation i finansutskottet. Vi säger att vi måste spara mera, så mycket att vi lever upp till kravet på utgiftsminskningar med 12 miljarder kronor nästa budgetår. Dessutom måste vi se till att budgetunderskottet i kronor räknat sjunker i förhållande till det för innevarande budgetår beräknade underskottet på 78 miljarder kronor. Det är den moderata politiken som leder till att budgetunderskottet kan begränsas.

Kjell-Olof Feldt spelar okunnig och undrar varför det inte finns en borgerlig majoritetsregering i dag. Det har Kjell-Olof Feldt åstadkommit genom sin uppgörelse om skatterna en viss natt för snart ett år sedan. Jag räknar med att valutgången blir sådan att vi efter den 19 september åter kan resonera om att bedriva samlad borgerlig regeringspolitik.

Anf. 16 NILS BERNDTSON (vpk):

Herr talman! Det är framför allt tre uppgifter som blir alltmer angelägna i den ekonomiska politiken, nämligen att nedbringa arbetslösheten, att försvara folkflertalets levnadsstandard och att värna om de sociala rättigheterna. På alla dessa områden måste kampen föras mot regeringens politik.

Det verkar som om regeringen tror att man löser landets ekonomiska problem om man tillräckligt hänsynslöst angriper de arbetandes sociala förmåner och de kollektiva omsorgerna.

Genom en rad åtgärder har man försämrat pensionärernas villkor. På det sociala området har olika attacker satts in. Bostadsstödet har försämrats i ett läge då stigande hyror är ett stort problem för allt fler. Matsubventionerna

har undan för undan försämrats, med stigande livsmedelspriser som följd. Sysselsättningen försämrats genom olika regeringsåtgärder. Kommunerna, som skall svara för huvuddelen av de kollektiva omsorgerna, är ständigt utsatta för attacker. Denna politik förvärrar läget, fördjupar krisen och vållar skada för lång tid framöver. Det är en krass kapitalistisk politik som hårt går ut över pensionärer, handikappade, arbetslösa, sjuka, lågavlönade och barnfamiljer.

Dagens finansdebatt har föregåtts av en märklig uppvisning. Regeringspolitiken präglas alltmer av högerns värderingar och krav. Likväl har moderaterna frestat på regeringspartiernas nerver genom att hota regeringen med nederlag. Det verkar som om moderaterna vill säga: Visst sitter ni på taburetterna, men glöm inte att det är vi som bestämmer! Detta spel syftar också till att driva kursen ännu några streck åt höger.

Om inte väljarna i höstens val ser till att förpassa de borgerliga partierna i minoritet, så blir det inte bara fortsatt borgerligt regeringsinnehav. Det blir en borgerlig regering med ännu mer öppen och krass högerpolitik – det vittnade Lars Tobissons anförande om.

Vad som står i dagens utskottsbetänkande skall tydligen inte gälla i alla delar. Vi motsätter oss förslaget om återremiss till utskottet. Syftet med en återremiss är att moderaterna skall få igenom ytterligare försämringar för kommuner och landsting. Jag yrkar därför, herr talman, avslag på Eric Enlunds förslag om återremiss beträffande punkt B 2.

Det kommunala självstyret och den kommunala beskattningsrätten tillhör honnörsorden, när svenskt samhällsliv beskrivs. Men det blir allt mindre kvar av dessa begrepp. Genom olika åtgärder har statsmakterna sökt beskära självstyret och beskattningsrätten. I olika omgångar har statsbidragen till kommunernas verksamhet försämrats och skurits ned. Nu går man ännu längre. Nu berövar man kommunerna skatteunderlag. Pengar som skulle tillfalla kommunerna enligt nu gällande regler dras in till staten. Detta är stöld, eller möjligen kan brottsrubriceringen vara grovt rån.

Regeringspartierna utgår från att den kommunala volymökningen måste stanna vid 1 % medan socialdemokraterna förordar 2 %. Båda förslagen innebär att kommunerna inte kan klara sina åtaganden. Enbart befolkningsutvecklingen och vissa beslutade eller planerade åtaganden motsvarar en ökning av den kommunala konsumtionen med närmare 3 % i år.

För några år sedan hävdades att åtstramningen mot kommunerna inte skulle gälla prioriterade områden som barnomsorg och äldreomsorg. Nu drabbas också dessa områden. Riksdagens målsättning från 1976 om 100 000 daghemsplatser och 50 000 fritidshemsplatser har inte uppfyllts. Det blev bara 70 000 resp. 30 000 platser. I år byggs endast 7 500 daghemsplatser mot planerade 16 500. Omkring 100 000 barn står i kö för en daghemsplats.

Kommuner och landsting har svarat för en betydande del av de nya arbetstillfällena. Nu har den möjligheten stoppats, och på många områden kan det bli fråga om direkta personalminskningar. Följderna visar sig redan nu i Kommunalarbetsförbundets höga arbetslöshetssiffror. Kvinno- och ungdomsarbetslösheten kommer att förvärras. Arbetslösheten kommer

också att öka i byggnadsverksamhet och industri genom minskade kommunala beställningar.

Kommunerna tvingas att försämlra servicen på område efter område. Detta sker samtidigt som regeringens försämringar på andra områden ökar trycket på den kommunala servicen. Denna politik blir ett hårt slag mot de svagaste grupperna i samhället.

Finansutskottet redovisar i en bilaga effekterna av tre olika alternativ för kommunerna av generella åtgärder: regeringens, moderaternas och socialdemokraternas förslag. Detta är en nyttig läsning ute i kommunerna, när man brottas med ekonomiska problem. Men hur skall socialdemokraterna kunna övertyga folket i kommunerna om att det enbart är regeringspolitiken som drabbar dem, när det socialdemokratiska förslaget för vissa kommuner blir ännu mera kännbart? Vad skall ni säga till kommunalmännen i kommuner som av ert förslag drabbas fyra gånger hårdare än av regeringens?

En skillnad mellan de borgerligas förslag och socialdemokraternas är att de borgerliga vill dra in pengar från kommunerna direkt till statskassan, medan socialdemokraterna vill fondera pengarna. Båda förslagen "inskränker kommunernas och landstingens beskattningsrätt" och "är ett principiellt mycket allvarligt steg, som öppnar slussarna för längre gående ingrepp i framtiden", för att använda den helt riktiga socialdemokratiska beskrivningen av regeringsförslaget. Båda förslagen leder till försämlrad service och ökat utdebiteringsbehov i en rad kommuner och landsting.

Kommunerna behöver sina pengar för att bygga ut barnomsorgen, förbättra sjuk- och åldringsvården och bekämpa den rekordhöga arbetslösheten. Därför går vpk emot förslagen att ta ifrån kommuner och landsting skatteintäkter.

De borgerliga regeringarna har drivit en skattepolitik som ökat orättvisorna. Huvudlinjen har varit att lätta skattebördan för högre inkomsttagare och låta de breda skikten betala detta. De har gjort marginalskattefrågan till huvudtema. Länge reste socialdemokraterna motstånd mot denna politik, men de verkar nu ha fallit till föga.

Resultatet av den underbara natten mellan socialdemokraten Kjell-Olof Feldt och budgetministern Rolf Wirtén kommer att leda till större skattelättnader ju högre inkomsterna är.

Kan någon påstå att det är rättvisa i en skattereform som ger 200 kr. i skattelättnad för den som har 50 000 kr. i inkomst men ger 28 500 för den som har 300 000 kr. i inkomst?

Kritiken bland arbetare och tjänstemän mot uppgörelsen är också stark. Det finns rikligt med dokument från socialdemokratiskt håll, där man i ett tidigare skede kritiserade regeringens ursprungliga förslag. Sedan skriver man ihop sig med centern och folkpartiet om en skattepolitik som man riktat stark och berättigad kritik mot.

Jag är medveten om att Kjell-Olof Feldt och andra ansvariga socialdemokrater söker rättfärdiga detta med att i uppgörelsen finns också med en begränsning av avdragsrätten. Men för att angripa det problemet bör man

inte medverka till andra orättvisor. Det måste vara riktigare att arbetarrörelsen går till strid i skattefrågan för att i valet erövra en majoritet som står för arbetarrörelsens klassiska värderingar av skattepolitikens inriktning.

Avdragssystemet kommer även efter de föreslagna förändringarna att verka orättvist. De verkligt avgörande förändringarna i avdragssystemet återstår att göra.

Även om skattefrågan kommer upp till avgörande i ett senare sammanhang bör det redan nu sägas att genom att avvisa skattelindringarna för höginkomsttagarna skulle staten få betydande inkomstförstärkningar. Det är bättre än att attackera sociala rättigheter och beröva kommunerna behövliga resurser.

Socialdemokraterna bör snarast möjligt slänga överenskommelsen med regeringspartierna i papperskorgen och gå till offensiv för en demokratisk skattepolitik.

Från vpk menar vi att det finns en rad angelägna åtgärder på det skattepolitiska området, som skulle gynna de grupper som bäst behöver skattelättnader:

Slopa moms på maten, denna orättvisa skatt som också läggs som extra börda på stigande livsmedelspriser!

Sätt in skattelättnader för dem som tjänar under 100 000 kr. i stället för skattelättnader för höginkomsttagare!

Inför moms på handel med värdepapper och aktier!

Skärp skatten på stora förmögenheter, arv och gåvor och på stora kapitalvinster!

Angrip skattefusk och skatteflykt och orättvisorna i avdragssystemet!

Angrip den ekonomiska brottsligheten!

Produktionsbeskattning och statskommunal enhetsskatt!

Det finns resurser att klara statens och kommunernas finanser. Regeringen väljer i stället att attackera sociala reformer och de kollektiva omsorgerna.

Regeringspolitiken vilar på förutsättningen att ökad makt för storfinansen över ekonomin och ökade sociala klyftor är nödvändiga. Därför bedriver regeringen en för samhället och folkflertalet destruktiv ekonomisk politik. Men denna omskrutna åtstramningspolitik, som skall ge bilden av handlingskraft, vilar på en mycket bräcklig grund och dess faktiska syfte och resultat att stödja ökade klassklyftor och ökad makt för storkapitalet är uppenbar.

Det svenska offentliga budgetunderskottet, som huvudsakligen motsvaras av räntorna på statsskulden, är i det rådande läget inte aktiverande för sysselsättning och tillväxt. För att skapa arbetsplatser, såväl omedelbart som genom satsningar på framtiden, och för att värna utsatta grupper i samhället och sociala rättigheter, för att ge samhällsekonomin en aktiverande injektion framför vpk förslag som innebär en något ökad underbalansering av budgeten. En sådan arbetsskapande politik är en nödvändighet för att börja en marsch ut ur krisen.

För en bättre balans i samhällsekonomin, för ökade produktiva investeringar och för bevarade, återställda eller i vissa fall förbättrade sociala

rättigheter och villkor är det nödvändigt att föra en mera expansiv ekonomisk politik.

En viktig uppgift måste vara att aktivt bekämpa arbetslösheten. Vpk har rest en rad krav på åtgärder i detta syfte.

Ett program för 100 000 nya samhällsnyttiga arbeten bör utarbetas och genomföras under en treårsperiod. Dessa arbeten kan bl. a. skapas inom den offentliga sektorn, genom utbyggd samhällsservice, bostadsbyggande, utbyggnad av barnomsorgen och satsningar på kollektivtrafik och energiutveckling.

Ett statligt industriprogram med målsättningen 100 000 nya industrijobb under en tioårsperiod bör påbörjas. Det saknas inte områden där behov av satsningar föreligger.

För att bekämpa den omfattande arbetslösheten bland ungdomen föreslår vi en allmän ungdomsgaranti, som innebär åläggande för arbetsgivarna på de större arbetsplatserna att inrätta ett särskilt ungdomsarbete på varje 50-tal anställda. Denna verksamhet bör finansieras genom en särskild arbetsgivaravgift och kontrolleras av de lokala fackliga organisationerna.

Vi ställer in frågan om fonder i ett offensivt sysselsättningsprogram och anser att samhällsfonder, finansierade genom produktionsbeskattning och skatt på bolagens vinster, skulle bli ett verksamt instrument.

Förberedelser för överförande av de stora privata affärsbankerna, försäkringskoncernerna, investmentbolagen, finansstiftelserna och de största privata industri- och handelsbolagen i samhällelig ägo blir alltmer aktuella och motiverade. För att vi skall kunna lösa frågorna om sysselsättning och utveckling måste ingripanden ske i ägande- och maktstrukturen.

Vi har också begärt en tidsplan för generell nedtrappning av arbetstiden till sex timmar med bibehållen lönestandard, så att sextimmarsdagen genomförs under 1980-talet. Det avgörande motivet för en arbetstidsförkortning är socialt, men den skulle också ha en viss sysselsättningshöjande effekt.

Det är ett verkligt slöseri att låta människor som kan och vill arbeta gå sysslösa. Beräkningar som gjorts om att arbetslösheten kostar statskassan omkring en miljard i månaden i form av arbetslöshetsersättning, skattebortfall, uteblivna arbetsgivaravgifter samt beredskapsjobb bör ställas mot regeringens håglösa och passiva politik när det gäller att bekämpa arbetslösheten.

Om 150 000 människor hade arbete i stället för att gå arbetslösa skulle också betydande värden skapas. Det är ju inte alls så, att folk går arbetslösa därför att allt som behöver göras är gjort. Tvärtom finns många eftersatta behov i samhället. Detta behöver nog också socialdemokraterna tänka på. I polemiken mot vpk-motionen uttrycker nämligen de socialdemokratiska reservanterna någon sorts förvåning över att vi vill ha en planering för att öka industrissysselsättningen med 100 000 personer. "Redan en oförändrad industrissysselsättning kräver emellertid till följd av den trendmässiga produktionsökningen en klar ökning av såväl inhemsk som utländsk efterfrågan", skriver reservanterna. Vi har naturligtvis inte förnekat exportens roll, men vi avvisar regeringens uppfattning att endast genom ökad

Nr 92

Onsdagen den
10 mars 1982

Finansdebatt

export kan sysselsättningen öka. De industrisatsningar vi förespråkar kommer att öka exporten, men de kommer i högre grad än nuvarande produktion att inrikta sig på landets egna behov och kommer därför att minska exportens andel av produktionen.

De borgerliga i finansutskottet klagat över att vpk visar föga förståelse för grundläggande balansproblem. Man hävdar – givetvis utan att kunna styrka påståendet – att de "genomgripande socialiseringsåtgärder som förordas i motionen skulle ofelbart leda till en kraftig försvagning av den svenska ekonomin med ökad arbetslöshet och minskad välfärd som följd".

Detta, herr talman, är struntprat som saknar all täckning. Tvärtom skulle de olika förslagen i vpk-motionen förstärka landets ekonomi, motverka arbetslösheten och öka välfärden.

De socialdemokratiska reservanterna säger sig också avvisa "de av motionärerna föreslagna --- socialiseringsåtgärderna. Dylika skulle inte bidra till att lösa Sveriges ekonomiska problem." Detta skriver företrädare för ett parti som vid högtidliga tillfällen brukar framställa sig som socialistiskt! Socialdemokraterna erkänner att vpk:s kritik mot regeringens svångremspolitik är riktig, men de påstår att kritiken inte är underbyggd med något hållbart ekonomiskt-politiskt alternativ. Detta påstående kan bero på att socialdemokraterna i finansutskottet inte studerat de alternativ vi tecknat eller också vara uttryck för den rädsla för "socialiseringsåtgärder" som socialdemokraterna tydligen delar med de borgerliga.

Det är betecknande att dagens finansdebatt förs mot bakgrund av en stark opinion mot regeringens planer på försämringar i sjukförsäkringen.

"Tassarna bort från sjukförsäkringen. Karensdagarna slår hårdast mot vanliga arbetarfamiljer och skärper problemen i dagens krisdrabbade Sverige. Visa ett uns av socialt ansvar. Ta i stället pengarna där de finns, ta från de rika." Så skrev socialarbetare i Göteborg till riksdagspartierna helt nyligen. De vet vad de talar om. De ser följderna av den politik som attackerar olika sociala förmåner.

Arbetarna ute på arbetsplatserna reagerar starkt mot förslaget till försämringar i sjukförsäkringen. Det är begripligt. Längre fick de föra en hård kamp för att få bort karensdagarna vid sjukdom. Nu är regeringen ute efter att återinföra denna orättvisa. Hela arbetarrörelsen måste sätta in all sin kraft på att stoppa regeringens framfart. Politisk strejk är en väg som bör utnyttjas.

Varje enskild attack mot sociala förmåner måste ses i ett sammanhang. Försämringar i sjukförsäkringen följs av försämringar i arbetslöshetsförsäkringen, och så kommer det att fortsätta undan för undan. Vad de arbetande i hård kamp erövat kommer att raseras, om denna politik får fortsätta.

Regeringen har heller inte bedrivit någon politik som syftat till att begränsa inflationen. Tvärtom har den luckrat upp prisregleringar, minskat livsmedelssubventionerna och genom sin samlade ekonomiska politik, t. ex. på skatte-, avgifts-, bostads- samt hyres- och räntepolitikens områden, skärpt inflationen. Vissa år kan över hälften av inflationstakten härledas som följd

av beslut i enlighet med regeringens ekonomisk-politiska linje. Vpk kräver bl. a. allmänt prisstopp och övergång till lågräntepolitik.

Den avstämning av 1980 års långtidsutredning som nyss gjorts visar att regeringspolitiken misslyckats på alla väsentliga områden. Resultatet är t. o. m. sämre än utredningens s. k. katastrofalternativ. Men "kursen måste hållas fast" utropar hurtigt de borgerliga i finansutskottet. Finansutskottets majoritet ställer okritiskt upp på regeringspolitiken men markerar också samhörigheten med moderaterna. "Vad utskottet här anfört ligger i linje med den syn som kommer till uttryck såväl i finansplanen som i partimotion 2018 från moderata samlingspartiet", kan vi läsa i utskottsbetänkandet.

Mot denna politik står den politik som vänsterpartiet kommunisterna utvecklat i motion 1567 och i en rad andra motioner till årets riksmöte. Vår politik går ut på att bekämpa arbetslösheten, försvara folkflertalets levnadsstandard och värna om de sociala rättigheterna.

Jag ber, herr talman, att få yrka avslag på återremissyrkandet samt bifall till motionerna 1567 och 698.

Anf. 17 ROLF RÄMGÅRD (c):

Herr talman! Det betänkande som vi skall diskutera i dag har många författare. Vissa delar har vi inom de icke-socialistiska partierna enats om, och andra delar står socialdemokraterna ensamma bakom. Det förhållandet att moderaterna har sagt att de tänker medverka till att de socialdemokratiska riktlinjerna för budgetpolitiken vinner voteringen i kväll skall jag återkomma till senare.

Regeringens ekonomiska politik har varit framgångsrik. Vi kan nu tydligt se resultatet av de åtgärder som har föreslagits av regeringen och som vi har beslutat om här i riksdagen. I fråga om inflationen har det nu blivit en väsentlig förbättring. 1981 var vi nere i en inflationstakt på bara 9,4 %. Många tecken tyder på att vi kan komma ännu lägre innevarande år.

Orsakerna till den minskade inflationen är framför allt två: en stram ekonomisk politik och sänkningen av moms. En annan orsak är det låga arbetskostnadspåslaget i avtalsrörelsen.

Handelsbalansen förbättrades kraftigt under 1981, även om vi under december, som en följd av devalveringen, fick något sämre siffror än beräknat.

Ytterligare förbättringar när det gäller det totala utbytet med vår omvärld är mycket angelägna. Det är därför med stor optimism vi kan studera effekterna av devalveringen i höstas. Mellan tredje och fjärde kvartalet 1981 ökade exporten med ca 2,5 % i volym. Om vi ligger kvar på denna nivå under hela 1982, ger det en exporttillväxt på ca 3 %. Med tanke på den tröghet som finns när det gäller genomslaget av en devalvering kan vi förvänta oss än starkare effekter under 1982. Ytterligare skäl för en positiv bedömning av exportutsikterna under 1982 ligger i följande faktorer.

För det första förutses lönekostnaderna per producerad enhet öka långsammare i Sverige än i våra viktigaste konkurrentländer.

För det andra väntas företagens vinstsituationer kunna medföra möjligheter till relativprissänkningar.

För det tredje tvingas företagen till ökade exportansträngningar som en följd av hemmamarknadens utveckling.

För det fjärde pekar erfarenheterna från 1977 på att möjligheterna att återvinna marknadsandelar är stora.

Behovet av upplåning från utlandet har också minskat. I början av förra året tydde prognoserna för Sveriges utlandsupplåning på ett behov i storleksordningen 22–25 miljarder. Den verkliga siffran blev 8–9 miljarder.

Regeringens förslag till budgetreglering, som centern och folkpartiet har reserverat sig för i utskottet, innebär att budgetunderskottet reallt sett inte längre ökar. Underskottet beräknas nominellt öka med 4,4 miljarder, men detta belopp uppgår inte till den inflationsorsakade delen av underskottet. Det är mot denna bakgrund som vi bör diskutera i dag. Vi börjar se ljuset i den mörka tunneln. Regeringens ekonomiska politik för landet mot en bättre utveckling. Vi kan se resultatet, och arbetet måste fortsätta. Vi måste målmedvetet arbeta och spara oss ur våra ekonomiska besvärligheter. Vi kan inte genom att skjuta problemen framför oss eller enbart genom att hoppas på internationella högkonjunkturer förbättra vår situation.

Det är genom att satsa på den konkurrensutsatta sektorn som vi kan uppnå balans gentemot omvärlden. Både genom ökad export och genom minskad import förbättras de externa balanserna.

Det är särskilt viktigt att inse importens betydelse för bytesbalansen. Importinnehållet i våra exportvaror är mycket stort. Om vi tar vår bilexport, så finner vi att ca 70 % av exportvärdet är insatser som vi har tvingats importera. I genomsnitt uppgår importinnehållet till 50 % av exportvärdet. Det betyder att om vår export ökar med 1 kr, så minskar bytesbalansunderskottet endast med 50 öre. Minskar vi däremot importen med 1 kr, så förbättras också bytesbalansen med 1 kr. Det är därför angeläget att vi satsar stora resurser på att förstärka vår inhemska energiproduktion, att svenska underleverantörer ges möjlighet att konkurrera ut importen och att vi konsumenter i större utsträckning köper svenskt.

Sverige är inte någon isolerad ö, som kan föra en politik helt oberoende av andra stater och som inte påverkas av ekonomiska beslut i andra länder. Nej, tvärtom. Vårt stora utlandsberoende gör oss mycket sårbara för de internationella konjunkturerna. Den högräntepolitik som man har valt att föra i USA förhindrar mycket önskvärda diskontosänkningar i hela Västeuropa och inte minst i Sverige. Det höga ränteläget motverkar produktiva investeringar i industrin. Det är i många fall mer lönsamt att ägna sig åt finansiella operationer än att bygga ut produktionsapparaten. Sverige måste på det internationella planet verka för att den amerikanska regeringen upplyses om konsekvenserna för västvärlden av dess högräntepolitik och verka för att åtgärder vidtas. Det är angeläget att de västeuropeiska staternas regeringar förenas i dessa strävanden.

Den svenska situationen kan inte heller ses isolerad från situationen i våra

grannländer i Norden och ute i Europa. Den ekonomiska utvecklingen under 1981 har i många länder präglats av stora problem. Arbetslösheten har ökat kraftigt. Miljontals människor tvingas gå sysslösa. Det är problem av en omfattning som vi kan ha svårt att riktigt förstå här i Sverige. Det går inte att med bibehållen trovärdighet argumentera som om inte dessa förhållanden skulle ha något samband med vår situation.

Men på en punkt har vi i Sverige jämfört med vår omvärld en radikalt annorlunda situation. Det gäller arbetslösheten. Om vi studerar ett socialistiskt styrt land som Frankrike, vilket tidigare har framkommit i debatten, finner vi att man där har en arbetslöshet som är nästan tre gånger så stor som i Sverige. Budgetunderskottet har dessutom nästan fördubblats, och inflationen är uppe i en årstakt på 14 %. Arbetslösheten stiger alltjämt. Prisstegringarna kan medföra att konkurrensläget försämras och att sysselsättningen går ner ytterligare. Vi måste självfallet vara försiktiga med att dra paralleller med andra länder, men det här är den utveckling som vi kan befara om socialdemokraternas expansiva politik skulle komma att genomföras.

Andra socialistiskt eller socialdemokratiskt styrda länder visar upp en liknande situation. Det gäller Västtyskland med en arbetslöshet på 8,2 %. Danmark med 10 % och Finland, som t. o. m. har en kommunistisk arbetsmarknadsminister, med 6,6 %.

Socialdemokraterna har sedan de lämnade kanslihuset kritiserat oss för de höga budgetunderskotten. Detta görs också i år. I den del av betänkandet som rör budgetregleringen och som socialdemokraterna har skrivit redovisas i en tabell budgetunderskottets utveckling från 1975/76 och framåt. Men man glömmer som vanligt att redovisa hur det såg ut åren dessförinnan. Det kan jag bistå med i stället. Situationen är nämligen följande.

Det år som vi fick den första icke-socialistiska regeringen var inte första året med underskott. Nej, inte sedan budgetåret 1962/63 hade vi haft något överskott i statsbudgeten – dvs. 13 budgetår på raken med underskott. Budgetåret 1974/75 – året före det år som man valt att redovisa i tabellen – var underskottet t. o. m. större än under vårt första regeringsår, nämligen över 10,5 miljarder. Detta var situationen innan kostnadschocken och oljeprisökningarna hade slagit igenom. Jag tycker att det är viktigt att påminna om de här förhållandena, därför att de så lätt glöms bort av dem som kritiserar hårdast i dag.

Vad som är konsekvent i den socialdemokratiska politiken är att det inte heller i år presenteras några åtgärder för att få bukt med obalansen i statsfinanserna. När vi tidigare haft att behandla konkreta fall som gällt förstärkningar av budgeten, har man inte ställt upp. Om vi går tillbaka och ser på dessa fall, finner vi följande.

I proposition 118 till föregående riksmöte föreslog vi att budgeten skulle förstärkas med 5 miljarder. Socialdemokraterna accepterade endast förslag som omfattade 1,5 miljarder. Man avvisade helt 1,6 miljarder, och man ville skjuta upp ställningstagandet beträffande förslag som omfattade ca 2,2 miljarder.

Även det besparingsförslag som lämnades i den s. k. oktoberplanen under

hösten avvisades till stora delar av socialdemokraterna. Av förslaget på drygt 6 miljarder accepterades endast 2,9. Man avstyrkte besparingar uppgående till 2,8 miljarder kronor, och man lämnade öppet för besparingar på 1,6 miljarder.

Utöver denna vägran att spara kommer så alla krav på nya åtaganden.

I årets ekonomisk-politiska motion försökte socialdemokraterna att med ett illusionsnummer uppnå ett lägre budgetunderskott än det som uppkommer genom regeringens förslag. Man hade i sina beräkningar tagit med en engångseffekt på 2,8 miljarder kronor, som skulle uppnås genom förändringar av kredittiderna för importmoms. Detta förslag var inte socialdemokraternas. Det fanns anmält i budgetpropositionen, dock inte försett med beräkningar. Detta försök till förförelse av svenska folket har naturligtvis inte accepterats av finansutskottet. I utskottets betänkande framstår det socialdemokratiska förslaget i all sin nakenhet. Trots momshöjning, arbetsgivaravgiftshöjning, höjda skatter och avgifter i övrigt, så ökar budgetunderskottet för budgetåret 1982/83 med 1,8 miljarder och långsiktigt med 4,5 miljarder.

Detta är alltså det praktiska handlandet efter allt tal om budgetunderskottets skrämmande storlek. Förslaget innebär ökad skattebelastning, men trots det ökat budgetunderskott.

Den ökade skattebelastningen skulle f. ö. få oacceptabla fördelningspolitiska effekter. Den höjda momsen skulle innebära en merkostnad på 1 500 kr. för en tvåbarnsfamilj. Höjningen av barnbidraget skulle visserligen ta bort en del av den effekten, men det skulle ändå återstå 900 kr., som redan svårt ansatta barnfamiljer skulle tvingas att avstå från för att bättre ställda grupper skulle undgå att bära sin del av de ekonomiska bördorna.

För att återgå till sysselsättningsfrågan vill jag nämna att man i en nyligen presenterad SIFO-undersökning kom fram till att ett oförtjänt stort förtroende fanns för socialdemokraternas förmåga att klara sysselsättningen. Jag har tidigare pekat på resultatet av socialdemokratisk sysselsättningspolitik i andra europeiska stater. Men vi har konkreta exempel på vådorna av socialdemokratisk sysselsättningspolitik också här hemma. Om vi ser på siffrorna från 1972, då arbetslösheten var 3,5 %, och jämför dem med siffrorna i våra grannländer, finner vi att det redan då, trots att vi hade en socialdemokratisk regering, var högre arbetslöshet här än i omvärlden. Finland hade t. ex. 2,5 %, Frankrike 2,7 % och Västtyskland endast 0,5 % arbetslöshet.

Socialdemokraterna står för en sysselsättningspolitik som i bästa fall kortsiktigt skulle minska arbetslösheten, men som på längre sikt skulle försämra möjligheterna att uppnå full sysselsättning. De mycket stora satsningar, drygt 6 miljarder kronor, som regeringen gjort på arbetsmarknadspolitiska åtgärder och som åstadkommit den jämförelsevis godartade situation som råder anser socialdemokraterna vara otillräckliga.

Vad skulle då ha blivit följden, om vi haft socialdemokratisk politik? Jo, en långt större utslagning från den reguljära arbetsmarknaden. Socialdemokraternas politik skulle ha lagt stora bördor av både ekonomisk och administ-

rativ natur på näringslivet. Den skulle ha inneburit våldsamma industripolitiska chanstagningar i likhet med Stålverk 80. Den skulle ha inneburit konservering av föråldrade näringsstrukturer.

På senare tid framförs argumentet, att löntagarfonderna skall rädda sysselsättningen. Men på vilket sätt? Är det genom att lägga en förlamande hand över den nuvarande näringslivsstrukturen som sysselsättningen skall räddas. så blir fonderna – förutom att de får många andra negativa effekter – rena Döbelnsmedicinen för vår industri. Det är endast i ett fritt, dynamiskt och konkurrenskraftigt näringsliv som någon sysselsättning kan tryggas. Sysselsättning i olönsam verksamhet, som varven, blir inte tryggare för att den understöds med kapital från löntagarfonder.

Inte heller moderaternas budgetförslag är särskilt tilltalande. Man är visserligen ambitiös när det gäller nedpressningen av underskottet, men man är överambitiös i sin besparingsiver och man går till verket med en kamrers nitiskhet. Man sparar för sparandets egen skull. Men sparandet kan inte frikopplas från de totala ekonomiska sammanhangen. I det konjunkturläge som vi nu befinner oss i är det inte möjligt att spara mer än det som regeringen föreslagit. Även om budgetunderskottet till allra största delen är strukturellt, dvs. förblir ganska opåverkat av de olika konjunkturlägena, så måste de största neddragningarna ske när vi befinner oss i en uppåtgående konjunkturfase. Det är den inriktning som mittenregeringen valt och som leder till att en del av besparingarna får effekt först under senare delen av budgetåret.

Men moderata samlingspartiet brukar inte vara så benäget att ta vare sig statsfinansiella eller konjunkturrella hänsyn i sin ekonomiska politik, särskilt inte när man befinner sig i opposition. Vi minns väl alla hur det var hösten 1978 och våren 1979, när vi behandlade skattepolitiken. Från centerns sida förutsåg vi ett förbättrat konjunkturläge, varför vi motsatte oss alltför stora stimulanser av ekonomin. Men moderaterna hade inga dubier. Man "fläskade på". Skattesänkningarna behövde inte finansieras. Man sansade sig dock, när man kom in i regeringen igen. Parallellen till den nuvarande situationen när det gäller marginalskattereformen är uppenbar. I regeringsställning förra våren accepterade man totalfinansiering. I oppositionsställning i år anser man att reformen i stort sett finansieras sig själv.

Den besparingsiver som moderaterna visar upp i sin motion är alltså bara skenbar. Den utformning av marginalskattesänkningarna som moderaterna förordar och som man endast delvis vill finansiera skulle ytterligare urholka statsfinanserna. Är detta ansvarsfullt?

De besparingar som moderata samlingspartiet valt att gå fram med är ren och skär högerpolitik av gammalt välkänt märke. Man riktar in sitt sparande på dem som har det sämst. Man tar från hyresgästerna, vilket kan medföra hyreshöjningar på upp till 400 kr. Man tar från barnfamiljerna via livsmedelssubventionerna. Mjölkkriset skulle behöva höjas med 25 öre litern. Dessa besparingar skulle, utöver sina direkta verkningar, också få inflationsdrivande effekter.

Om vi nu återgår till den aktuella frågan om den ekonomiska politiken och

dess behandling i riksdagen, finner vi att det är mycket intressant att studera de uttalanden som har gjorts av vice ordföranden Lars Tobisson med innebörden att de moderata riksdagsmännen endast kan stödja moderata förslag. Om man drar ut de yttersta konsekvenserna av detta uttalande och av moderaternas praktiska handlande i finansutskottet, kan man konstatera att detta innebär att de socialdemokratiska förslagen alltid skulle få majoritet i Sveriges riksdag. Detta skulle ha gällt under hela den tid som vi har haft icke-socialistiska majoriteter, och det kommer i så fall med mycket stor säkerhet att gälla även efter årets val. När varje parti röstar endast för sina egna förslag, vinner det parti som har flest mandat, oavsett om en majoritet av den beslutsfattande församlingen anser att detta partis förslag är helt förkastliga. Detta är konsekvensen av den moderata linjen. En röst för moderata samlingspartiet blir således en röst för socialdemokratisk politik.

Moderaternas agerande i utskottet är också inkonsekvent. Om vi tittar litet närmare på några av de uttalanden som har gjorts i betänkandet, som moderaterna genom att lägga ner sina röster kommer att stödja, finner vi en rad underligheter.

I utskottets motiveringar för sitt beslut om budgetregleringen, vilka f. ö. skall utgöra vägledning för övriga utskott och ges regeringen till känna, redovisar man bl. a. en del mycket intressanta synpunkter på moderat politik. Utskottet anser att regeringen har dålig kontroll över utgiftsutvecklingen. Man anför följande:

”De borgerliga regeringarna – detta gäller särskilt de båda regeringarna under perioden 1976–1979 – har inte mäktat med dessa uppgifter”, dvs. kontrollen över statsutgifterna. Mig veterligt fanns det under åtminstone två tredjedelar av denna tidsperiod moderater med i regeringen. Konsekvensen av detta uttalande från utskottet är att moderaterna nu alltså kritiserar den regering som de själva utgjorde en del av. Inom parentes kan jag säga att också vissa enskilda moderata riksdagsmän verkar ha börjat med denna form av självkritik.

Utskottsmajoriteten anser vidare att statsinkomsterna har urholkats, och man skriver:

”Betydande inkomstbortfall har skett på grund av opåkallade skattelättnader till företagare, skogsägare, bönder, förmögenhetsinnehavare och aktieägare.”

Moderaterna anser uppenbarligen inte längre att den skattepolitik som socialdemokraterna har fört under sin regeringstid, och kan förväntas föra om olyckan är framme, är skadlig för vårt näringsliv. Det är ju önskemålet att få bort de skadliga inslagen i vårt skattesystem som utgjort motivet i varje fall för oss i centern för att medverka till dessa förändrade skatteregler.

Jag har av och till hört moderata företrädare säga att riksdagens beslut på grundval av ifrågavarande betänkande är betydelselöst. I så måtto har ni naturligtvis rätt att alla riksdagsbeslut gäller till dess de omprövas och ett annat beslut har fattats. Men nog har ni en något underlig linje i fråga om budgetregleringen när ni anser att det beslut om riktlinjer för utskottens

arbete som har fattats av riksdagen ena dagen genom er aktiva medverkan inte skall följas av dessa utskott dagen efter.

Detta är, herr talman, att dra ett löjets skimmer över riksdagen och dess beslutsformer. Vi måste se till att de parlamentariska beslutsprinciper som vi under lång tid har följt i vårt land kan tillämpas även i fortsättningen.

Den kommunala andelen av samhällsekonomin är betydande. Därför har det stor betydelse för hela samhällsekonomin hur den kommunala ekonomin utvecklas.

Utskottets ordförande har tidigare i dag yrkat återremiss till finansutskottet vad beträffar den kommunala delen av föreliggande betänkande, med hänvisning till vad som överenskommits mellan de borgerliga partierna. Vi får anledning att mer i detalj återkomma när det nya betänkandet ligger på riksdagens bord.

Låt mig nu emellertid ta upp några principiella synpunkter avseende förhållandena mellan staten, landstingen och kommunerna när det gäller besparingar. Jag vill börja med att understryka den kraftansträngning som kommunerna gjort för att bryta den tidigare mycket snabba expansionen. Det är uppenbart att medvetenheten om landets besvärliga ekonomiska läge har präglat de planer kommunerna gjort upp för 1982.

Hur har då statsbidragen till kommunerna utvecklats under åren?

Om man jämför statsbidragen till både primärkommuner och landsting med de externa utgifterna kan man konstatera, att kommunerna år 1960 tillfördes 21 % av sina externa utgifter i statsbidrag. Den siffran var 1980 27 %, alltså en kraftig ökning. Vi skall komma ihåg att volymökningen i kommunerna under den tiden varit betydande. En sammanställning visar att för 1960 var 21 % av kommunernas externa utgifter statsbidrag, medan siffran för 1966 var 19 % – alltså lägre. Det är viktigt att utifrån denna sammanställning konstatera att under den socialdemokratiska tiden förekom förändringar i statsbidragens andel av kommunernas utgifter.

Går man sedan över till att studera hur statsbidragen har utvecklat sig från 1976 till 1982 kan man konstatera att summan 1976 var 21,2 miljarder. 1982 är siffran 44,8 miljarder. Den delen har ökat kontinuerligt från 1976 till 1982 och alltså inte minskat något år. Av de totala statsbidragen till kommunerna var skatteutjämningsbidragen för 1976 2,3 miljarder, och 1982 ligger de på 10,1 miljarder.

Det finansiella sparande som kommunsektorn beräknas uppvisa för 1982 närmar sig 3 miljarder. Prognoser för 1983 visar att det kan bli närmare 5 miljarder. Orsakerna till dessa väntade förbättringar av kommunsektorns ekonomi är bl. a. följande:

Skatteunderlaget har ökat snabbare än priser och löner.

Fastighetstaxeringen 1981.

De skattepliktiga sociala ersättningarna har givit mer än som tidigare beräknats.

Tittar man på hur skatteutjämningsbidragen har utgått per invånare från 1976 till 1982 kan man konstatera att för primärkommunerna var skatteutjämningsbidraget per invånare 200 kr. 1976 och 669 kr. för 1982. För

landstingskommunerna var motsvarande siffror 1976 112 kr. och för 1982 496 kr.

Även om man räknar med inflationen uppgår ökningen från 1976 till 1982 till mer än 100 %.

Oavsett om man ser totalt eller fördelat per skattekrona har statsbidragen ökat under den tid som vi har haft borgerliga regeringar.

Det har skett en ökning av den kommunala skatteutjämningen, vilket gynnar fattiga kommuner och län.

De nya reglerna för bidrag till barnomsorgen, som träder i kraft den 1 januari 1983, innebär att resurserna fördelas mer jämlikt mellan kommunerna. Alla kommuner har fått vara med och dela på kostnaderna dels via arbetsgivaravgifter, dels via statsskatten. Nu får alla också vara med och dela på bidragen genom att all kommunal barnomsorg räknas in i underlaget – framför allt innebär inräkningen av deltidsförskolan mycket. Det blir en utjämning mellan kommuner med hög sysselsättningsgrad, exempelvis Umeå, och kommuner med lägre sysselsättningsgrad, exempelvis inlandskommunerna. Detta är ytterligare ett exempel på hur regeringen försöker fördela statsbidragen mer jämlikt mellan kommunerna.

Socialdemokraternas nu föreliggande förslag innebär bl. a. följande:

Överskottet 1983 skall inte få användas för utbyggnad.

Del av skatteintäktsökningen 1983 sätts in på spärrad skattregleringsfond. Höjd skatt leder till större avsättning.

Av skattehöjning får 30 % behållas.

Medel kan lyftas efter regeringsbeslut.

Socialdemokraterna accepterar också neddragning av specialdestinerade statsbidrag.

Det socialdemokratiska förslaget slår mycket ojämnt. Många kommuner drabbas inte alls. Den höjda momsens drabbar alla kommuner med 8–10 öre.

Socialdemokraterna försöker i debatten ge sken av att de aldrig medverkat i någon indragning av kommunala medel till staten. Detta är fel. När vi i mitten av 1970-talet gick över till beskattad sjukpenning tillfördes statsverket den uttagna kommunalskatten. Det rörde sig då om högre belopp än nu.

Det måste noteras att socialdemokraterna instämmer i regeringens analys av det kommunalekonomiska läget. Man inser att kommunerna har ett starkt utgångsläge inför 1983.

Men det socialdemokratiska förslaget öppnar för direkt regeringsinblandning i enskilda kommuners ekonomiska angelägenheter. Regeringen skall ge dispenser från de skisserade reglerna om när och hur återbetalningarna skall ske.

För centern har det varit angeläget att bygga ut skatteutjämningen. Sedan regeringsskiftet 1976 har de belopp som fördelas genom skatteutjämning mer än fyrdubblats. Det är mot denna bakgrund det varit möjligt att ta med kommuner i besparingspaketet. Utformningen av det förslaget får vi anledning att återkomma till när finansutskottet har behandlat frågan och den ligger på riksdagens bord.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 3 och 6, till återremissyrkandet under avsnitt B 2 om den kommunala ekonomin samt i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 18 PAUL JANSSON (s):

Herr talman! Mitt anförande skulle egentligen handla om kommunernas ekonomi, men först vill jag säga ett par ord till den förre skidåkaren Rolf Rämgård, som för en stund sedan slingrade sig ganska bra i spåret.

Rolf Rämgård sade att vi ser ljuset i tunneln. Snart blir det bättre i Sverige igen. Sedan försökte han dra samma skrytvals som inför valet 1979, då alla kurvor, enligt viss utsago, pekade åt rätt håll. Så var emellertid inte fallet, och så är det inte nu heller. Rolf Rämgård. Rapporter från många konjunkturinstitut och ekonomiska bedömare visar att vi inte har någon förbättring att vänta under en ganska lång tid framöver. Regeringens egen långtidsutredning talar om en arbetslöshet på 7 %. Industriförbundet tror inte på någon snabb ökning av exporten eller på någon förbättring i ekonomiskt avseende. Det är, Rolf Rämgård, litet för tidigt att kika efter ljuset i tunneln – det ljus som han kanske i drömmen trodde sig skymta.

Det är ganska intressant när mittenpartister stiger upp och talar om arbetslöshet. Då går de utanför landets gränser och säger: Det är mycket värre på andra håll, i England, Tyskland, Danmark osv. Vad hjälper det de arbetslösa i Sverige? Om Rolf Rämgård går ut till ungdomarna här på Sergels torg och säger att det är mycket värre arbetslöshet i andra länder, är de hjälpta av det? Blir de tröstade av ett sådant resonemang? Naturligtvis inte.

Centerpartisterna återkommer med förkärlek till 1972. Jag har efter debatter med centerpartister ute i landet till leda hört talet om hur det var 1972. Då hade vi 3,5 % arbetslöshet under några månader. Sedan satte regeringen snabbt in åtgärder för att rätta till detta, och år 1976 var det strax mycket bättre. Det är bara att konstatera att arbetslösheten har fördubblats sedan 1976. Det går inte att komma ifrån detta faktum.

Rolf Rämgård tog upp en sak till som var intressant. Han pekade på att utlandsupplåningen kommer att fortsätta att minska. Det är riktigt att vi hade en lägre utlandsupplåning i fjol – Rolf Rämgård nämnde siffran 9 miljarder. Men det beting som riksgäldskontoret nu har fått ligger på nära 20 miljarder igen. Den siffran kan Rolf Rämgård få verifierad, om han talar med partivännen Tage Sundkvist, som också sitter i riksgäldsfullmäktige. Det var nog litet förhastat att påstå att kurvan för utlandsupplåningen har börjat peka nedåt.

Herr talman! Finansutskottets ordförande Eric Enlund har för en stund sedan yrkat återremiss till utskottet av betänkandets avsnitt om den kommunala ekonomin. Tillåt mig först uttala den mening som jag som ledamot av finansutskottet inte anser att den produkt som vi lämnat från oss är så dålig att den förtjänar detta öde.

Men det anser tydligen utskottets ordförande, vilket måste upplevas som ganska märkligt, inte minst av honom själv.

För riksdagens och dess utskotts skull, och med hänsyn till det anseende som vi som riksdagsmän bör vara angelägna om att hävda då det gäller vårt arbete, vill jag dessutom framhålla att vi har svårt att acceptera att vi skall tvingas agera transportkompani för partiledarkompromisser på den borgerliga sidan som kommit till efter det att våra väl genomarbetade betänkanden ligger på riksdagens bord. Rolf Rämgård talade tidigare om att sprida ett löjets skimmer över riksdagens arbete. Genom denna återremiss medverkar han nu själv till att göra det.

Enligt vad jag kan finna så var det vid utskottsbehandlingen gott om tid för den borgerliga majoriteten i utskottet att skriva sig samman. Det är, herr talman, inte bra för riksdagens anseende att utskotten här i riksdagen skall behöva drabbas av sådana här turer därför att en viss partiledare har varit ute och flugit för att – enligt uppgift – förverkliga gamla pojkdrommar.

Jag upplever det inträffade som en sidovördnad mot riksdagen och dess arbete, som vi som enskilda riksdagsmän inte bör acceptera.

Herr talman! När det sedan gäller sakfrågan, nämligen kommunernas ekonomi, är det ytterst beklagligt att man från borgerlighetens sida nu är beredd att så hårt angripa den kommunala sektorn.

Förr i världen klagades det ofta på att det satt för många kommunalmän i riksdagen. Det talades om landstingspartiet i riksdagen osv. Det är riktigt att det fanns fler kommunalmän i riksdagen då än nu, eftersom första kammarens ledamöter valdes av landstingen. Men det är inte utan, herr talman, att man i dagens situation längtar tillbaka till det systemet och första kammaren. Då fanns det åtminstone vissa borgerliga riksdagsmän med sådan kommunal förankring och sådant kurage att de slog vakt om kommunernas och landstingens intressen.

Nu tycks detta mod saknas. Man vågar inte säga sin mening offentligt, utan endast i slutna rum. Det finns borgerliga ledamöter som har uttalat att det socialdemokratiska förslaget är bäst, men det vägrar de säga i större församlingar. Börje Hörnlund bl. a. har uttalat sig i den riktningen. Min bankkamrat Karl Leuchovius från Skaraborgs län, som också sitter i Landstingsförbundets styrelse, har visserligen inte uttalat sig i denna sak, men han har sagt att man bör ha intresse av att hävda kommunernas och landstingens intresse i detta sammanhang.

Den kommunala beskattningsrätten och den kommunala självstyrelsen är så viktiga hörnstenar i vår demokrati att de icke får åsidosättas. Ingen i denna kammare bör vara okunnig om att det som nu håller på att ske innebär ett djupt ingrepp i den kommunala självstyrelsen. Jag är ytterst förvånad över vad den borgerliga majoriteten i konstitutionsutskottet har uttalat i dessa frågor. De säger att de inte tycker att detta strider mot den kommunala självstyrelsen och dess kärna, den kommunala självbeskattningsrätten, därför att det bevarar utrymme för en fri sektor från kommunerna och även bibehåller åtminstone en viss frihet för dem vad gäller att fastställa skattens storlek. Ett "litet" utrymme räcker således till för de borgerliga ledamöterna i konstitutionsutskottet. Det är ett ganska märkligt uttalande. Är det så enkelt, och är det så litet man behöver när det gäller den kommunala

demokratien och dess självstyrelse? Det är, som jag ser det, illavarslande.

Eftersom Hilding Johansson senare i debatten kommer att ta upp de konstitutionella aspekterna på detta, skall jag inte närmare beröra dem.

Som utskottet framhåller på s. 100 i förevarande betänkande är regeringens förslag till generella begränsningar av kommunernas finansiella utrymme dåligt anpassat till det faktum att den finansiella ställningen varierar kraftigt mellan olika kommuner och landsting. Regeringsförslaget slår blint utan hänsynstagande till enskilda kommuners och landstings situation.

I vissa fall blir följderna att kommuner och landsting med en stark finansiell ställning klarar sig relativt lindrigt, medan andra som redan i utgångsläget har det sämre drabbas hårt. För de senare återstår i så fall bara att höja utdebiteringen. Det kommer i sin tur att försvåra genomförandet av den aviserade inkomstskattereformen, försvåra kommande avtalsrörelser och försvaga näringslivets internationella konkurrenskraft. Det framstår som ytterst egendomligt att regeringen i rådande läge är beredd att medverka till en sådan politik.

De invändningar som utskottet reser mot regeringens förslag gäller naturligtvis i än högre grad de förslag som framförs i moderaternas partimotion nr 2018. Det är nu bara att konstatera att regeringen gått moderaterna till mötes genom den kompromiss som har träffats. Det bekräftar än en gång att regeringen lever på moderaternas nåde.

Som bekant har utskottsmajoriteten, som i detta fall utgörs av socialdemokraterna, valt en annan väg för att begränsa kommunernas finansiella överskott. Det bör enligt vår mening bli en sådan utformning att inga ingrepp sker i den kommunala beskattningsrätten. Det är också en metod som fullt ut har accepterats av styrelserna i kommun- och landstingsförbunden.

I detta förslag tas vederbörlig hänsyn till att de ekonomiska förutsättningarna varierar kraftigt i olika kommuner och landsting. Förslaget har sin utgångspunkt i vad som anförts i den socialdemokratiska partimotionen 2016, nämligen att överskotten 1983 inom den kommunala sektorn inte bör användas till att bygga ut den kommunala verksamheten utöver vad det samhällsekonomiska utrymmet tillåter. Utskottet slår vidare fast att, som tidigare nämnts, utrymmet för den kommunala konsumtionsökningen bör vara 2 % per år.

Herr talman! Det av oss föreslagna systemet skiljer sig väsentligt från den konfiskation som man är ute efter på borgerligt håll. Enligt vårt förslag skall man nämligen få göra fondavsättningar i riksbanken. Man skall ha möjlighet att lyfta pengarna, om man behöver dem, för att hindra skattehöjningar. Vidare skall man i vanlig ordning få ränta på pengarna, riksbankens diskonto plus 2 %. Dessutom har man kvar äganderätten till sina pengar.

Egentligen kan det inte vara svårt för landstings- och kommunalmän som känner ansvar för sin verksamhet hemma i kommuner och landsting att träffa ett val. Med det här systemet får man också en effektiv spärr mot höjda kommunalskatter 1983. Dessutom förbättras möjligheterna att undvika skattehöjningar även 1984 och 1985, då skattereformen skall genomföras. Det förslag som utskottet förordar är alltså vida överlägset de förslag som

mittenpartierna och moderaterna har lagt fram.

Herr talman! Jag avstår i detta sammanhang från att kommentera de reservationer som har lämnats till utskottets betänkande av mittenpartierna och moderaterna, eftersom jag anser att reservationerna i detta läge, efter partiledarkompromissen i söndags, är överspelade.

Låt mig i stället något kommentera uppgörelsen och dess konsekvenser för kommuner och landsting. Lars Tobisson gjorde ju ett ganska avslöjande uttalande häromdagen. Det gick ut på att det egentligen inte var själva sakfrågan som den uppgörelsen handlade om. Närmast var det ett uttryck för att mittenpartiregeringens överlevnad är beroende av moderaternas goda vilja. Jag kan förstå att utskottets ordförande Eric Enlund känner sig besvårad över, som han själv uttryckte saken, det dubbelkommando som f. n. råder i finansutskottet. I detta taktiska spel drabbas nu kommuner och landsting ännu värre än vad som skulle ha blivit fallet med regeringens ursprungliga förslag, vilket hade varit illa nog.

Det är ju upprörande att våra kommuner och landsting, som i allmänhet sköter sin ekonomi mycket bra, på detta sätt skall bestraffas och få sina skattemedel konfiskerade, för att hjälpa regeringen med dess budgetunderskott, som uppstått till följd av att ekonomin har missköts.

Det är bara att konstatera att många kommuner och landsting nu tvingas att kraftigt höja skatterna, om man inte skall vara tvungen att skära hårt i den sociala välfärden och servicen till invånarna.

Däremot har uppenbarligen moderaterna lyckats bra då det gäller att skydda sina starka valmansfästen i de rika kommunerna. Tar vi Danderyds kommun som exempel visar det sig att man där, efter den borgerliga kompromissen, bara behöver betala 4,7 milj. kr. eller 0,34 öre per skattekrona i stället för enligt regeringens ursprungliga förslag 24 milj. kr. eller 1,96 öre per skattekrona. Lidingö kommer undan med 5,2 milj. kr. eller 0,29 per skattekrona i stället för som enligt regeringens förslag 20 milj. kr. eller 1,22 per skattekrona.

Om man omsätter detta på enskilda inkomsttagare, så får exempelvis en direktör i Danderyd med en årsinkomst på 300 000 kr. en lättnad uttryckt i kommunalskatt på närmare 5 000 kr. Går man däremot till det lilla fattiga Jokkmokks kommun i Norrbotten, så blir det ingen nåd inför mittenpartister och moderater. Invånarna där åker på en höjning av kommunalskatten med 2,84 kr. om man räknar in landstingskatten, som sannolikt också kommer att höjas. Det innebär att en anläggningsarbetare i Jokkmokks kommun, som tjänar 80 000 kr. om året, får sin kommunalskatt höjd med 2 000 kr. år 1983, om man tvingas kompensera detta inkomstbortfall med skattehöjningar. Om det finns några borgerliga väljare i Jokkmokk, så borde det inte finnas många kvar efter valet den 19 september.

Herr talman! Slutligen bara ett par ord om reservation nr 11, där vi socialdemokrater yrkat bifall till vissa motioner som kräver översyn av skatteutjämningsystemet. Vi anser det alltså nödvändigt att man snarast tillsätter en brett förankrad parlamentarisk utredning med uppgift att se över det nuvarande skatteutjämningsystemet. Som det framhålls i motion 1661,

bör utredningen bl. a. få till uppgift att undersöka vilka möjligheter det kan finnas att minska de stora skillnaderna i utdebitering till den del dessa inte återspeglar faktiska skillnader i ambitionsnivå. Vi tror att det är viktigt att en sådan utredning snarast kommer till stånd. Sannolikt kommer man inte att ha råd att helt bygga ökade satsningar på skatteutjämningen. Men man kan förbättra rättvisan i systemet, och det är detta vi vill ha undersökt.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till utskottets hemställan under B 2 i finansutskottets betänkande nr 20 vad det gäller den kommunala ekonomin. Jag yrkar följaktligen avslag på Eric Enlunds återremissyrkande, avslag på de borgerliga reservationerna och bifall till reservation nr 11.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 19 ROLF RÄMGÅRD (c) replik:

Herr talman! Till Paul Jansson skulle jag vilja ställa frågan: Vad har ni gjort tidigare för att komma till rätta med den här snedfördelningen, som ni säger att vissa kommuner i Stockholms län har drabbats av? Det är ju en snedfördelning som förekommit i många år och som man borde ha kunnat rätta till under den tid som vi hade en socialdemokratisk regering.

Vi är alla överens om att man får en bra likviditet ute i kommunerna. Alla är också överens om att man skall ta in en del av det finansiella överskottet i kommuner och landsting.

Faktum är ju att kommuner och landsting har stärkt sin ekonomi mycket kraftigt under den tid som vi haft de borgerliga regeringarna. Enligt 1979 och 1980 års bokslut ökade kommuner och landsting sitt eget kapital med sammanlagt 10 à 11 miljarder kronor vardera året. 1978 var ökningen mycket större. *Ingenting* tyder på att 1981 års bokslut skulle ge nämnvärt mindre kapitalökning. Åren 1975 och 1976, när vi hade en socialdemokratisk regering, var kapitalökningen 1 à 2 miljarder för kommuner och landsting sammantaget. Det är klart att många faktorer har bidragit till detta förhållande. Det är inte minst den borgerliga regeringens ekonomiska politik som har stärkt kommunernas ekonomi. Bl. a. har skatteutjämningen, som jag tidigare påpekade, ökat förutsättningarna för kommunerna. Därför är det ganska anmärkningsvärt när socialdemokraterna lägger fram sitt förslag, som i sig också innebär att man drar in ekonomiska förutsättningar för kommuner. I synnerhet gäller detta för kommuner som har skött sin likviditet och nu står i begrepp att göra investeringar, för vilka kostnaderna tidigare har sparats in – detta drar man in med den socialdemokratiska modellen. Även denna modell kan ge anmärkningsvärda effekter. Den slår mycket ojämnt i förhållande till olika kommuner.

I princip kan man konstatera att storstadskommuner som Stockholm och förortskommunerna drabbas i mycket ringa grad även enligt er modell. Däremot får förslaget mycket hårda effekter för glesbygdskommuner med stark finansiell ställning, alltså sådana kommuner som har fört en försiktig ekonomisk politik. Jag kan som en jämförelse nämna att det för Stockholms

kommun innebär ungefär 20 öre per skattekrona och för Tyresö 22. Går man sedan längre upp, finner man att det t. ex. i Nordmaling blir 1,45 per skattekrona. Det är också ett resultat av ert förslag.

Anf. 20 NILS BERNDTSON (vpk) replik:

Herr talman! Jag måste uttrycka oro för att socialdemokraterna också accepterar det som är utgångspunkten för regeringens förslag.

Jag övervägde att begära replik med anledning av Rolf Rämgårds inlägg, där han sade att kommunerna hade ett starkt utgångsläge inför 1983. Men jag kan lika gärna begära replik med anledning av Paul Janssons inlägg – han talade också om det finansiella överskott i kommunerna som kan dras in. Frågan blir: Är det så att det finns ett överskott i kommuner och landsting om man ser till de verkliga behoven?

Jag besökte häromdagen en kommun där ledande företrädare beskrev situationen. Under några år, säger man, har man tvingats att pruta på en hel del angelägna uppgifter. Man har fått skjuta planer på framtiden något år osv. Men nu sitter man faktiskt och skär i redan befintliga verksamheter. I det fallet gällde det exempelvis social hemhjälp, ungdomens fritidsverksamhet och andra viktiga uppgifter.

Jag är rädd att socialdemokraterna med sitt förslag, även om det har en annan utformning och är mindre utmanande än det borgerliga förslaget, ändå principiellt har accepterat att man går in i den kommunala ekonomin på detta sätt utifrån statsfinansiella bedömningar. Jag vill också erinra om att när planerna på att undandra kommuner och landsting skatteunderlag först presenterades och mötte starkt motstånd, så betonades från borgerligt håll att det bara var en tillfällighet. Men nu hör vi att det skall tillsättas en expertgrupp. Vad skall den göra? Förmodligen skall den smida nya ränker mot landets kommuner och landsting. Jag tycker att det som socialdemokraterna skriver om regeringens förslag borde man också tänka över – att det är ett principiellt mycket allvarligt steg, som gör att man öppnar slussar för längre gående ingrepp i framtiden. Medverka inte till att dessa slussar öppnas!

Anf. 21 PAUL JANSSON (s) replik:

Herr talman! Först till min kanalvän Nils Berndtson – jag får säga så, eftersom vi har haft litet gemensamt i en kanalmotion här i riksdagen för några år sedan.

Jag hoppas att Nils Berndtson ser skillnad på vårt förslag och regeringens förslag och särskilt det här kompromissförslaget. Vi säger att vi räknar med att det blir ett visst finansiellt överskott 1983. Sedan kommer sannolikt, som vi bedömer det, kommunerna inte att ha samma överskott i fortsättningen. Då har vi velat så att säga ge kommunerna chansen att få låna ut de här pengarna till staten, få ränta på dem i vanlig ordning, behålla äganderätten till dem, få ut pengarna när man behöver dem, då den kommunala ekonomin blir sämre, så att man därigenom kan förhindra skattehöjningar. Det måste väl ändå, Nils Berndtson, vara en avsevärd skillnad mellan att få låna ut

pengar och få betalt i ränta och att bli bestulen på pengarna och aldrig få se någon ersättning för dem. Det är en väsentlig skillnad det här är fråga om. Jag tror nog att Nils Berndtson inser det om han närmare funderar över saken.

Jag är också orolig för den expertgrupp som skall tillsättas. Nu går man ut från mittens och moderaternas sida och säger att förslaget innebär en provisorisk lösning, och att man tillsätter en expertgrupp. Då förmodar jag att den expertgruppen skall komma med ett förslag som på något sätt permanentar detta provisorium. Det är jag, i likhet med Nils Berndtson, mycket orolig för. Hur det förslaget ser ut får vi sannolikt anledning att granska den dagen det läggs fram.

Rolf Rämgård frågar varför vi inte gjort något åt olikheterna i kommunernas ekonomi genom skatteutjämning. Det har ju hänt någonting i samhällsekonomin under de senaste åren. Har inte Rolf Rämgård märkt det? Det är detta som gjort utjämningen mera angelägen nu än tidigare. Jag är litet förvånad, för jag hade faktiskt räknat med att i utskottet få stöd av Rolf Rämgård. Vi satt ju och blinkade åt varandra över bordet. Jag trodde att Rolf Rämgård skulle stödja oss, för han hade också en motion om översyn av skatteutjämningsystemet. Men Rolf Rämgård avstod från att yrka bifall till den och tog alltså stryk i utskottet på den punkten.

Anf. 22 NILS BERNDTSON (vpk) replik:

Herr talman! I mitt första anförande pekade jag på att även det socialdemokratiska förslaget innebär en ganska kraftig försämring i kommunerna, särskilt i enskilda kommuner. Paul Jansson kan titta på Skövde och Habo i Skaraborg. Jag har också exempel på en rad kommuner i Östergötland som faktiskt får släppa till mer med det socialdemokratiska förslaget. Men, säger Paul Jansson, det är bara ett lån, och han frågar om jag inte ser skillnaden. Jo, jag har påpekat att det ligger en skillnad i att regeringen direkt vill dra in pengarna till statskassan. Men jag ser också farorna och riskerna i att man över huvud ansluter sig till synsättet att det finns ett överskott i kommunerna, när de har väldiga uppgifter att klara sociala åtaganden och när de behöver göra insatser för att bekämpa den höga arbetslösheten, inte minst ungdomsarbetslösheten. Även om det är fråga om ett lån – det framgår f. ö. inte så tydligt av den föreslagna lagtexten när kommunerna skall få tillbaka pengarna – befärar jag att man drar nödvändiga resurser från kommunerna, resurser som borde få sättas in redan nu. Om de sätts in nu, skulle det ha stimulerande betydelse också för sysselsättningen.

Anf. 23 ROLF RÄMGÅRD (c) replik:

Herr talman! Jag kan bara konstatera, Paul Jansson, att det inte stod angivet någonstans i den socialdemokratiska motionen beträffande den här konstruktionen av frysning av kommunala medel när pengarna skall betalas tillbaka. Det står att man skall ha överläggningar med kommunförbunden om när och hur medlen skall återföras. Men det står inte vid vilken tidpunkt

och inte hur det skall gå till. Det är en direkt inblandning i den kommunala beslutanderätten.

Sedan kan man, när det gäller det socialdemokratiska förslaget, också konstatera att en del av de disponibla medlen visserligen skall placeras i riksbanken, men samtidigt kan motsvarande medel lånas upp och användas till kommunal expansion. Det är fullt lagligt och möjligt. Förslaget gynnar därför i hög grad de stora kommunerna med goda bankförbindelser. För glesbygdskommuner, som har långt till bankernas centralkontor, blir upplåningsmöjligheterna naturligtvis betydligt sämre.

En annan effekt av det socialdemokratiska förslaget är en gigantisk omfördelning av penningmedel från glesbygd till storstad. Eftersom glesbygdskommunerna i dag ofta har en stark finansiell ställning och ofta har sina medel placerade i lokala sparbanker och föreningsbanker, kommer dessa banker att i betydande grad avtappas på dessa pengar. Det är också en konsekvens.

Sedan berörde Paul Jansson den motion som Börje Hörnlund och jag lagt fram. I den tog vi upp bl. a. den grundläggande frågan om juridiska personer, där vi menar att man kunde dra in pengar till staten för att sedan omfördela de pengarna till skatteutjämning. Jag tycker fortfarande att det är en bra lösning att ha en enhetlig företagsskatt i hela landet och samtidigt omfördela resurser till skatteutjämning. Till en del kommer så att ske enligt den nya uppställningen. Låt mig konstatera att detta ligger i linje med vår motion. Man avsätter mer medel till extra skatteutjämning, samtidigt som man tar in mer pengar från juridiska personer. Vid de överläggningar som det står angivet att man skall ha skall de här frågorna ses över. Man håller f. ö. sedan en tid på att göra detta i budgetdepartmentet. Det finns ingen anledning att tillsätta en särskild utredning förrän detta är klart. Det står i utskottets skrivning att man efter dessa överläggningar kan tillsätta en parlamentarisk utredning för att se över hela skatteutjämningsystemet, och det har budgetministern själv poängterat från talarstolen i en tidigare interpellationsdebatt.

Anf. 24 PAUL JANSSON (s) replik:

Herr talman! Först till Nils Berndtson. Det är helt riktigt som Nils Berndtson har konstaterat att för mitt eget landsting, Skaraborgs läns landsting, som är ett av de mest likvida i landet f. n., medför vårt förslag att man får låna ut eller sätta in på spärrat konto ca 90 milj. kr., under det att regeringens ursprungliga förslag innebär – och det kan jag tänka mig att också kompromissen kommer att innebära – att man blir bestulen på 70 milj. kr.

Vi har talat med våra skattebetalare hemma i Skaraborgs län om det här. Det är ganska lätt för dem att välja. Naturligtvis väljer de helst att låna ut pengarna till staten och därmed hjälpa till att i stor utsträckning få bort staten som upplånare i bankerna. Kanske kan man också sänka utlandsupplåningen något, och det är mycket vällovt. Det ställer skattebetalarna i Skaraborgs län upp på, men de ställer inte upp på den grymma konfiskation som det är fråga om från regeringens sida och från moderaternas sida.

Rolf Rämgård nämnde utredningen om skatteutjämning. Budgetministern har lovat att det skall bli en sådan utredning, och det tror Rolf Rämgård på. Ja, det kanske är möjligt, men det tar ju tid innan den expertgrupp som nu arbetar är klar med sitt arbete. Därför är vi oroliga för att det hinner rinna för mycket vatten under broarna, innan det hela kommer i gång. Därför vill vi redan nu ha en bred parlamentarisk utredning, som skall ta tag i de här problemen. Jag är fortfarande besviken över att Rolf Rämgård inte ansluter sig till förslaget om en sådan.

Sedan gör Rolf Rämgård något ganska fantastiskt, när han försöker framställa vårt förslag om frysning av kommunala medel som vida värre än regeringens förslag. Han säger att det enligt vårt förslag blir stora omfördelningar mellan olika kommuner i landet. Det är möjligt att det kanske kan bli så i något fall, men enligt regeringens förslag är det ju fråga om en omfördelning från kommunerna till staten av pengar som kommunerna aldrig får tillbaka. Samtidigt stramar man åt för kommunerna på andra områden. När ni skryter med vad skatteutjämningen har inneburit de senaste åren är kvaliteten på beräkningarna ungefär lika hög som då ni skryter med hur ni skyddat folkpensionerna. Här finns det en automatik – det är mycket av inflationspengar som automatiskt har höjt skatteutjämningsbidragen. Räknar man ihop de indragningar som kommunerna har drabbats av under borgerlig regeringstid, finner man att det nu snart är fråga om 10 miljarder kronor. Så var det med den välviljan mot kommunerna från de borgerliga regeringarnas sida.

Andre vice talmannen anmälde att Nils Berndtson och Rolf Rämgård anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 25 LENNART BLOM (m):

Herr talman! Meningen var ju att vi när det gäller den här delen av talarlistan skulle ägna oss en stund åt de specifika kommunala problemen. Jag måste emellertid, eftersom jag nu gör ett inlägg i debatten, inledningsvis något replikera Rolf Rämgård. Han uttryckte sin förvåning över vårt ställningstagande till budgetpolitiken och ville göra gällande – vilket jag tror var slöseri med tid – att en röst på moderaterna var en röst för en socialdemokratisk upplägning. Det är självfallet inte på det sättet. Den socialdemokratiska upplägningen av budgetpolitiken är oacceptabel. Regeringens är också oacceptabel, bl. a. av det skälet att den strider mot ett riksdagsbeslut om att vi skall spara 12 miljarder.

För att gå över till de kommunala problemen vill jag säga att det utan tvivel råder en rätt vidsträckt enighet om att verksamheten i kommuner och landsting måste dämpas ytterligare som ett led i ansträngningarna att få samhällsekonomi i balans. Det finns ett frågetecken vad beträffar socialdemokraternas inställning, eftersom ju socialdemokraterna än så länge håller fast vid att kommunernas och landstingens verksamhet skall få öka med så mycket som 2 % 1983. Det är litet anmärkningsvärt också av det

skälet att kommunerna redan har dämpat ökningstakten till en nivå som ligger någonstans mellan 1,5 och 2 %.

Vi hälsar emellertid samtidigt från moderat håll med tillfredsställelse att socialdemokraterna såväl i sin partimotion som i finansutskottet har erkänt behovet av en dämpning – i form av en "frysning" – i storleksordningen 3,5 miljarder för 1983.

Mellan mittenpartierna och moderaterna råder en långtgående enighet om att landstingens och kommunernas starka likviditet under 1983 inte får leda till en utgiftsexplosion. En indragning till staten av kommunala medel på omkring 3,5 miljarder bedöms därför som nödvändig, utan att vi för den skull befarar att den kommunala verksamheten i någon avgörande mån kommer att skadas. Det bör f. ö., som här har påpekats från skilda håll i debatten, understrykas att bidragen från staten till kommuner och landsting har ökat kraftigt under senare år. Skatteutjämningsmedlen uppgår som bekant till ungefär 10 miljarder, och de speciella statsbidragen – huvudsakligen till undervisningssektorn, barnomsorgen och andra sociala ändamål – rör sig omkring 35 miljarder. Det blir alltså sammanlagt 45 miljarder.

Det skall också sägas – och det har sagts många gånger från den här talarstolen – att regering och riksdag på senare år har pålagt kommunerna åtskilliga nya uppgifter, samtidigt som en hel del specialinriktade statsbidrag har tagits bort. I fråga om kommunernas rätt att beskatta bolagen – och det är faktiskt av en viss betydelse i detta sammanhang – har en avveckling redan inletts. Vi har redan bestämt att den första femtedelen skall gå över till staten.

Ett par betydelsefulla siffror bör kanske nämnas: de glöms stundom bort. Kommunerna och landstingen tar in ungefär 100 miljarder i skatt i år. De övriga inkomsterna uppgår till 80 miljarder, och av dessa 80 miljarder kommer 45 från staten genom skilda former av statsbidrag. Vi kan ställa detta i relation till statsbudgetens utgifter på 250 miljarder och inkomster på 170 miljarder. Hur tung och betydelsefull den kommunala sektorn är visas klart vid en sådan jämförelse som – det erkänner jag – i och för sig inte är alldeles rättvisande men som ändå ger relationerna. Kommuner och landsting svarar ju också för den övervägande delen av den offentliga konsumtionen.

När det gäller frågan, hur indragningen praktiskt skall gå till, fanns det å ena sidan ett regeringsalternativ och ett moderat alternativ och å andra sidan socialdemokraternas frysningsalternativ. Genom en kompromiss har numera enighet uppnåtts inom den borgerliga majoriteten om hur indragningen skall göras. Det totala besparingsbeloppet ökar med 500 miljoner. Vi betraktar kompromissen som tillfredsställande från moderata utgångspunkter.

Indragningen av kommunernas skatter på enskilda personer begränsas från knappt 2 miljarder enligt regeringens ursprungliga förslag till 850 miljoner och det blir ett provisorium för 1983. 300 miljoner reserveras för kommuner som drabbas särskilt hårt. De pengarna skall användas – det har vi i utskottet varit alldeles på det klara med i samband med behandlingen av de speciella motioner som förelåg beträffande t. ex. Jokkmokks situation – för

att stödja sådana kommuner som genom en omläggning räkar särskilt illa ut. På rak arm kan man konstatera att den kraftiga beskärningen av rätten för kommunerna att utta bolagsskatt drabbar inte bara Jokkmokk utan även t. ex. Göteborg och Malmö. 300 miljoner är som sagt avsatta för att åstadkomma en kompensation. Metoderna för hur den skall räknas ut är inte fixerade.

Den slutliga avvecklingen av kommunernas beskattning av bolagen är ett slutsteg som bör komma ganska snart. Det motsvarar ungefär 1,3 miljarder. Det är ett belopp som mer än väl ger utrymme för att återställa kommunernas fulla beskattningsrätt när det gäller enskilda personer efter 1983. Förutsättningarna för en enhetlig, statlig bolagsskatt har därmed också åstadkommits.

Socialdemokraterna har av principiella skäl motsatt sig alla effektiva begränsningar i den kommunala beskattningsrätten när det gäller både enskilda personer och bolag. De indragningar som nu i enlighet med majoritetens uppfattning blir aktuella för 1983 uppgår – om vi räknar in den reduktion av bolagsskatten som har skett – till ungefär 4,5 miljarder. Det är då skäl att rikta frågan till de socialdemokratiska talesmännen, om socialdemokraterna – som motsätter sig hela operationen – avser att återbetala dessa 4,5 miljarder till kommunerna ifall de kommer i majoritet. Det är faktiskt en intressant fråga bl. a. också av det skälet att det gäller så pass mycket pengar.

Herr Paul Jansson, som i detta avsnitt fört det största oppositionspartiets talan, beklagade att det i riksdagen inte längre är så gott om kommunalmän; de skulle annars ha förstått vad kommunernas bästa krävde. Jag vill då bara säga att det är helt naturligt att kommunalmännen, som vi möter mycket ofta, föredrar det socialdemokratiska förslaget. Varför skulle de inte göra det? Det är ju det mildaste! Var och en är som bekant sig själv närmast.

Här i kammaren och i riksdagen är det ändå fråga om att göra en sammanvägning av olika intressen. I det avseendet betraktar i varje fall vi från moderat håll – det gäller också regeringen – en åtgärd som den socialdemokratiska som otillräcklig. Den innebär i själva verket inte något som helst bidrag till att lätta på det grundläggande, avgörande och för alla betydelsefulla bekymmer som obalansen inom den statliga sektorn innebär. *Det är helt enkelt så att när man måste spara, så måste detta drabba alla, även kommuner och landsting.*

Paul Jansson sade – om jag inte missförstod honom – att den här typen av åtstramning försvagar konkurrenskraften t. o. m. för exportindustrin. Det förefaller mig vara en något perifer synpunkt. Leder indragningen till kommunala skattehöjningar får den naturligtvis en negativ effekt – det försvårar avtalsrörelsen, osv. Men uträkningen är ju just att den icke skall få påverka det kommunala skatteuttaget! Gör den det är hela operationen ganska meningslös. Då har man bara flyttat upp skatteuttagsnivån. Det är mot den bakgrunden som moderaterna för sin del nu och sedan någon tid tillbaka har hävdad att en lagstiftning om kommunalt temporärt skattestopp och en konstruktion som sätter ett tak för kommunernas beskattning är

erforderlig. Vi är än så länge ensamma på den punkten, men vi är övertygade om att utvecklingen under 1980-talet kommer att göra klart för allt fler att detta är en oundviklig åtgärd – dess värre och beklagligtvis.

Det är intressant att notera att Paul Janssons omsorger om exportindustrin förs fram i detta sammanhang. Han tvekar emellertid inte att ställa sig bakom kraftiga höjningar av arbetsgivaravgifterna för att finansiera inte en skattereform men en skatteomläggning. Parentetiskt kan jag tillägga att hans partivänner har varit med om att lägga fram ett förslag om att på energiskatteområdet inte ge näringslivet den lättnad som det har utomlands. Det har de åstadskommit i samråd med mittenpartierna. Moderaterna har reserverat sig. Jag föreställer mig att vi i grund och botten alla har den uppfattningen att det är utomordentligt angeläget att på skilda sätt förbättra konkurrensförutsättningarna för svensk exportindustri. Att då straffbeskatta näringslivet på energiskattesidan, vilket är effekten av majoritetsförslaget, och medverka till kraftiga höjningar av arbetsgivaravgifterna kan inte gärna vara den bästa vägen.

Paul Jansson nämnde också att förslaget, som nu finns preliminärt belyst i siffror av utskottets kansli och som baseras på en kompromiss mellan de tre borgerliga partierna, innebär förändringar jämfört med det ursprungliga regeringsförslaget. Det är självklart. Han menade att det var ett förslag som särskilt gynnade kommuner som var starka moderatfästen. Jag vill bara tala om för honom att för skattedragare i Stockholm, där moderaterna bevisligen är ett stort parti, är vårt förslag inte särskilt gynnsamt, eftersom vi genom att ta så mycket av skatteunderlaget för bolagen medverkar till en ökad press på såväl Stockholms läns landsting som Stockholms kommun, som har många företag. Jag avvisar alltså påståendet. Det ursprungliga förslaget hade en annan profil, men det förslaget har alltså fallit, och det tror jag att många skattedragarna i t. ex. Solna, Lidingö och Danderyd oavsett inkomstnivå välkomnar.

Jag vill avslutningsvis återkomma till påpekandet att en lagstiftning om kommunalt skattestopp är nödvändig. Indragningen av en del av kommunernas goda likviditet 1983 är meningslös om kommuner och landsting har kvar möjligheten att kompensera sig genom skattehöjningar. Genom konstitutionsutskottets uttalande med anledning av en moderat motion för knappt ett år sedan är det fastlagt att det inte är oförenligt med gällande grundlag att införa en sådan här begränsning. Man kan, som konstitutionsutskottet, tycka utomordentligt illa om den, men skall den genomföras förutsätter den inte någon grundlagsändring. Det har det goda med sig att när opinionen är mera mogen för denna åtgärd kan ett skattestopp genomföras snabbare än som eljest skulle ha varit fallet.

Till slut en allmän reflexion. Man mäter så lätt effekterna av ett ökat skattetryck i kronor och ören. För människorna i allmänhet låter det konstigt att skatten höjs med 50 öre eller något sådant. Vad det är fråga om är då en höjning med 250 kr. om man har en beskattningsbar inkomst på 50 000 kr., dubbelt så mycket om man har 100 000 kr. Men i själva verket är detta räkneexempel – de är belysande och intressanta men de är bara räkneex-

empel. När vi i riksdagen har fattat beslut om t. ex. viss senareläggning av förbättringen av skatteutjämningsbidragen har kommun- och landstingsförbunden hävdat att det skulle leda till skattechöjningar med 50–60 öre. Men när det kom till kritan kunde man spara – det blev 10–15 öre i stället. Tro därför inte att de siffror som står i tabellerna också anger effekten.

Det finns fortfarande ett betydande sparutrymme i våra kommuner och landsting. Det måste finnas ett sådant utrymme av det skälet att inte heller den sektorn kan fredas. Den kan inte få leva över sina tillgångar i ett skede, där vi absolut måste strama åt. Det finns egentligen bara ett sätt att se till att också kommunerna sparar: man måste hindra kommunalpolitikerna att skriva ut nya skatter.

Herr talman! I likhet med moderaternas huvudföreträdare Lars Tobisson hemställer jag om bifall till återremissyrkandet beträffande punkten B 2 Den kommunala sektorn.

Anf. 26 PAUL JANSSON (s) replik:

Herr talman! På ett sätt är jag ganska besviken på Lennart Blom. När vi i utskottet manglade dessa frågor, hade vi gott om tid, som jag tidigare sade. Vi sammanträdde de gånger som behövdes för att klara ut dessa frågor. Då märktes moderaternas hårdnackade motstånd mot att gå med på vad regeringen föreslog. Det var en helig princip, speciellt för Lennart Blom, som hade slagit fast detta i en artikel i Svenska Dagbladet för inte så länge sedan. Där sade han uttryckligen att han beträffande juridiska personer kunde gå med på att dra in skatteunderlag till staten men inte för fysiska personer. Där gick alltså kritstrecket för honom Lennart Blom.

Under överläggningarna i utskottet upplevde jag Lennart Blom som en vapendragare när det gällde att skydda kommunerna från mittenregeringens förslag. Jag blev därför ganska överraskad, när denna överenskommelse kom till stånd. Men det gick väl till så att partiledaren kom hem från Rio, upprymd av sina äventyr, och bestämde hur det skulle vara i den moderata gruppen. Då fick Lennart Blom vika sig. Lennart Blom har gjort en klar reträtt. Under utskottsbehandlingen upplevde jag honom såsom fullkomligt behård i dessa avseenden. Han har tydligen fått en tillrättavisning av sin partiledare och fått lov att ändra sig.

Nu påstår Lennart Blom att jag gör en märklig kullerbytta, när jag befarar att exportindustrin kan få svårigheter om förslaget genomförs. Lennart Blom säger visserligen att man inte skall bry sig om tabellerna, eftersom de bara är räkneexempel. Men när kommunerna befinner sig på ruinens brant och inte kan klara sina uppgifter utan tvingas höja skatten genom dessa åtgärder, ökar ju kostnaderna för löntagarna. Kommunalskatten är som bekant den tyngsta biten för de flesta. Avtalsrörelsen kommer då att bli besvärligare. Löntagarna kräver kompensation. Därmed uppstår svårigheter även för exportindustrin. Konkurrenskraften kommer att minska. Vi får svårigheter att hålla "låga" avtalsrörelser, vilket vi alla tycker är angeläget i framtiden. Här finns en fullkomligt naturlig koppling.

Att vi är med på att höja arbetsgivaravgifterna för att klara skatteöverens-

kommelsen har ju sina orsaker. Vi hann inte få fram promsen. Den blev inte färdig. Men vi håller med om att man måste totalfinansiera reformen. Man kan inte fortsätta med att på detta sätt urgröpa statens ekonomi. Framför allt kan vi inte fortsätta att låna utomlands till skattesänkningar, Lennart Blom. Det har vi faktiskt inte råd med.

Anf. 27 NILS BERNDTSON (vpk) replik:

Herr talman! Jag tycker nog att Lennart Bloms anförande på sitt sätt var upplysande. Nu har vi fått besked om att det inte enbart handlar om ett års s. k. likviditetsöverskott. Det har man nämligen påstått från regeringshåll. Det handlar i stället om att man skall fortsätta på den inslagna vägen.

Jag sade i mitt tidigare anförande att jag betecknade det man nu gör mot kommunerna såsom ett rån. Det är lika bra att redan nu utfärda en varning till kommunerna: Rånarna ämnar komma igen.

Anf. 28 LENNART BLOM (m) replik:

Herr talman! Till herr Jansson kanske jag skulle kunna sprida någon upplysning genom att göra klart för honom att uppgörelsen mellan de tre borgerliga partierna innebär att åtgärderna är provisoriska för år 1983. I syfte att lägga fram förslag till en permanent konstruktion av hur indragningarna skall gå till, liksom till mer verksamma metoder att påverka kommunernas volymutveckling och motverka kommunala skattehöjningar, tillkallas en särskild grupp. Det är i absolut klartext vad det är fråga om.

Herr Jansson är välkommen tillbaka med sina invändningar på den principiella nivån, om den definitiva lösningen också innebär att vi inkräktar på kommunernas beskattning av privatpersoner. Jag är övertygad om att det inte blir så, för det kommer att finnas majoritet här i kammaren mot det.

Anf. 29 PAUL JANSSON (s) replik:

Herr talman! Det är just den här expertgruppen som jag liksom många andra är väldigt rädd för. Tydligt kommer inte några parlamentariker att ha inflytande, utan det blir de starka tjänstemännen i budget- och ekonomidepartementet som kommer att ta hand om det här, och sedan går de till regeringen och presenterar ett färdigt förslag.

Det har blivit allt vanligare undan för undan – och det reagerar jag mot – att det kommer interna promemorior från departementet. Ibland remitteras de, det medges, men ibland inte, utan plötsligt upphöjs de bara till propositioner från regeringen. Med tanke på arbetsmetoden att låta några tjänstemän plocka fram en intern promemoria tycker jag att jag har anledning befara att den permanenta lösningen faktiskt kan bli värre än det provisorium som nu föreslås.

Det här med provisorium är väl påhittat för att man skall försöka klara sig igenom valrörelsen. Man säger ju samtidigt att man måste långsiktigt se till att dra in resurser från kommunerna och hindra deras verksamhet från att expandera i framtiden. Bakom det måste då ligga tanken att man skall permanenta ett system som såvitt jag förstår inte kan vara mildare i sin

utformning än det nu föreliggande förslaget. Men, som sagt, vi får tillfälle att återkomma.

Jag glömde att svara på en ganska intressant fråga som Lennart Blom ställde i sitt förra inlägg. Han undrade: Kommer socialdemokraterna att lämna tillbaka de pengar som nu den borgerliga regeringen stjälar från kommunerna?

När nu den borgerliga regeringen uppträder som en tjuv gentemot kommunerna, då skall vi vara ärliga och ha ansvar för att de får tillbaka pengarna! Det är en intressant situation.

Anf. 30 LENNART BLOM (m) replik:

Herr talman! Intressantare än frågan är faktiskt socialdemokraternas svar, och det lyser uppenbarligen med sin frånvaro.

Dessutom vill jag opponera mig mot den vårdslösa terminologin att tala om stöld, rån och annat. Detta är icke platsen att använda sådana uttryck – det är herrarnas buskmötesteat.

Andre vice talmannen anmälde att Paul Jansson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 31 Ekonomi- och budgetministern ROLF WIRTÉN:

Herr talman! Tre olika uppfattningar om principerna för den ekonomiska politiken, budgetpolitiken och skattepolitiken bryts mot varandra i dagens debatt och i de utskottsbetänkanden som ligger till grund för debatten.

Detta är måhända naturligt. Landet styrs av en minoritetsregering, sprungen ur det politiska mittfältet. Oppositionen till höger och till vänster om regeringen anser sig från sina resp. utgångspunkter ha sakliga och taktiskt betingade skäl att markera avstånd från regeringspolitiken.

När det gäller de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken har regeringspartierna och moderaterna kunnat ena sig om en gemensam linje i utskottet. Socialdemokraterna har reserverat sig.

I fråga om den genomgripande omläggningen av inkomstbeskattningen och därmed det viktigaste fundamentet i den framtida skattepolitiken står regeringspartierna och socialdemokraterna för majoritetslinjen och moderaterna befinner sig i klar minoritet. Vad gäller budgetförslaget finns däremot tre olika uppfattningar. Någon sammanskrivning har inte varit möjlig. Det har gjorts att socialdemokraterna kunnat diktera majoritetsutlåtandet. Regeringspartierna och moderaterna har avgett skilda reservationer.

Situationen såg länge ut att bli densamma i fråga om valet av åtgärder för att påverka den kommunala ekonomin, som har diskuterats allra senast här i debatten. I söndags kunde dock regeringspartiernas och moderaternas partiledningar enas om ett kompromissförslag.

Det är således i väsentliga avseenden tre olika sätt att se på den ekonomiska politiken som står mot varandra. Vad detta på sikt betyder för den s. k. borgerliga samverkan är inte helt lätt att avgöra. Alldeles klart är

dock att en moderat profileringspolitik i centrala frågor inte underlättar en framtida trepartisamverkan.

Det är inte bara så, att det går en skarp gräns mellan mittenpolitik och socialdemokratisk politik. Den senaste tiden har också klara skillnader mellan regeringens mittenpolitik och högerpolitik öppet demonstrerats.

Det går således att peka på politiska motsättningar enligt skilda mönster i fråga om den ekonomiska politiken, budgetpolitiken och skattepolitiken. Ändå torde det vara svårt att förneka att det finns en grundläggande enighet i synen på vårt lands ekonomiska läge och den principiella uppläggningsen av en till detta läge anpassad ekonomisk politik.

Således förnekar knappast någon att den internationella ekonomin försämrats kraftigt sedan mitten av 1970-talet. Det är inte bara de bågiga oljekriserna som bidragit till detta. Åtskilliga av drivkrafterna bakom efterkrigstidens nästan exempellösa snabba ekonomiska tillväxt har mattats eller helt upphört att verka utan att ersättas av nya.

Knappast någon förnekar heller allvaret i ett bestående stort budgetunderskott eller ett strukturellt underskott i bytesbalansen. De flesta ser också med oro på den kraftiga inflationen, det höga ränteläget och tendenserna till ökande arbetslöshet.

Inte heller råder det några egentliga delade meningar om det grundläggande målet för den ekonomiska politiken. De flesta är också medvetna om det besvärliga i att på en och samma gång hålla tillbaka inhemsk konsumtionsefterfrågan och stimulera den ekonomiska tillväxten. Ändå är det just vad som måste åstadkommas. Det är nödvändigt att få en snabbare produktionsökning. Men de resurser som därigenom skapas måste användas för att minska underskotten i bytesbalans och statsbudget och inte till snabbt ökande offentlig och privat konsumtion.

Längre än så sträcker sig dock inte enigheten, i varje fall inte vad gäller socialdemokraterna. En på sitt sätt slagkraftigt formulerad reservation om de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken inleder socialdemokraterna med att ganska detaljerat kritisera de senaste sex årens ekonomiska politik.

Mer intressant än att konstatera detta är dock att den socialdemokratiska kritiken av den förda politiken på varje kritiserad punkt rimligen borde ge upphov till en hård och genomgripande socialdemokratisk självkritik av den politik man själv förordat, ty på varje kritikpunkt skulle en socialdemokratisk politik ha förvärrat problemen om den hade fått genomföras.

För det första säger de socialdemokratiska reservanterna:

”*Stabiliseringspolitiken* under de senaste sex åren har allvarligt försämrat ekonomins funktionssätt och därmed sänkt tillväxttakten.”

Jag tror helt visst att socialdemokraterna gärna skulle ha sett en ännu effektivare stabiliseringspolitik än den som förts. Men jag måste konstatera att man när det gäller att ta ställning inte alls har förordat en sådan politik. I stället har man rekommenderat en politik som i förhållande till den förda i väsentliga avseenden skulle ha verkat destabiliserande. Så gör man nu också. Ett exempel kan belysa den saken. Socialdemokraterna anser att det finns

betydande risk för en svagare konjunkturutveckling under 1982 än vad regeringen räknade med i finansplanen i januari. I det läget föreslår man en kraftig momshöjning.

Socialdemokraterna brukar kritisera regeringarna efter 1976 för vad man kallar en slapp utgiftsprövning. Men då är att märka att socialdemokraterna konsekvent förordat högre offentliga utgifter än dem som föreslagits av regeringen. Man har gått emot huvuddelen av regeringens besparingsförslag utan att föreslå några andra. Man har därutöver ställt krav på nya stora statliga utgifter. Det s. k. hundradagarsprogrammet inför 1979 års val är det kanske mest flagranta exemplet på detta.

De ökade utgifterna har socialdemokraterna i stället velat finansiera med väsentliga skattechöjningar. Om den politiken hade fått förverkligas skulle budgetunderskottet ha varit åtskilligt högre än det är i dag. Utgifterna skulle ha skjutit i höjden på avsett vis. Däremot skulle inkomstsidan ha försvagats på grund av skattechöjningarnas negativa effekter på samhällsekonomin.

När de socialdemokratiska reservanternas för det andra säger: "Budgetpolitiken har varit en viktig anledning till att den svenska ekonomins läge försämrats så påtagligt under senare år", är det bara att tillägga att försämringen i så fall skulle ha blivit väsentligt större med en socialdemokratisk budgetpolitik. Det förslag man nu har lagt fram angriper budgetens utgiftssida endast marginellt. Men att spara är inte socialdemokratisk politik. Det ger inga politiska poäng inför valrörelsen. Att en socialdemokratisk ekonomisk politik under flera år skulle försämra både budgetsaldo och bytesbalans ytterligare erkänns f. ö. öppet, t. ex. i den s. k. krisrapporten.

Jag tar för det tredje ett citat till från den socialdemokratiska reservationen. Det lyder: "*Resursanvändningen* har varit sådan att vår välfärd nu hotas". Man exemplifierar med stödet till företag och branscher i kris som man anser inte tillfört svensk ekonomi ny, ekonomiskt livsduglig produktionskapacitet.

Här är inte platsen, herr talman, för mig att fördjupa mig i frågan om huruvida den kritiken till någon del är berättigad. Jag kan dock konstatera att socialdemokraterna praktiskt taget alltid velat ge mer i krisstöd, velat hålla problemföretag under armarna i högre grad än regeringen och häftigt kritiserat regeringen för bristande vilja att, som det brukar uttryckas, "rädda jobb" på än den ena, än den andra orten. Det är väl egentligen bara i fråga om stöd till vissa bondeägda företag i kris som socialdemokraterna i praktiken visat större kallsinnighet än regeringen.

Den fjärde kritikpunkten, slutligen, är att "fördelningspolitiken --- ökat klyftorna mellan olika grupper". Det är litet klenk med exemplen på detta. Främst talar reservanternas om att de icke-socialistiska partierna på olika sätt attackerat arbetarrörelsen.

Men detta är ju på gränsen till hyckleri! Vad väntar man sig? Självfallet angriper vi socialdemokraterna, och därmed en del av arbetarrörelsen, när vi anser att de förordar en felaktig politik. Men vi samarbetar gärna kring konkreta reformer, om vi kan finna någon som helst samarbetsvilja hos

socialdemokraterna. Och vi har ingen anledning att söka sak med fackföreningsrörelsen.

Men vad som står i reservationen på den här punkten kanske är en olycklig och illa genomtänkt formulering. Ser man till vad socialdemokraterna i sak längre fram i reservationen kritiserar från fördelningspolitiska utgångspunkter, finner man att det är dels de genomförda lättnaderna i den tidigare orimligt hårda dubbelbeskattningen av riskvilligt kapital, dels en stor del av besparingarna i statsbudgeten, dels risken för försämrad sysselsättning.

Låt mig kommentera beskattningen av riskvilligt kapital först. Alla vet att kapital som får produktiv användning i näringslivet länge beskattats hårdare än åtskilliga mer spekulativa placeringar och att investeringar i industrin länge gett sämre avkastning än bl. a. finansiella placeringar. För ett företag som velat och haft råd att expandera har det ofta varit billigare att köpa upp en konkurrent än att själv bygga ut. Utländska företag betalar inte sällan åtskilligt mer för ett svenskt företag än vad en börsintroduktion skulle ge ägarna vid dagens aktiekurser – i den socialdemokratiska propagandan betecknade som alltför höga.

Det måste löna sig att arbeta. Därför sänker vi marginalskatterna. Men det måste också löna sig att driva företag. Därför har beskattningen av företagande ändrats. Det kritiserar socialdemokraterna. Men det går inte att komma ifrån att den som placerar i riskvilligt kapital i näringslivet måste, sett över en konjunkturcykel, kunna räkna med en något högre avkastning efter skatt, om företaget går bra, än vad fastighetsinnehav och finansiella placeringar ger. Om vi inte skapar förutsättningar för detta, så är ett enskilt ägt näringsliv omöjligt i framtiden.

Jag har svårt att se de bärande fördelningspolitiska invändningarna mot principen att företag bör tillåtas gå bra och ge god avkastning, både för dem som arbetar där och för dem som satsat pengar i dem.

Den osäkra anställningen i förlustföretag och i företag som snöps på sina vinstmedel är på intet sätt att föredra från fördelningspolitiska utgångspunkter.

En stor del av de offentliga utgifterna är fördelningspolitiskt motiverade eller har åtminstone utjämnande effekter. Av den anledningen är det näst intill oundvikligt att besparingar, om de behöver göras i större omfattning, påverkar fördelningspolitiskt angelägna anslag. I synnerhet gäller detta besparingar i transfereringssystemen.

Men det är viktigt att erinra sig att regeringens syfte med den allt hårdare budgetprövningen är att återställa svensk ekonomi i balans och tillväxt. Därmed är den också fördelningspolitiskt motiverad. Inget får nämligen så förödande fördelningspolitiska effekter på litet sikt som obalanser i ekonomin. En samhällsekonomi i obalans drabbar med oundviklig kraft de svagast ställda – något att tänka på för dem som i kortsiktiga fördelningspolitiska syften förordar en ytterligare försvagning av statsfinanser och utrikesbalans.

Det är dock inte statsbudgetens utgiftssida som ensam bestämmer inkomst- och förmögenhetsfördelningen. Löne- och skattepolitiken är minst

lika viktiga. På skattepolitikens område har en hel del gjorts. Realisationsvinstbeskattningen har kraftigt skärpts. Kampen mot skattefusk och skatteflykt har intensifierats. Avdragsbegränsningen i den framtida inkomstbeskattningen begränsar låncekonomins lönsamhet för höginkomsttagare.

På det område jag nu diskuterar finns de största skillnaderna mellan regeringspartierna och moderaterna. De senare är av allt att döma beredda att bedriva besparingsarbetet så, att allvarliga fördelningspolitiska konsekvenser uppstår och arbetslösheten riskerar att drivas upp till närheten av den nivå som råder i vår omvärld. Samtidigt är man bestämt motståndare till kompenserande fördelningspolitiska åtgärder på inkomstbeskattningens område. Jag tänker i första hand på inställningen till den föreslagna avdragsbegränsningen.

Inget har sannolikt så negativa fördelningspolitiska konsekvenser som en hög arbetslöshet. Den svenska arbetslösheten har under senare år – i motsats till vad som exempelvis var fallet i början av 1970-talet – hållits på en väsentligt lägre nivå än i de flesta andra länder. Ändå är de senaste månadernas stigande arbetslöshet oroande.

Men den oron bör inte tillåtas skymma några väsentliga fakta:

1. Dagens arbetslöshet är inte särskilt mycket högre än den arbetslöshet som rådde åren 1972 och 1973 på den dåvarande socialdemokratiska regeringens tid, då de yttre ekonomiska förutsättningarna var ojämförligt mycket gynnsammare än de som nu råder.

2. Den öppna arbetslösheten i Sverige är väsentligt lägre än motsvarande arbetslöshet i OECD-området i övrigt.

3. Genom en balans- och tillväxtskapande ekonomisk politik av ungefär det slag som regeringen förordar kan den fulla sysselsättningen bäst försvaras på både kort och lång sikt. Den politik som moderaterna förordar skapar å ena sidan risk för en oacceptabelt hög arbetslöshet i det korta perspektivet. Den politik som socialdemokraterna förordar skapar å andra sidan risk för en hög och bestående arbetslöshet i det långa perspektivet.

I går offentliggjordes avstämningen av 1980 års långtidsutredning. I sinom tid kommer regeringen att redovisa hur den ser på konsekvenserna för den ekonomiska politikens uppläggning.

Låt mig dock avsluta detta anförande med att ange vad jag tycker är några av de viktigaste slutsatser man kan dra av utredningen.

För det första visar långtidsutredningen att vi kan klara den fulla sysselsättningen på sikt endast genom att den utlandskonkurrerande sektorn, i första hand industrin, expanderar. Vi kan inte ersätta en för låg utländsk efterfrågan på svenska varor med en ökad inhemsk efterfrågan. Det skulle medföra ökande underskott i bytesbalans och statsbudget.

För det andra måste konjunkturpolitiken anpassas så att den ligger i linje med – inte går på tvärs mot – den strukturomvandling som krävs i den svenska ekonomin.

För det tredje måste vi få återhållsamma uppgörelser på arbetsmarknaden. Ty för att kunna exportera tillräckligt mycket måste vi sänka våra relativa priser.

Den tillväxtpotential som finns i den svenska ekonomin måste i allt väsentligt reserveras för ökad export och ökade investeringar.

Det är en svår uppgift som ligger framför oss. Men den är ingalunda omöjlig. Det finns ingen naturlag som säger att Sverige inte kan vinna marknadsandelar, om vi för en för detta ändamål anpassad ekonomisk politik.

Några av de trender som efterlystes i den förra långtidsutredningen har åstadkommit genom de åtgärder som vidtagits sedan den lades fram.

Marginalskattereformen ändrar de grundläggande spelreglerna i hela ekonomin. Det kommer att löna sig bättre att arbeta och sämre att låna och spekulera.

Reformen har en bred politisk förankring. Det är positivt bl. a. därför att det visar att det i viktiga avseenden finns samsyn på de ekonomiska problemen, på sambanden mellan skatter, avtal och inflation.

Marginalskattereformen får verkningar över hela fältet. Därutöver har också en rad åtgärder vidtagits för att få kapitalmarknaden, arbetsmarknaden och råvarumarknaden att fungera smidigare.

Dessutom har vi tagit itu med den offentliga utgiftsexpansionen. 1982 växer den konsoliderade offentliga sektorns utgifter bara med en dryg procent i fasta priser. Det är ett dramatiskt trenderbrott mot 1970-talets ca 6 %. Ökningstakten ligger lägre än den möjliga BNP-ökningen, vilket skapar utrymme för andra aktiviteter än dem som finansieras över det allmännas budgetar.

Tillsammans med devalveringen har därmed förutsättningar skapats för att vi skall kunna arbeta oss ur krisen.

Vi måste nu gå vidare på den inslagna vägen. Det är huvudbudskapet, dvs. att arbeta och spara oss ut ur krisen – detta dubbla grepp.

Sammanfattningsvis skall den fråga som ställs i långtidsutredningens rubrik "Tillväxt eller stagnation?" kunna besvaras positivt. Men då måste vi skapa gynnsamma betingelser för industriell tillväxt. Det är nödvändigt för att klara den fulla sysselsättningen, men det är också nödvändigt av fördelningspolitiska och sociala skäl. Stagnation skulle, herr talman, drabba de mest utsatta grupperna hårdast och leda till en långt ojämnare fördelning av välståndet än en utveckling i balans.

Anf. 32 KJELL-OLOF FELDT (s) replik:

Herr talman! Ekonomi- och budgetministern sade i går att det under kommande år är nödvändigt för det första att få till stånd en kraftig ökning av industrins vinster och för det andra att löntagarna accepterar en sänkning av reallönerna.

Det här är, såvitt jag vet, första gången en borgerlig politiker anlägger ett perspektiv som sträcker sig bortom valet. Därför borde Rolf Wirténs besked vara viktigt.

Det räcker alltså inte med reallönesänkningen på 10 % under de senaste åren – reallönerna måste fortsätta att sjunka.

Budgetministern vänder sig nu till löntagarorganisationerna och kräver att

de lojalt skall sluta upp kring den här politiken. Jag måste fråga Rolf Wirtén: Med vilken rätt kan en borgerlig budgetminister kräva löntagarnas lojalitet när det gäller att sänka reallönerna och höja vinsterna? Vill man hänvisa till prestationer i det förflutna? Under den borgerliga perioden har ju löntagarna i det här landet i två omgångar tagit på sig en sänkning av reallönerna och accepterat en höjning av vinsterna, detta i förhoppning om att exportföretagen skulle utnyttja situationen för att sänka priserna och sälja mera, så att industrin skulle kunna använda vinsterna för en ökning av investeringen. Varför? Jo, man ville värna sina jobb. Man ville få en utbyggnad av industrin, som i framtiden kunde ge fler jobb och bättre reallöner. Vad hände? Jo, vinsterna har reallt stigit med 50 % sedan 1976, men investeringarna har sjunkit med över 30 %. Sysselsättningen har gått ned, arbetslösheten har tredubblats. I stället har vi fått en blomstrande spekulations- och fastighetsekonomi och en grå kreditmarknad med en mängd penningtransaktioner. Jag sade i mitt tidigare anförande att jag hoppades att budgetministern skulle lämna besked om vad han mot bakgrund av de krav som han reser anser sig kunna säga till löntagarna. Eftersom han inte sade någonting i sitt anförande måste jag fråga: Vilka garantier har Rolf Wirtén för att det här inte upprepas? Vad har Rolf Wirtén att säga landets löntagare, när han avkräver dem ytterligare reallönesänkningar? Kan han lova att vinsterna nu går till produktiva investeringar och inte till spekulation och investeringar i utlandet? Vad har han att säga om dem som tjänar på det här, om rättvisan i att några tusen svenska hushåll kommer att ta hand om hälften av börsbolagens vinster? Och vad har han att säga om effekterna på sysselsättningen och den industriella utvecklingen av det program som han utlovat? Har han över huvud taget någonting att erbjuda landets löntagare i utbyte mot de krav som han ställer på dem?

Anf. 33 NILS BERNDTSON (vpk) replik:

Herr talman! Budgetministern gjorde stora ansträngningar för att framställa regeringspolitiken som framgångsrik, dock utan att lyckas. Hur realistisk är den förda politiken? Nästan varje prognos har slagit fel. Den avstämning av långtidsutredningen som budgetministern talar om är ju en dom över den förda politiken. Denna politik har misslyckats, och det måste den göra. När kapitalismens marknadskrafter försätter landet i kris, blir ju inte krisen mindre av att dessa krafter släpps ännu friare. Faran är väl att både långtidsutredarna och regeringen av den här avstämningen drar slutsatsen att regeringspolitiken har misslyckats, därför att den inte har varit tillräckligt hård mot de arbetande. Jag tycker att man kan utläsa detta av tonläget i budgetministerns anförande. De tror tydligen att en ännu värre nedskärningspolitik och ännu större försämringar är den väg man skall gå för att förbättra landets ställning. Men det förhåller sig ju precis tvärtom. Det krävs att den förda politiken bryts, det krävs medvetna insatser för att skapa arbete och för att trygga de utsatta gruppernas köpförmåga, om man skall få ökad produktion.

Jag tycker att utvecklingen visar att regeringspolitiken är orcalistisk och att

den för landet närmare en ekonomisk katastrof. Det underskott i statsbudgeten som det talas mycket om har vuxit därför att det är kris i ekonomin, för låg aktivitet och för låg sysselsättning, med minskade inkomster som följd. Men det är också en följd av olika favörer som regeringen har beviljat de redan förut bärkraftiga grupperna i samhället: sänkta marginalskatter, aktiesparfonder, skattesparfonder osv. Den här vägen kan man inte fortsätta på, utan vägen ur krisen och därmed till minskat budgetunderskott måste vara en arbetsskapande politik, en politik där man inte har nedpressning av efterfrågan som riktpunkt. Jag anser att den slutsats man kan dra både av ekonomi- och budgetministerns anförande och av annat material är att regeringspolitiken har misslyckats.

Anf. 34 Ekonomi- och budgetministern ROLF WIRTÉN:

Herr talman! Kjell-Olof Feldt ställde frågan med vilken rätt jag försöker teckna perspektiven bortom valet i den svenska ekonomin. Jag tycker att det är ett ganska självklart krav som man kan ställa på ekonomi- och budgetministern att han försöker göra det när man just fått in en avstämning av långtidsutredningen, som tar in perspektivet fram emot mitten av 1980-talet. Därtill kommer ju att vi – inte minst Kjell-Olof Feldt och jag – under senare tid har resonerat rätt mycket om hur skattepolitiken skall utformas under en treårsperiod från den 1 januari 1983.

Det är i detta sammanhang som jag tillätit mig att ange vissa förutsättningar för att ekvationen skall gå att lösa.

Jag tror inte ett ögonblick att Kjell-Olof Feldt egentligen kan bestrida vad jag säger i kommentaren till långtidsutredningen, nämligen att det inte finns utrymme för några reallönehöjningar under de närmaste åren, om vi vill ha en bibehållen eller – det är ju egentligen det saken gäller – förstärkt konkurrenskraft för den svenska industrin. Alla kurvor och siffror som presenterats på senare tid gör det helt klart för oss alla att den enda chans Sverige har att värna om välfärdsstaten och att flytta fram positionerna på sikt är att få en exportledd uppgång av vår ekonomi.

Därför är detta av fundamental betydelse. Kjell-Olof Feldt talade om 1970-talets mitt och framhöll att man då förlorade marknadsandelar – jag tror att han sade att man gjorde en förlust på 15 % av marknadsandelarna. Det finns då anledning att rikta den frågan till socialdemokratin och Kjell-Olof Feldt: Vad var orsaken till detta? Det är klart att man inte kan förenkla och säga att det bara finns ett svar. Men ett väsentligt svar på den frågan är att man fick en kostnadsexplosion i mitten av 1970-talet, som vi har fått kämpa med under hela andra halvan av 1970-talet och som fortfarande är mycket besvärande i den svenska ekonomin. Den överbrygningspolitik som i och för sig i teorin väl kan diskuteras och försvaras slog fel. Vi fick en kostnadsexplosion som föranledde mycket allvarliga förluster på exportmarknaden för svensk industri.

Det är detta, Kjell-Olof Feldt, som jag menar att vi måste undvika att göra om igen. Därför har jag försökt att sätta in även löneperspektivet i de olika faktorer som påverkar ekonomin under de närmaste åren.

Då frågar Kjell-Olof Feldt: Med vilken rätt kan regeringen och jag förvänta löntagarnas lojalitet för en sådan här inställning?

Herr talman! Först och främst skulle jag vilja säga att som tidigare fackligt aktiv känner jag väl till att löntagarorganisationerna sätter sig väl in i de samhällsekonomiska sammanhangen. Det är inte så att man bara går ut och begär någonting helt i det blå, utan man försöker bedöma: Vad finns det för produktionsresultat att fördela? Vad är det för kaka vi kan äta upp? Finns det över huvud taget någonting att dela? Ibland har detta gått snett – det har jag redan pckat på. Men jag vet att löntagarorganisationerna försöker sätta sig in i vad det är för utrymme man kan förhandla om. Jag tror därför på förnuft och förståelse i dessa frågor.

Jag tycker inte heller att vi på den politiska sidan har anledning att ifrågasätta ett sådant här förtroende till arbetsmarknadens parter, när vi tittar på 1981–1982 års avtalsrörelse, som ju innebär en reallönesänkning på 6 %. Det har man väl inte skrivit under för att man tycker det är bra! Självfallet skulle både LO och TCO önska sig reallönehöjningar. Men man har varit beredd att ta denna reducering i reala resurser, därför att man har insett att man får en ännu värre situation längre fram, om man tar ut mer än vad produktionen kan bära.

Herr talman! Det kan väl vara på sin plats att något peka på en av de många intressanta kurvorna i långtidsutredningen, som just visar på hur industriproduktionen har utvecklats under 1970-talet i jämförelse med OECD-länderna i övrigt. Sverige har där i stort sett pendlat kring ett index på 110, medan OECD totalt har legat uppemot 130–140. Det är givet att om man har halkat efter på det här sättet, så är det en allvarlig fråga, som man inte bara kan skjuta ifrån sig utan måste ta hänsyn till i avtalsrörelserna inför 1980-talet. Jag tror som sagt att den insikten finns.

Så har Kjell-Olof Feldt också ställt denna fråga i relation till ett annat uttalande som jag har tillåtit mig att göra, nämligen att det är nödvändigt att tillåta en högre vinstnivå i företagen om man tror att det skall bli fart på investeringarna och bli en tillväxt i näringslivet. Jag har noterat många gånger, både från socialdemokratiskt håll och från fackföreningshåll, att man medger att vi nu har kommit ner på en vinstnivå som är orimlig om det skall bli en satsning på industriinvesteringar. Det är ju det vi vill! Jag noterar också att Kjell-Olof Feldt sade just detta i sitt tal. Detta är huvudpunkten i dagens ekonomiska debatt: Hur skall vi förbättra konkurrenskraften och förstärka industrin? Det var ju så Kjell-Olof Feldt själv formulerade sig. Då måste man ju på något sätt försöka vidta åtgärder som leder till detta huvudmål i den ekonomiska politiken.

Mitt antagande om en vinstnivå som ligger ungefär kring vad fallet var i början av 1970-talet, då socialdemokraterna regerade landet, kan väl inte vara mera orimligt i fördelningspolitiskt sammanhang i dag än vad den var när Kjell-Olof Feldt och Gunnar Sträng hade hand om ekonomin? Kunde ni, för att få igång investeringar och sköta det hela, acceptera dessa "orättvisor", som ni eventuellt hävdar att det skulle innebära att ha en sådan vinstnivå, är det väl inte konstigare än att vi försöker lyfta upp vinsterna till denna nivå i

dag också. Jag tror att det är en nödvändighet om vi skall få fart på industrin.

Regeringen har vidtagit många åtgärder för att förstärka svensk ekonomisk konkurrenskraft. Devalveringen möjliggjorde en räntesänkning, och jag hoppas att vi skall bädda för en miljö som kan ge fler räntesänkningar. Vi får se hur de internationella räntorna utvecklas framöver.

Jag sade i mitt huvudanförande att man nu kanaliserar sparat till riskvilligt kapital i industri och näringsliv i stället för den spekulations- och mygeleekonomi som man hade då vi tog över, Kjell-Olof Feldt. Det var då vi hade en klar tendens till investeringar i en rad onyttigheter. Det är först nu, genom de åtgärder som vidtagits, som börserna och sparat i aktier återigen har blivit intressanta för de många. Jag är ingalunda för någon spekulationsekonomi, Kjell-Olof Feldt, tvärtom. Jag vill göra allt för att förhindra den. Vi behöver våra resurser där de stärker välfärden, tryggar utvecklingen och ger jobb åt människorna.

Får jag allra sist, herr talman, eftersom jag ser att tiden lider mot sitt slut för denna omgång, säga att det är en ganska orimlig debatt Kjell-Olof Feldt tidigare fört med Eric Enlund och nu försöker ta upp på nytt. Han talar om att vi skulle ha fört en sämre arbetsmarknadspolitik än socialdemokraterna gjorde i början av 1970-talet. Jag skall gärna återkomma om det. Men detta påstående är så uppenbart fel att jag tror att det vore dags att avskrika den delen av argumenteringen.

Anf. 35 KJELL-OLOF FELDT (s) replik:

Herr talman! Märkte inte budgetministern själv hur tomhänt han stod här? Det han lovar nu är exportledd expansion. Det är det löntagarna skall tro. Men det lovade ni ju också efter devalveringarna 1977. Då skulle vi komma i gång. Det hände ingenting. Det blev fortsatta nedläggningar och arbetslöshet. Nu begriper jag den ängslan som de kvarvarande spillrorna av våra borgerliga regeringar har i dag inför nästa års avtalsrörelse. Jag undrar om någon regering, ens om man fantasimässigt försökte föreställa sig det, skulle kunna ställa till de sämsta möjliga förutsättningarna inför en redan svår avtalsrörelse. Löntagarna har inte bara erfarenheter av hur det gick med ekonomin under de här åren. Rolf Wirtén säger att de visade förnuft och förstånd och tog en reallönesänkning på 6 % för 1981 och 1982. Ja, men de trodde ju att detta skulle ge några resultat i form av förbättrad sysselsättning, ökade investeringar, större trygghet för jobb och reallöner i framtiden. Det har blivit precis tvärtom. Tron att det går med förnuft och förstånd en gång till, utan att göra om verkligheten, håller inte. Förnuft och förstånd, säger löntagarna i dag, det lönar sig inte. Att ta reallönesänkningar med den politik som nu förs, det är förnuft och förstånd. Därför kräver löntagarna i Sverige i dag en ny politik, en annan politik. Det låtsas inte Rolf Wirtén om. Men de förutsättningar som den här regeringen har ställt i utsikt inför nästa års avtalsrörelse är inte bara erfarenheterna av arbetslösheten och spekulationsekonomin, av utlandsinvesteringarna och av hur ni har förstört en sund ekonomi. Det är också det ni håller på med i dag: nya hårda angrepp på

löntagarnas sociala trygghet, försämrade sjukförsäkring, en urusel arbetslöshetsersättning och försämrade trygghetslagar. Allt detta vill ni nu lägga samman och sedan komma till löntagarna och säga: Vi kräver er lojalitet i uppslutning till den här politiken. Ni har ingenting att säga dem om huruvida en sådan lojalitet skulle ge människorna som arbetar i det här landet något som helst utbyte, resultat i form av att de åtminstone kan få behålla sina jobb, att de har en anständig ersättning vid sjukdom och arbetslöshet, att investeringarna kommer i gång, att ekonomins utveckling vänder. Där, Rolf Wirtén, har ni förverkat rätten att kräva lojalitet av landets löntagare.

Anf. 36 NILS BERNDTSON (vpk) replik:

Herr talman! Både finansutskottets ordförande och budgetministern har sagt här i dag att sänkningen av marginalsatterna stimulerar till arbetsinsatser. Om de 153 000 öppett arbetslösa eller de ytterligare hundratusentals som har ställts utanför produktionen skulle lyssna till dessa påståenden, har de nog svårt att hänga med. De kanske ställer den befogade frågan: Hur kan marginalsattesänkningar för höginkomsttagare ge oss jobb? De vill arbeta, men de får inte – det är ju verkligheten. Jag tycker att det är falsk varudeklaration på ett orättfärdigt skattesystem som man här har gett uttryck för.

Jag tycker också att regeringens påstående om att man bekämpar arbetslösheten är falskt. I själva verket bedriver man en politik som förvärrar arbetslösheten. Det har skett genom en planlös industripolitik, där statliga medel har använts för att avveckla arbetstillfällen i stället för att skapa nya. Det sker också genom den åtstramning mot kommuner och landsting som nu tydligt är huvudlinjen. Den politiken leder framför allt till ökad arbetslöshet bland kvinnor och ungdom, som redan utgör en stor andel av de arbetslösa. Men den får också negativa följder för byggnadsverksamheten och industrisysselsättningen. Detta kan ju inte vara en aktiv arbetsmarknadspolitik.

Därtill är det så att åtstramningspolitiken mot den offentliga verksamheten syftar till att pressa tillbaka de kollektiva omsorgerna. Den är ett led i en politik som går ut på att radera vad arbetarklassen i hård kamp har vunnit. Regeringspolitiken riktar sig mot de svagaste grupperna i samhället. Den ökar orättvisorna. Det kan ni aldrig dölja. Av budgetministerns anförande förstår jag att regeringen tydligt är beredd att fortsätta på denna väg och i ännu högre takt. Man ser tydligt angrepp på den sociala standarden som främsta metoden för sin politik.

Anf. 37 GUNNAR STRÄNG (s) replik:

Herr talman! Jag vill ta tillfället i akt för att replikera Rolf Wirtén. Det börjar bli en något ensartad refräng, när man gång på gång återoppar situationen vid årsskiftet 1971-1972 som någon absolution för den misslyckade arbetsmarknadspolitik som vi i dag bevittnar. Jag har tidigare vid flera tillfällen i kammaren talat om vad som var anledningen till att vi då hade en tillfällig doppling.

Vi hade 1970–1971 en immigration av 50 000 människor från utlandet. Det var inte möjligt att i en handvändning placera dem på arbetsmarknaden. Vi hade vidare genomfört en särbeskattning, som gjorde att de gifta kvinnorna kunde gå ut på arbetsmarknaden och tjäna sådär 5 000–6 000 kr. utan att betala någon skatt alls, där de tidigare blivit av med hälften av sin inkomst, när den i sambeskattningen lades på mannens inkomst. Detta innebar att vi fick ett snabbt utbud av en arbetskraft som tidigare hade varit ganska anonym. Det tog litet tid att reda upp detta. Men redan i maj månad 1972 hade vi pressat tillbaka arbetslösheten, så att den var lägre än vad den var i maj månad 1981 och vad den kommer att vara i maj månad 1982. Under de efterföljande åren på 1970-talet fram till regeringsskiftet var sysselsättningsläget mycket gott i det här landet – så pass gott att det t. o. m. i en internationell lågkonjunktur 1975/76 framstod som något ganska säreget vid en internationell jämförelse.

Dessutom hör det till saken att vi 1971 och 1972 ändå hade en tillväxt i industriinvesteringarna, medan vi nu – under de senare åren – har haft en stadig nedgång i industriinvesteringarna. När herr Wirtén gång på gång söker frälsarkransen i sysselsättningssiffrorna 1971 och 1972, vill jag säga att den väsentliga skillnaden är att vi då kunde korrigera situationen relativt snabbt. I dag är tyvärr perspektivet, att fortsätter ni den här ekonomiska politiken, blir den stora arbetslösheten en relativt permanent företeelse i den svenska ekonomin.

Anf. 38 Ekonomi- och budgetministern ROLF WIRTÉN:

Herr talman! Man kan alltid diskutera vem det är som söker absolution i den här frågan, för att använda Gunnar Strängs ord. Jag tror att Gunnar Sträng själv är medveten om att början av 1970-talet var en sällsynt olycklig period i arbetsmarknadspolitiskt hänseende för den socialdemokratiska regeringen.

Får jag något uppehålla mig vid detta, eftersom det ändå återkommer i debatten gång på gång, och försöka ta fram litet mera utförligt material för att visa att det är en radikal skillnad i sättet att sköta arbetsmarknadspolitiken om man jämför nuläget med förhållandet i början av 1970-talet. Jag tycker att man då för det första skall notera – och det har sagts många gånger förr – att arbetslösheten i vår omvärld är mycket högre än den vi har i Sverige i dag: Storbritannien 11,7 %, Frankrike 9 %, Danmark 10,7 %, Västtyskland 7,5 %, Sverige 3,6 %.

Om man ser till ökningen från 1980 till 1981/82, finner man att det är plus 5 % i Storbritannien. I Frankrike – där man ju fick en socialdemokratisk regering som satsade alldeles särskilt på att förbättra arbetsmarknaden – har arbetslösheten ökat med 3 % sedan 1980. I Danmark var arbetslösheten plus 3,8 %. Det landet är socialdemokratiskt styrt, liksom Västtyskland med plus 3,5 %. Sverige hade plus 1,5 %.

Man kan alltså säga att enbart ökningen i arbetslöshet det senaste året i dessa länder, som vi brukar jämföra oss med, är lika stor som den totala svenska arbetslösheten i dag.

Men det var en tid då vi hade högre arbetslöshet än huvuddelen av länderna i Europa, och det var i början av 1970-talet – och det är det som Gunnar Sträng och jag nu har ett litet meningsutbyte om i den här debatten. Då var situationen i vår omvärld helt annorlunda. Arbetslöshetstalen var mycket lägre i jämförbara länder, medan Sverige – och det är det intressanta – då nära nog ensamt hade större arbetslöshet.

Det lyckades alltså inte då för Gunnar Sträng och övriga ledamöter i den socialdemokratiska regeringen att hålla arbetslösheten lägre än vad den var utomlands. Det är skillnaden mellan den sysselsättningspolitik som vi har fört och den socialdemokratiska.

Det är också av intresse att se litet på antalet människor i arbete – Kjell-Olof Feldt sade att sysselsättningen har minskat och, om jag inte hörde fel, att arbetslösheten har tredubblats, hur han nu får fram det. Får jag påpeka att antalet sysselsatta i dag är ungefär 350 000 fler än 1972. Vad som har hänt sedan vi tog över ansvaret för regeringspolitiken är alltså att antalet sysselsatta har fortsatt att öka fram till nu.

Kjell-Olof Feldt sade också att vi skulle ha ett bristande intresse för att använda oss av insatser när arbetslösheten står för dörren, av att gå in med arbetsmarknadspolitiska åtgärder för dem som har förlorat sitt arbete således. Det är som Gunnar Sträng ville jämföra med var 83 000 personer sysselsatta med hjälp av olika arbetsmarknadspolitiska åtgärder. I dag är det omkring 119 000. Då var omkring 2,1 % av arbetskraften sysselsatt genom arbetsmarknadspolitiska åtgärder – i dag är det 2,8 % av arbetskraften. Hur kan man, mot bakgrund av dessa siffror, hävda att vi skulle ha mindre vilja eller ambition att göra insatser för människor som har svårigheter att få ett arbete på den ordinarie arbetsmarknaden?

Herr talman! Låt mig sammanfatta. I början av 1970-talet hade Sverige en arbetslöshet ungefär som i dag, men då hade länderna runt om en lägre arbetslöshet. I dag är arbetslösheten i vår omvärld två tre gånger högre. Man har stigande arbetslöshetstal – uppemot 30 miljoner är arbetslösa i OECD-blocket. Då kräver socialdemokraterna att vi skall vara mycket bättre än de själva var under mycket lättare förhållanden! Vi gör också, som jag här har redovisat, en arbetsmarknadspolitisk insats som ligger klart över den som då förekom.

Detta, herr talman, är statistiken när det gäller de här jämförelserna. Jag tror att det är svårt att säga annat än att vi har känt ansvar och att vi kommer att känna ansvar för den fulla sysselsättningen!

Låt mig sedan, herr talman, bara till Nils Berndtson säga att det som kännetecknar den här regeringens ekonomiska politik naturligtvis är viljan att återfå balans, och det är förvisso inte lätt med tanke på de konjunkturer vi har att kämpa med och med tanke på de sviktande marknader som kännetecknar råvarubasen i den svenska industrin. Det kräver att man i sin politik tar ett dubbelt grepp: Man måste både få fram tillväxtkrafter – genom bättre fungerande marknader för arbetskraft, kapital, råvaror osv. få ned kostnadsläget och få i gång inkomstsidan – och angripa utgiftssidan.

Visst är detta svårt, Nils Berndtson. Men kom inte och säg annat än att vad

som har kännetecknat alla våra sparförslag är en klar strävan att undvika att slå mot de svagaste grupperna. Det är det som ligger bakom högkostnads-skyddet i sjukförsäkringssystemet. Vi tolererar t. ex. inte mer än tio karensdagar under ett år för att besparingarna inte skall drabba dem som är ofta och länge sjuka. Nästan varje sparförslag är kopplat till trösklar som gör att de som har det svårast inte drabbas. Vi gör hela tiden besparingar på ett sådant sätt att det är möjligt för de många människorna att bära bördan. För vi måste allihop hjälpas åt!

Det är lätt att kritisera regeringen för sparplaner när man inte talar om vad vi skall göra i stället. Det går inte, Nils Berndtson, att bara kritisera att regeringen angriper utgiftssidan, när man själv inte har några förslag som på ett bättre sätt skulle lösa våra ekonomiska problem. Den kritiken kan jag i mångt och mycket rikta också mot den socialdemokratiska oppositionen.

Andre vice talmannen anmälde att Nils Berndtson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 39 GUNNAR STRÄNG (s) replik:

Herr talman! Jag brukar inte vara så angelägen om att laborera med internationella sifferjämförelser. Anledningen till att jag tog upp frågan var att det går mig litet på nerverna när ni för att komma ur dagens svårigheter ständigt återoppar situationen 1971 och 1972 och sedan talar om att ute i världen är det värre än hos oss. Det är fel i båda dessa argumenteringar, och det är det som jag har velat understryka.

Visst har ni väl viljan och ambitionen att ta hand om de arbetslösa – det vore fel om jag bestred det. Ni gör ett försök att fullfölja den arbetsmarknadspolitik som socialdemokraterna har introducerat här i landet – utan att alltför stora svårigheter har rests från oppositionssidan, det är jag också beredd att erkänna. Men om jag räknar samman dem som stod utanför den vanliga civila reguljära arbetsmarknaden, de öppet arbetslösa och de av arbetsmarknadsverket omhändertagna har vi jämfört med 1971 och 1972 större arbetslöshet i dag och vi hade det även 1977 och 1978. En väsentligt större sammanlagd del av svenska folket fick tas om hand därför att det inte fanns arbete på den civila arbetsmarknaden.

Jag skall inte påstå att det var fel på era ambitioner, men det var fel på ert sätt att sköta den ekonomiska politiken, varigenom så många tiotusentals och hundratusertals människor ställdes utanför den reguljära sysselsättningen.

Skall jag fortsätta med de här statistiska redovisningarna – jag gör det med en viss tveksamhet – bör det inte heller förglömmas att vi 1980 hade 422 000 fler människor i deltidsarbete än vi hade 1970. När herr Wirtén tröstar sig med de enligt hans mening relativt tillfredsställande siffrorna i fråga om sysselsättningen i dag, glömmar han bort att där redovisas människor som inte har arbete året runt, veckan runt eller dygnet runt. Och då är det inte en korrekt jämförelse när man använder slika tal. De heltidsarbetande är färre i dag än de var 1970, för att komplettera den statistiken.

Vad jag menar är det helt avgörande är emellertid att vi under 1970 kunde bedöma sysselsättningssvårigheterna som relativt snabbt övergående. När herr Wirtén gör gällande att den internationella jämförelsen slog illa till vår nackdel i början på 1970-talet krävs det att han som den ärlige man han innerst inne är gör den korrigeringen att från 1973 fram till 1976 var den internationella jämförelsen till vår fördel. Det väckte internationell uppmärksamhet att vi under den internationella nedgången från 1975 fram till 1977 kunde hålla sysselsättningen så högt uppe som vi gjorde i vårt land.

Nog med statistiken nu, herr talman. Jag har velat säga detta därför att det som sagt blir litet påfrestande när ni ideligen söker absolution för den bristande ekonomiska politiken med att tala om sysselsättningsfrågorna 1971 och 1972.

Anf. 40 OLOF PALME (s):

Herr talman! För en dryg månad sedan, i den allmänpolitiska debatten, gav regeringens företrädare ännu en ganska rosenskimrande bild av vårt ekonomiska läge och av vår ekonomiska framtid. Vi var på rätt väg, framhöll man gång på gång. Somliga kurvor pekade åt rätt håll, ville man säga. Regeringen var framgångsrik, klämde man i med.

Mot bakgrunden av sex års borgerlig vanvård av vår ekonomi var dessa påstående naturligtvis felaktiga. Resultaten – den värsta inflationen någonsin i vår historia, sjunkande investeringar inom industrin med 30–35 %, ökande underskott både i utrikesbalansen och i budgetbalansen samt sviktande byggande – talar sitt klara språk.

Sedan dess har bilden ytterligare försämrats. Härom veckan redovisades den högsta arbetslöshet som någonsin registrerats i Sverige sedan vi fick en modern statistik: 153 000 människor. 61 000 unga människor är arbetslösa – också det det högsta antalet någonsin. Sysselsättningen har på ett år minskat med över 60 000 arbetstillfällen.

Det är nästan sorgesamt att lyssna till den advokatyr som den arme Wirtén får ge sig in på för att försöka förklara detta. Längre sade man att antalet arbetslösa i januari 1972 var större. Det kan man inte säga längre. Då sade man: Ja, men procentandelen arbetslösa var större i januari 1972. Det kan man inte heller säga längre.

Den sista försvarslinjen är då att man påstår att arbetslösheten 1972 i relation till arbetslösheten i främmande länder var högre än den är nu. Det är den skans där herr Wirtén nu försöker försvara sig.

Härom må sägas: Det hjälper föga de arbetslösa att bara hänvisa till att det är värre i andra länder. Det ger inga jobb.

Vidare gav herr Wirtén en felaktig bild. Vi har inte fått 350 000 flera sysselsatta under den borgerliga tiden utan 120 000. Hela sysselsättningsökningen kom under den socialdemokratiska tiden. Under den borgerliga tiden har man tappat 162 000 jobb inom industrin. Inom den offentliga sektorn har antalet sysselsatta ökat med 250 000. Då får man ett litet netto på drygt 100 000 sysselsatta.

Denna ökning har nu emellertid upphört. Genom er åtstramningspolitik

fortsätter ju sysselsättningen inom industrin att minska, samtidigt som sysselsättningen inom den offentliga sektorn nu för första gången i historien minskar – med 3 000 arbetstillfällen under det senaste året. Därför har vi fått en faktisk sysselsättningsminskning mellan januari 1981 och januari 1982 på över 60 000 arbetstillfällen, vilket aldrig varit fallet tidigare. Denna minskning kan man inte skylla på utlandet.

Människor frågar: Vad gör ni nu då? Hur skall ni lägga om er politik för att rätta till detta? Från dessa enkla frågor kan ju Rolf Wirtén inte fly i ett hav av siffror. Det lever inte de arbetslösa på.

Under den senaste månaden har valutautströmningen ur Sverige dess värre varit påtaglig. Den internationella konjunkturen visar verkligen inga tecken till förbättringar. Med den utomordentligt olyckliga ekonomiska politik som förs i Förenta staterna är det många som tror att den nuvarande recessionen kan övergå i en faktisk depression.

I går redovisades ekonomidepartementets översyn av 1980 års långtidsutredning. Den visar att det faktiska utfallet blivit sämre än långtidsutredningens s. k. katatrofalternativ. Få ljuspunkter redovisades. Rolf Wirtén kunde i dag inte ens upprepa vad han sade för en månad sedan och påstå att vi är på rätt väg. Det hade varit för magstarkt mot bakgrund av de siffror som hans eget departement har redovisat.

Om dessa ekonomiska frågor har Kjell-Olof Feldt och andra socialdemokratiska företrädare talat eller kommer att göra det. Jag skall uppehålla mig nästan helt vid en annan problematik.

I detta för landet bekymmersamma läge behöver vi mer än någonsin en handlingskraftig regering med förmåga att föra en fast och långsiktig politik. Den som gjort sig besvär med att ta del av de borgerliga partiernas verksamhet under de senaste veckorna måste få intrycket av att tillvaron är i det närmaste helt bekymmersfri i vårt land. Uteblivna telefonsamtal, karnevalsresor, utspel och motutspel mot varandra tycks vara det som upptagit de ledande borgerliga företrädarnas tankar och känslor. Det är inte förvånande att i Sverige har under flera år en politisk kris blivit den ekonomiska krisens ständiga följeslagare. Det är den jag helt skall ägna mig åt i dag.

I regeringsformen 1 kap 6 § stadgas: "Regeringen styr riket. Den är ansvarig inför riksdagen." Det är inte precis vad vi upplever just nu.

Vad krävs egentligen av en regering för att den skall fungera på rätt sätt, för att den verkligen skall kunna sägas styra landet?

Regeringen skall ha ett sådant parlamentariskt underlag att den kan föra en konsekvent och långsiktig politik. Så är det inte nu och så har det aldrig varit under de borgerliga regeringarnas tid.

Före 1976 kunde borgerligheten enas i sin kritik av socialdemokratin. Den borgerliga samlingen var en samling *mot* socialdemokratin men *icke för* ett eget politiskt program, och det avslöjades när denna borgerlighet kom till makten. När den själv fick regeringsansvaret räckte det inte med den negativa kritiken. Då blev den inre splittringen uppenbar. Sveriges traditioner av stabila parlamentariska förhållanden och stabila regeringar

bröts och ersattes av ständiga regeringskriser och det taktiska spel i parlamentet som så lätt frestar medborgarnas tålmod och får dem att vända sitt intresse bort från politiken.

Det enda vallöfte som de borgerliga partierna verkligen har hållit är löftet om växling vid makten. Vi har haft fyra regeringar på fem år, och det är inte dåligt. Men alla dessa regeringar har ständigt på nytt visat sin oförmåga att ge landet en politisk ledning.

Socialdemokratin har under långa perioder varit i regeringsställning utan att ha egen majoritet i riksdagen. Vi lyckades ändå regera landet. Vi var beredda att lyssna på andra och aktivt medverka till breda och samlande lösningar.

En annan förklaring till att vi lyckades rätt hyggligt där de borgerliga har misslyckats är följande. Vi menar att politiken skall gälla hur man angriper sakfrågorna, hur man tar sig an och löser medborgarnas och samhällets problem. Detta fordrar en respekt för sakfrågorna som sådana men också en vilja att något bortse från den snäva partitaktiken.

De borgerliga partierna har under hela denna tid haft en tendens att börja med att fatta det politiska beslutet. Först därefter skaffar man sig beslutsunderlag och försöker bedöma konsekvenserna av sina beslut. Det finns åtskilliga exempel på det.

Regeringen beslutade om en förändring av reglerna för basbeloppet med utomordentligt genomgripande konsekvenser för medborgarna, utan att på något sätt ha utrett följderna av detta. Man blev ytterst förvånad när konsekvenserna blev klara.

Regeringen beslöt att återinföra tre karensdagar i sjukförsäkringen. Det visade sig att i denna fråga hade man inte ens förankrat sig hos det egna, nog så magra underlaget här i riksdagen. Vi fick uppleva ett skede då regeringen förhandlade med en enskild riksdagsledamot om innehållet i ett för människorna genomgripande förslag. Jag sympatiserar med denna enskilda riksdagsledamots grundinställning. Jag konstaterar att han blivit skändligen lurad i enmansförhandlingarna, eftersom det i praktiken kommer att bli tre karensdagar i alla fall, om förslaget går igenom. Men det var ingen vacker bild av regeringen som målades upp under denna tid.

Jag kan tillägga att förslaget om att återinföra tre karensdagar är djupt orättfärdigt. Det drabbar de privatanställda inom industri, byggenkap och handel. Det drabbar dem som har ett hårt och tungt kroppsarbete, dem som är särskilt utsatta för påfrestningar. Det upplevs av dem som att man återinför en klasslagstiftning.

Förslaget om karensdagar var ju ursprungligen en beställning från SAF, som krävde att det här skulle ske för en del år sedan. Då sade regeringen nej.

Jag mötte ett gäng byggnadsarbetare – 500 stycken var det – som bad mig komma ut utanför riksdagshuset i morse. De överlämnade ett antal listor till mig, för de fick inte träffa någon av de borgerliga företrädarna. Jag tittade på dem. Det står inte Curt Nicolin, det står inte Olof Ljunggren och det står inte Pehr Gyllenhammar på de listorna med protester. Men det står Lcif

Edstrand, Tommy Karlsson, Håkan Malmqvist, Mikael Täpp, Sören Svedberg, Örjan Bäck, Valter Johansson, Sven Nordling och Folke Pålsson – och 500 till. De kan vara lika mycket värda som namn som de som ni då och då emottar från Svenska arbetsgivareföreningen, och de kan vara lika mycket värda att lyssna till. Jag kommer att tillåta mig att efter mitt inlägg överlämna dessa listor till regeringen för begrundan. De kommer från människor som just nu står i ett hårt kroppsarbete, inte i den politiska retoriken utan i den praktiska verkligheten i staden här utanför.

Regeringen föreslog att statsbidraget till företagshälsovården skulle tas bort. Det visade sig snabbt att socialministern över huvud taget inte satt sig in i innebörden av sitt förslag. Hon tvingades efter ett slag att helt enkelt slå till reträtt.

Regeringen förklarar att den tänker anskaffa flygplanet JAS till en kostnad av 25 miljarder kronor. Den som inte omedelbart säger ja därtill beskylls för beslutsvända i den borgerliga pressen. Sedan visar det sig att regeringen – i och för sig av goda skäl – inte kan ge besked om vad planet har för prestanda, vad det kostar och hurvida det ryms inom de försvarsramar som riksdagsmajoriteten i stort sett är överens om. Så förvandlas beslutet om JAS till ett nog så villkorligt besked.

Detta tillvägagångssätt leder till att man får debatt om samma fråga två eller flera gånger i takt med att regeringen ändrar sig eller skaffar sig erforderliga kunskaper i det föreliggande ämnet. Det är enligt min mening förödande för regeringsmaktens auktoritet här i landet och sprider något av ett löjets skimmer över regeringsformens ord att regeringen styr riket.

Splittringen och kompromissandet bland de borgerliga partierna leder vidare till att politiken blir kortsiktig och oförutsebar i stället för långsiktig och konsekvent. Oförutsebarheten finns på två plan: dels för väljarna, som inte vet vilken politik de egentligen röstar på om de röstar borgerligt, dels för medborgare, företag och andra, som inte från en dag till en annan kan veta vilken politik som skall föras och vilka spelregler som skall gälla.

De som i särskilt hög grad drabbas av detta är arbetsmarknadens parter. Efter varje avtalsrörelse har regeringen gått in och förändrat förutsättningarna på ett sådant sätt att framför allt löntagarparten måste uppleva sig som grundlurad. Den föreslagna försämringen av sjukförsäkringen, tillsammans med försämringen av arbetslöshetsförsäkringen, förändrar totalt förutsättningarna för den redan mycket svårbemästrade avtalsrörelse som väntar i höst. Regeringspolitiken har icke den grad av förutsebarhet som arbetsmarknadens parter har rätt att kräva. Den utgör i stället ett ständigt återkommande störande element, till hinder för en förnuftig lönepolitik.

Det var på något sätt gripande att höra Rolf Wirtén när han sade att han berömde löntagarna för att de hade accepterat en reallönesänkning på 6 %. Det leder inte till förbättringar, utan till en kraftigt ökad arbetslöshet, till för dem mycket viktiga och allvarliga försämringar av den sociala tryggheten och inget nytt framtidsbyggande i den svenska nationen. Det enda som budgetministern har att erbjuda är fortsatt arbetslöshet, för bakom ordsvallet är det som ni nu accepterar en stigande arbetslöshet, fortsatta

försämrade reallöner, fortsatt försämrad social trygghet och ökade vinster som uteslutande tillfaller kapitalägarna. Och på den grundvalen tror ni att ni skall bedriva en avtalsrörelse!

Jag känner ju Rolf Wirtén som en snäll och hygglig person, med vilken jag har delat bänk genom åren. För hans egen skull hoppas jag att han besparas att få se verkligheten grina sig i ansiktet i höst när han skall lösa den ekvationen. Det skulle leda till sociala motsättningar av det slag som vi hittills sluppit uppleva här i landet. Det blir nog besvärligt för oss – om vi får medborgarnas förtroende – att försöka klara upp situationen, så som ni har ställt till det.

Ett annat aktuellt exempel på denna bristande förutsebarhet är de senaste veckornas schackrande med kommunernas finanser, som ju måste driva många kommunalmän till förtvivlans brant, när de från den ena dagen till den andra nås av olika budskap från kanslihuset om vad det egentligen kommer att bli och när det slutar med att det blir ett provisorium, så att de inte får veta någonting förrän möjligen år 1983. Jag återkommer till det.

Vad krävs mer av en regering? Jo, att den tar ansvar för sin politik. Det är ingen tillfällighet att regeringsformen fastslår att regeringsbesluten skall fattas kollektivt, av regeringen i dess helhet. Petrén-Ragnemalm påpekar i sin grundlagskommentar att denna princip om regeringens kollektiva ansvar för besluten har den innebörden att regeringsarbetet i ett parlamentariskt system bör präglas av gemensamma värderingar inom statsrådskretsen. "Både för sammanhållningen mellan regeringsledamöterna och vid utkrävandet av det politiska ansvaret är det av betydelse att hela regeringen formellt står bakom besluten." Så långt denna grundlagskommentar.

Detta ansvar tycks en del borgerliga politiker känna föga tungt på sina axlar.

Moderaterna var på sin tid specialister på att låtsas vara i opposition till den regering där de själva var företrädde. Den oppositionen sköttes av diverse hejdukar på partisekreterarplanet. Jag förstår inte hur mittenpartierna kunde stå ut med denna uppenbara brist på lojalitet med en gemensam regering.

Centerpartiet har i år väckt en partimotion om energipolitiken som står i klar strid mot regeringens politik. Partiordföranden och tillika statsministern har försökt skylla ifrån sig med att han inte har läst motionen så noga. Men syftet är helt klart en illojalitet mot den egna regeringen, i en av dess viktigaste frågor, får man förmoda. Denna historia har vi förmodligen ännu inte sett slutet på.

När Volvodirektören på folkpartistämman närmast tog heder och ära av industriminister Nils G. Åsling, visste jublet bland folkpartisterna knappast några gränser. Då blev det verkligen fest i Kapernaum. Det är ändå den egna regeringens industriminister som på detta sätt hudflängs, och ingen lyfter ett finger till hans försvar. Det är väl detta som kallas för mittensamverkan, kantänka.

Jag vill därmed inte, herr talman, påstå att industridepartementet är att beteckna som något regeringskonstens tempel. Konflikten mellan industri-

minister Åsling och Statsföretags styrelse och f. ö. i stort sett alla andra, var ett uppenbart fall av ministerstyre. Industriministern gjorde ett försök att brutalt stycka Statsföretag. När han upptäckte att han saknade majoritet för detta äventyr i riksdagen, gav han helt enkelt upp planerna och skjuter på frågan om Statsföretags organisation till efter valet. Elefanten traskar ut ur porslinsbutiken efter förrättat värv och lämnar åt andra att plocka upp skärvorna och skapa ordning i butiken. De flesta drar nog slutsatsen att denna elefant över huvud taget inte borde ha släppts loss.

Herr talman! Vi har nu under ganska lång tid upplevt en dragkamp mellan de borgerliga partierna om kommunernas pengar. De flesta människor har nog haft litet svårt att sätta sig in i vad striden egentligen gällt. Ty de borgerliga har ju varit helt överens om att konfiskera 3-3 1/2 miljard av kommunernas pengar. Det har funnits olika uppfattningar om tekniken för hur detta rov skulle gå till. Moderaterna har framfört precis samma principiella invändningar som vi mot regeringens förslag. Men på nytt har man ju visat att principer inte är något som bekymrar moderater särskilt mycket. I sak var åsiktsskillnaden alltså inte så stor. Ändå blir det denna fasliga uppståndelse.

Man kan jämföra den kaotiska behandlingen av kommunernas finanser med den stora skatteuppgörelsen mellan socialdemokraterna och mittenpartierna. Där kunde vi under lång tid förhandla i ordnade former och i praktiken under stor öppenhet. Frågan har kunnat få en tillfredsställande beredning. Jag är full av respekt för det sätt på vilket den handhades på regeringssidan av centerpartiet och folkpartiet. Men jämför behandlingen av denna mycket genomgripande reform med det spektakel som utlöstes av de trots allt ganska begränsade åsiktsskillnaderna i sak mellan de borgerliga partierna i fråga om med vilken metod man skulle undergräva kommunernas finanser och beröva dem deras pengar!

Förklaringen, herr talman, är inte så svår att finna. Den är naturligtvis den inbördes kampen mellan de borgerliga partierna. I det berömda brevet till Käre Gösta från Tillgivne Thorbjörn i maj i fjol lovade mittenpartierna högtidligen att skära ner utgifterna med 12 miljarder i 1982/83 års budget – det vet vi, och det har vi alla läst om. Detta var en helt avgörande förutsättning för att moderaterna skulle låta den svaga mittenregeringen komma till stånd. Löftet uppfattades som helt bindande. Gösta Bohman uttalade sig i radio och sade: Nu har vi fått bindande löften. Det skall bli nedskärningar med 12 miljarder. – På så sätt kunde han lugna de sista tvchågsna inom sina skaror, som satt på sina rum och kurade och som sedan kunde rösta för att mittenregeringen skulle få komma till stånd.

Nu visar det sig att mittenpartierna inte uppfyllde löftet. Nedskärningarna blev knappt, eller kanske litet drygt, hälften av de utlovade 12 miljarderna – jag har inte räknat så noga. Det ligger kanske några brasklappar och skräpar någonstans i bråten i ruinerna av det gamla kanslihuset. Kort sagt: Moderaterna blev i något slags objektiv mening lurade.

Det förefaller, milt uttryckt, som om moderaterna sedan dess har ruvat på hämnd i två avseenden.

För det första skulle regeringen tillfogas ett nederlag i riksdagen genom att moderaterna underlät att stödja mittenpartierna i frågan om riktlinjer för budgetpolitiken. Detta nederlag kommer att utmätas efter dagens debatt.

För det andra skulle regeringen tvingas till eftergifter i förhandlingarna om kommunernas finanser för att man skulle visa att den var beroende av moderaternas stöd. Det är denna del vi har fått bevittna den senaste veckan.

Denna process tog sådan tid att de borgerliga partierna nu får uppleva smäleken att deras förslag på egen begäran återförvisas till finansutskottet. Uppgårelsen skall jag inte nu kommentera i sak. Moderaterna har, som jag sagt, gett upp vad de för några dagar sedan angav som en viktig principståndpunkt. De har å andra sidan fått lättnader för Djursholm och Lidingö, och det kan ju för de välbeställda vara värt en mässa.

Herr talman! De borgerliga partiernas kommentarer efter uppgörelsen gäller heller inte sakfrågan. Moderaternas företrädare säger öppet att deras seger är att de tvingat regeringen att rätta sig efter moderaterna. Det är således fråga om en ren maktdemonstration, där syftet varit att bevisa att mittenregeringen sitter på moderaternas nåd. Det har de alltså lyckats med. Jag har ingen anledning att lägga mig i den interna borgerliga kampen, men jag förstår inte varför regeringschefen har låtit sig skandaliseras på det sättet. Jag undrar om det inte hade varit värt att syna den bluff som det måhända var, i stället för att nu låta moderaterna triumferade säga: Vi tvingade dem ändå att acceptera att de sitter på vår nåd.

Regeringens seger är att den ännu någon tid kan klamra sig fast vid regeringsmakten. Nu är det knappast troligt att regeringen hade avgått i alla fall. Moderaterna hade ju – om de verkligen skulle ha röstat emot regeringen – i nåder erbjudit ett skydds nät vid en eventuell förtroendeomröstning. Det nederlag som förestår i dag och som gäller budgetpolitiken tänker regeringen uppenbarligen inte bry sig om. Jag tycker att regeringen genom sina uttalanden under dessa veckor – jag ser dem ur principiell parlamentarisk synvinkel – har gett intryck av att denna regering är beredd att sitta kvar i stort sett vad som än händer. Det finns knappast något nederlag som är så stort att det kan förmå regeringen Fälldin att inlämna sin avskedsansökan. Och det må vara, sett ur vår synpunkt, men det bidrar inte till att förstärka tilltron till parlamentarismen och öka respekten för politiken.

Jag har inte kommenterat regeringsfrågan under hela den tid som föregått dagens debatt. Med hänsyn till den begränsade skillnaden i sakfrågan var utslaget givet. Det var en skenkris som rörde de borgerliga partiernas inbördes maktkamp och moderaternas behov att visa sin makt i den samlade borgerligheten.

Allra sist, herr talman: För oss socialdemokrater är det framför allt viktigt att med skärpa slå fast att det socialdemokratiska partiet står utanför detta spel, står utanför denna parlamentariska ordning i Sverige. Det är borgerlighetens politiska kris som utspelas inför våra ögon.

De senaste månadernas händelser har med all tydlighet gjort klart att förutsättningarna för en stabil politik är att den borgerliga majoriteten i

Sveriges riksdag bryts. Vi har nu haft sex år av borgerlig majoritet i Sveriges riksdag. Under denna tid har vi haft en verklig regeringskris var artonde månad och en skenkris ungefär var tredje månad. Resultatet är förödande för den ekonomiska utvecklingen i vårt land och för politikens anseende. De borgerliga har haft chansen i sex år. Det är all right, men de har eftertryckligt bevisat att de saknar förmåga att tillsammans regera Sverige, att ge landet en politisk ledning.

Krisen för den svenska parlamentarismen kan bara lösas genom ett allmänt val, som skapar en ny majoritet i riksdagen. Då kan vi också återgå till den ordning som rådde tidigare, när man i viktiga frågor kunde skapa breda uppgörelser över blockgränserna och kunde undgå det blockpolitikens elände som vi i alla väsentliga avseenden drabbats av under senare år med skattereformen som det enda undantaget.

Man erinrar sig i dessa dagar Richard Sändlers ord att det är bättre att regeringen faller än att regeringsmakten förfaller. Vi upplever i Sverige nu ett fortskrivande förfall av regeringsmakten. För den sittande regeringen är det emellertid viktigare att klamra sig fast så länge den kan. Under ytterligare sex månader har den möjlighet därtill. Sedan behöver vi en regering som styr riket, som kan leva upp till sitt ansvar inför riksdagen, som kan återge landet fasthet och stadga i den politiska ledningen och medborgarna tron på politikens möjligheter.

Anf. 41 ANDRE VICE TALMANNEN:

Jag får meddela att anslag om kvällsplenum nu har uppsatts.

Anf. 42 Statsministern THORBJÖRN FÄLLDIN:

Herr talman! Huvuddelen av Olof Palmes anförande hade inte särskilt mycket med det utskottsbtänkande att göra som föreligger till behandling och diskussion. Jag vet att budget- och ekonomiministern är beredd att fortsätta debatten på de områdena, men eftersom Olof Palme använde en stor del av sitt anförande för att uttrycka sin oro för regeringsmakten och det sätt på vilket den utövas i dag, fann jag anledning att utnyttja min möjlighet att hålla ett tiominutersanförande.

Jag konstaterar att Olof Palme alltid har oroat sig för hur det går med regeringsmakten när det inte är en socialdemokratisk regering. Så länge det var en borgerlig majoritetsregering fick vi veta att det var alldeles fel att vi drev en konsekvent politik som stödde sig på en majoritet. Vi fick också veta att det hos oss inte fanns något intresse av att, som man sade, ta hänsyn till de uppfattningar som i övrigt fanns i kammaren. Nu har vi en minoritetsregering. Då oroar sig Olof Palme över den regeringen. Det förhållandet att Olof Palme tar upp frågan just nu ser jag som ett uttryck för att han i grund och botten är besviken över att mittenregeringen kan skaffa sig majoritet för stora och viktiga förslag. Jag kan inte se något annat skäl till den oro som Olof Palme utvecklar.

Olof Palme talade om förmågan att lyssna till andra och förmågan att skaffa breda majoriteter. Hur var det under perioden 1973–1976, när vi hade

den absoluta balansen här i kammaren? Olof Palme som regeringschef tvekade inte att gång efter gång lägga avgörandet i fru Fortunans hand genom att låta lottdragning ske här i kammaren. Var det ett uttryck för att ni ansträngde er att skaffa breda majoriteter? Jag förstår att ni bedömde att de alternativ som fanns här i kammaren var sådana att ni av principiella skäl inte kunde ansluta er till dem. Eftersom Olof Palme själv har lett en regering som i det praktiska arbetet fick ta hänsyn till sådana förhållanden i kammaren, skulle det vara klädsamt med litet återhållsamhet i kritiken av den nuvarande situationen.

Olof Palme vet att de regeringar som jag har lett har inbjudit till överläggningar i flera fall. Det har blivit dåligt utfall av dessa inbjudningar, utom i ett stort och mycket viktigt avseende. Det gäller omläggningen av den direkta skatten med mycket kraftiga marginalsatteltnader och en ändring beträffande avdragsrätten. Jag vill gärna bekräfta att jag har upplevt den atmosfär i vilken dessa diskussioner har förts som öppen och rejäl. Jag vill också gärna uttrycka min tillfredsställelse över att vi i denna stora och viktiga fråga har kunnat komma fram till en gemensam uppfattning.

Jag vill betona att denna överenskommelse är viktig. Jag bedömer att den kommer att utgöra ett mycket betydelsefullt element i de åtgärder som behövs för att vi skall få svensk samhällsekonomi i balans. Jag ser denna omläggning som ett väsentligt inslag i kampen mot inflationen. Den är också ett viktigt inslag i den ekonomiska politiken, i den meningen att människor genom omläggningen får ett större intresse för att spara av sina inkomster – vilket är nödvändigt samhällsekonomiskt sett – och ett mindre intresse för att bygga sina helt privata affärer på krediter och därmed på förväntningar om inflation.

Jag tror också att denna omläggning kommer att ha dynamiska effekter. Men de tre partierna är helt ense om att vi inte skall skörda frukterna av dessa dynamiska effekter i ingångsskedet. De kommer att behövas mycket väl. De genererar, tror jag, en positiv inställning till att t. ex. ta extra arbetsuppgifter. De ökar förutsättningarna för egenföretagare att generera eget kapital osv.

I övrigt, Olof Palme, tvingas jag konstatera att ni under de borgerliga regeringsåren har demonstrerat en generell släpphänthet när det gäller den ekonomiska utvecklingen. Vid varje tillfälle som vi har sagt att den totala konsumtionen måste anpassas efter det utrymme som produktionen medger, har ni kritiserat oss och sagt: Det kan ni inte göra, för det är ett slag mot den och den. Tänk bara på den kampanj ni har fört för att skrämma pensionärerna!

Vad det gäller är ju att anpassa konsumtionen till det utrymme som vi tillsammans kan skapa genom produktionen. Ni socialdemokrater tycker inte om statistiska jämförelser med hur det var under er tid i regeringsställning. Men det är inte som Gunnar Sträng sade, att arbetslösheten var hög under bara en kort period. Låt oss se hur hög arbetslösheten var under månaderna januari och februari åren 1971–1973. År 1971 var den 2,7 resp. 2,4 %. 1972 var den 3,5 resp. 3,1 %, och 1973 låg den på 3,3 resp. 3,2 %. Det

var höga arbetslöshetstal i tre års tid. Arbetslösheten var således inte så snabbt övergående som Gunnar Sträng försöker få kammaren att tro.

Jag är beredd att medge – Olof Palme var inne på den frågan – att vi inte löser problemen för en enda arbetslös människa i dag genom att föra denna diskussion. Men skälet till att vi för den är den sällsynta fräckhet som ni socialdemokrater visar – jag bortser från vpk:s uppträdande i den här frågan, som är närmast klassiskt – när ni försöker göra gällande att regeringen medvetet för en politik som driver fram arbetslöshet. Jag hörde Kjell-Olof Feldt säga detta i ett anförande tidigare i dag. Om detta är sant i Sverige, då är den socialdemokratiskt ledda regeringen i Finland oerhört medveten när det gäller att driva fram arbetslöshet, och då är också den socialdemokratiskt ledda regeringen i Danmark oerhört medveten därom. Vi vet, Olof Palme, att det inte förhåller sig så i vare sig Finland eller Danmark. Hur kan ni mot den bakgrunden ha mage att ge uttryck åt uppfattningen att den regering som jag leder medvetet skulle föra en politik som driver fram arbetslöshet?

Låt oss i stället se efter om vi tillsammans kan finna metoder som är ägnade att förbättra utvecklingen. Det är en enligt min mening angelägen politisk uppgift. Sluta upp med detta slag av politiska beskyllningar! Vid en jämförelse mellan det internationella klimat som gällde åren 1971–1973 och det klimat som råder i dag kommer man nämligen fram till precis det resultat som Rolf Wirtén här har utvecklat.

Detta är en sanning som ni socialdemokrater inte kommer ifrån. Jag förstår att den är besvärande. Jag känner inget behov av att föra detta resonemang, men jag måste göra det, eftersom ni envisas med att säga att vi medvetet för en politik som driver fram arbetslöshet.

Sanningen är dessutom att den nuvarande regeringen har fört en aktivare arbetsmarknadspolitik än någon annan regering. Jag hänvisar till de satsningar som gjorts. Ni socialdemokrater beskyller oss för att alltför ensidigt ha satsat på industrisidan. Men inte har ni hjälpt till att förkorta omställningsprocessen för de svenska varven! Där har en förfärlig mängd pengar gått förlorade, om man nu uttrycker det på det viset, i stället för att användas för offensiva satsningar i en omstrukturering av svenskt näringsliv.

Så bara ett par ord om det brev som Olof Palme återkommer till. Jag vill inom parentes säga att detta sätt att börja och avsluta ett brev är mer typiskt för Olof Palme än för mig. Men det är en bagatell. Det som stod i det brevet var ett direkt citat ur kompletteringspropositionen våren innan. Jag hävdar att vi har varit trogna mot vad som stod i kompletteringspropositionen, som jag ordagrant citerat i ett brev till Gösta Bohman.

Helt kort något om energimotionen. Hur är det, Olof Palme? Känner inte ni också på den socialdemokratiska sidan att det är viktigt att vi från svensk sida försöker finna former och metoder, så att vi så långt det över huvud taget är möjligt minimerar riskerna för att utbränt svenskt kärnbränsle kommer till användning som vapenplutonium? Det är ju det partimotionen går ut på, och jag skulle vara förvånad om vi inte här i kammaren samfällt skulle hålla med om att detta är ett mycket viktigt mål.

Sedan till kommunerna som, enligt vad som påstods, skulle drabbas hårdare enligt regeringsförslaget än enligt kompromissförslaget. Jag har inte märkt att ni socialdemokrater har velat sätta in någon specialstöt. Jag beklagar att inte regeringsförslaget gick igenom i denna del, men det blir ju alltid så vid en kompromiss.

Till sist, vi känner också ansvar efter valdagen. Därför lägger vi fram förslag som vi finner vara nödvändiga med tanke på framtiden. Vi går inte till val och säger: Driver vi plånboksfrågorna, skall vi nog vinna valet. Det korta perspektivet vill jag inte ha.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 43 Ekonomi- och budgetministern ROLF WIRTÉN:

Fru talman! Jag tror inte, Olof Palme, att arbetsmarknadsstatistik kan vara någon advokatyr, när den redovisas korrekt. Jag har bara försökt att redovisa hur det var i början av 1970-talet och hur läget är nu när det är vi som har regeringsansvaret. Jag skall dock säga att jag, när jag nämnde att 350 000 fler personer har sysselsättning, avsåg perioden 1972 fram till i dag. Räkna man fr. o. m. den tidpunkt då vi fick regeringsansvaret blir det fråga om en uppgång på 120 000 personer. Fortfarande rör det sig alltså om en klar uppgång. Olof Palme sade att förhållandet att det är svårare att få nya jobb inte kan skyllas på utlandet. Särskilt gäller detta då industrin och det övriga näringslivet. Jag undrar om inte en viktig förklaring till att det är dåligt med inflödet av nya platser är den att det är svårt att i omvärlden få avsättning för våra produkter och att det över huvud taget är kärva tider. Sverige har när det gäller hela sin produktion ett 50-procentigt beroende av utlandet och är naturligtvis särskilt känsligt i detta avseende. Så nog bestäms vår rörelsefrihet i hög grad av den internationella miljön.

Jag skulle vilja ta upp ett av Olof Palmes påståenden, som jag inte riktigt förstod. Han sade att reallönesänkningen på 6 % leder till en ökning av arbetslösheten. Det är klart att vi har svårigheter, men just den här omständigheten, att man får en real resursförsämring i löntagarkollektivet, är som sagt beklaglig från många utgångspunkter. Men det försämrar inte våra möjligheter att få tillbaka konkurrenskraften. Det är väl tvärtom så, att devalveringarna och just sänkningen av kostnadsläget är en favör för den svenska industrin, som vi kan hoppas på inför konjunkturuppgången i slutet av 1982 och 1983. Beträffande 1983 års avtalsrörelse menar jag att det dock finns en hel del omständigheter som gör det lättare att komma fram till ett avtal.

En sak har statsministern redan nämnt. Jag anser liksom han att marginalskattereformen här är av stor betydelse. Att man inte behöver få så stora bruttolönkrav i fortsättningen underlättar naturligtvis en avtalsrörelse.

Att vi har ett ökat kostnadsmedvetande har jag redan nämnt i repliker till Kjell-Olof Feldt som en viktig omständighet. Att vi har en lägre inflations-

takt både här hemma och internationellt är också en fördel. Jag hörde Kjell-Olof Feldt säga att vi har en tendens till prissänkningar. Det bör väl då ändå få sägas att det är en minskning från 15 till under 10 %. Det är alltså en dämpning av inflationstakten med en tredjedel under det senaste halvåret. Det må väl anses vara mer än en tendens. Förhoppningsvis skall denna trend bestå. Marginalskattesänkningen är en möjlighet att utnyttja också i det sammanhanget.

Till det kommer också att vi har fått uppleva en sänkning av oljepriserna – en oerhört viktig del i vår ekonomi. Visst medverkar detta sammantaget till en avtalsrörelse, som visserligen säkerligen blir svår men som underlättas av bl. a. de förhållanden jag här nämnt.

Olof Palme säger att vi inte kan påstå att vi är på rätt väg. Det är klart att det finns kvarvarande problem – jag har aldrig bestridit det. Vi måste fortsätta att förstärka industrins konkurrenskraft – det är ett gemensamt mål för oss. Jag bara frågar: Vad gör socialdemokraterna för att stärka konkurrenskraften? I varje fall kan ju inte förslaget om löntagarfonder verka i den riktningen. Vi vet vilken negativ verkan det har just på näringslivet.

Vi har av Kjell-Olof Feldt fått en redovisning av att man på socialdemokratiskt håll vill bevilja resurser till en expansiv offentlig sektor. I ett avsnitt av sitt tal sade han att det skall vara mera till SJ, mera till vägverket, mera till biblioteker, mera till sjukhusen och mera till barnomsorgen. Jag tror att man kan hitta flera sådana här inslag i Kjell-Olof Feldts anförande, där han vill satsa mer på den offentliga sektorn. Men inte leder detta till en bättre balans, och inte leder det till att man håller tillbaka inflationen, när man tvingas låna mer på grund av ett växande budgetunderskott.

Min fråga kvarstår alltså, Olof Palme: Vad är det socialdemokraterna vill göra för att stärka industrins konkurrenskraft? Vilka åtgärder har ni föreslagit för att det skall gå bättre att sälja svenska produkter på främmande marknader och här hemma i konkurrens med importerade varor?

Att regeringen vidtagit en mängd åtgärder i det här hänsendet är helt klart. Jag har tidigare i dag nämnt några.

Till detta kan sägas att det just i dag har till riksdagens ledamöter utdelats en proposition som syftar till att stärka den mindre och medelstora företagsamheten. Propositionens förslag betyder oerhört mycket, enligt min och hela regeringens uppfattning, för att komplettera de satsningar som har gjorts för att få börsbolagen att fungera bättre med riskkapital, med bättre arbetsmarknad, bättre råvarutillgång osv.

Här kommer nya satsningar för den mindre företagsamheten genom en lättnad i beskattningen. Vidare ser man till att vi får en handel med icke börsnoterade företag, något som också ger ett ökat intresse för att spara just i den mindre företagsamheten. Vidare föreslås att vi skall gå vidare med satsningar på teknisk utveckling, där Växjö högskola kommer att få särskilda resurser för att hjälpa den mindre företagsamheten. Det föreslås också att vi skall se till att få en teknikupphandling som ger en chans just på det sätt som man föreslagit på socialdemokratiskt håll när det gäller upphandling i

kommun, landsting och stat. Det finns i propositionen förslag om att minska och hålla tillbaka byråkratin för företagsamheten och att stärka utvecklingsfonderna, för att bara nämna fem sex punkter i det här regeringsförslaget, så nog har det vidtagits åtgärder för att stärka svensk industri. Men, fru talman, vad vill socialdemokraterna göra för att få till stånd den önskvärda tillväxten i ekonomin och trygga jobben på sikt?

Nr 92

Onsdagen den
10 mars 1982

Finansdebatt

Anf. 44 OLOF PALME (s) replik:

Fru talman! Det är för kort tid för att besvara alla dessa ord, så det får väl delvis anstå till en annan gång.

Till Rolf Wirtén vill jag säga att jag aldrig har sagt att reallönesänkningen leder till arbetslöshet, även om det delvis kan vara så att minskad köpkraft leder till arbetslöshet. Jag har sagt att vi fick både sänkta reallöner och ökad arbetslöshet och social nedrustning – alltihop.

Till Thorbjörn Fälldin vill jag säga att jag kommer ihåg att han en gång i världen sade att beslutet om villkorslagen, salig i åminnelse, var det viktigaste beslut som regeringen har fattat. Det inrymde möjligheten att visa att man hade avtal om upparbetning. På denna grundval, efter mycket tal om borrhål och elände, fattade regeringen beslut. Vi sade hela tiden att det är bättre att vänta med det här och ha möjlighet till en direktförvaring i stället. Dithän har nu centerpartiet kommit.

När man nu väcker en partimotion i frågan, så är den direkt i strid med regeringens politik. Det har ju även energiministern konstaterat, och det har rapporterats i pressen. Men jag tog nu inte upp sakfrågan, utan jag tog upp det parlamentariska spørsmålet. När det största regeringspartiet – ingetdera partiet är ju särskilt stort – väcker en partimotion som står i strid med regeringens politik ter det sig verkligen egendomligt ur parlamentarisk synpunkt.

Så till nästa fråga. Ja, visst har ni medvetet låtit arbetslösheten öka. Det har anslagits pengar av regering och riksdag – ni har ju fullmakten. Det har anslagits pengar, och det finns förslag. Kjell-Olof Feldt sade: Läser inte budgetministern innantill? Ni har inte följt de förslagen. Resultatet är att människor som annars kunde ha haft ett jobb går arbetslösa. Det är mycket lätt att bevisa. Men det kan jag göra vid en annan tidpunkt när jag har litet bättre tid på mig.

Det är en medveten politik från er sida. Ni gav upp den ovillkorliga satsning på full sysselsättning som ni i början berömde er av. Ni accepterar alltså en ökad arbetslöshet. Detta genomsyrar ju hela finansplanen i år. Ni säger att det är bra om det finns så att säga folk på hyllan. Om industrikonjunkturen går uppåt, så behöver vi inte leta efter folk. Man skall ha en pool av arbetslösa att ta av. Det är ett förvrängt tänkesätt. Men det är det traditionellt konservativa, och till detta har regeringen mer och mer börjat anpassa sig. Så det behövs inga indignationsnummer – det är bara fakta.

Jag tog egentligen i mitt anförande framför allt upp ett principiellt parlamentariskt resonemang, och för detta hade Thorbjörn Fälldin inte

något intresse. Han hänvisade till jämviktsriksdagen. Jag minns mycket väl när han höll ett anförande och sade att vi vägrar att administrera en sönderfallande ekonomi. Kan vi icke föra en ansvarsfull politik för den breda majoriteten ställer vi till med nyval. Vi klarade breda majoriteter i alla frågor. Sedan hade vi lottningar i en rad mindre frågor. Det undveks mycket de första åren, de sista åren blev det fler. Med undantag av, om jag minns rätt, medbestämmandelagen förekom inte lottning i några större frågor.

Men Thorbjörn Fälldin var nöjd. Han tyckte att vi hade en väldigt handlingskraftig regering. Det parlamentariska läget hade enligt hans mening, såvitt jag förstår, kännetecknats av stabilitet och förutsäbarhet. Samtliga de frågor som rörde allt från Statsföretag till kommunerna tyckte han var utmärkt skötta och fann ingen anledning att ta upp. Är man inte intresserad av att diskutera demokratins grundproblem – hur man skall få ett parlamentariskt system att fungera, hur man skall kunna skapa förutsättningar för en handlingskraftig regering – då har man inget intresse för de problemen. Då blir det inte så lätt att diskutera. Slutsatsen är helt enkelt: ni har haft chansen i sex år. Ni kan inte längre värja er genom att bara skälla på oss. Det må ni göra, men det har haft sin tid. Ni har, de borgerliga tillsammans, i sex år haft ansvaret för att styra landet, och medborgarna kan mäta resultaten i sin vardag. Vi kan mäta resultaten i den parlamentariska ordning som rätt nästan hela tiden. Det motiverar min slutsats, att denna borgerliga majoritet icke har förmått att ge landet en handlingskraftig politisk ledning, hur ni än har formerat er. Därför är det viktigt att denna borgerliga majoritet bryts.

Anf. 45 Statsministern THORBJÖRN FÄLLDIN:

Fru talman! Nej, Olof Palme, jag är inte alls ointresserad av att diskutera de grundläggande parlamentariska principerna. Om Olof Palme lyssnade uppmärksam, skulle han inte behöva citera mig fel. Jag har inte här avgett någon nöjdförklaring, utan mot bakgrund av den kritik Olof Palme riktade mot mig konstaterade jag att han tydligen var missbelåten över det faktum att den nuvarande regeringen – som är en minoritetsregering – har kunnat skaffa parlamentariskt underlag för sina förslag.

Olof Palme hänger upp sig på att vi under utskottsbehandlingen har träffat en uppgörelse med moderaterna när det gäller kommunerna. Men, Olof Palme, hur var det någon gång under perioden 1970–1973? – jag minns inte exakt vilket år. Det var på den tiden då ni hade majoritet i riksdagen med kommunisternas hjälp. Ni lade fram ett förslag från regeringen, som innebar momshöjning – om jag minns rätt. Vpk-arna sade nej. Ni försökte skaffa majoritet för ert förslag på den icke-socialistiska sidan, men ni lyckades inte. För att få igenom ert förslag och skaffa de nödvändiga pengarna bytte ni fot och tog, om jag minns rätt, något slags arbetsgivaravgift. Kasta inte sten, Olof Palme, när de egna erfarenheterna är av detta slag.

”Thorbjörn Fälldin ger aldrig besked i regeringsfrågan.” Vad är det för grundlösa påståenden? I höstas sade jag klart och tydligt ifrån långt före utskottsbehandlingen att om en väsentlig del av vår ekonomiska politik faller

bort, dvs. den momssänkning som var avsedd att eliminera en del inflationseffekter av devalveringen, kan vi inte ta ansvar för ekonomin.

Man kan diskutera om det var klokt att säga detta långt före avgörandets minut. Man hade också kunnat välja den metod som jag minns att Tage Erlander valde när han steg upp inför en debatt, där en sådan här fråga skulle behandlas, och höll det första anförandet i den. Han sade bara ifrån: Går det nu si och så, ja, då kommer den här regeringen att lämna in sin avskedsansökan. Vi kan inte ta ansvaret för detta.

Jag hoppas Olof Palme också inser att skulle 3 miljarder ha försvunnit från de besparingsåtgärder som vi anser vara nödvändiga, hade det varit ett så allvarligt avbräck i den ekonomiska politikens inriktning att det inte varit möjligt för oss att ta ansvaret för den.

Den andra frågan är ju, i vart fall ännu så länge, av mer teoretisk natur. Vi har ju fått besked flera gånger att moderaterna kommer att stötta alla besparingsförslag som regeringen har lagt fram, med undantag för dem som gäller försvar. Dessutom vill de spara mera. Alltså kan det totala sparmål som regeringen satt upp inte komma i fara. Jag har därför anledning att tro att det när den slutliga budgetregleringen skall göras kommer att visa sig att det stämmer med den inriktning som regeringen har gett den ekonomiska politiken.

Ja, vi har sex månader kvar till valet. Jag lade märke till att när Olof Palme nu gick vid sidan av själva betänkandet här i dag, använde han inte en minut för att markera något socialdemokratiskt program, vare sig för den valperiod som ännu löper eller, ännu mindre, för den kommande perioden. Han driver i stället litet gyckel med att vi har en situation i riksdagen som kräver samverkan mellan partier. Klart är, att den metoden i och för sig är ett sätt att slippa ifrån att ta ansvar. Ytterst innebär det här att Olof Palme egentligen på ett eller annat sätt förlöjligar de människor som röstade bort socialdemokraterna 1976 och som vägrade att rösta dem tillbaka till kanslihuset 1979.

Jag upprepar: Olof Palme, ni gör det inom socialdemokratin oerhört lätt för er. Jag skulle vilja veta: Funderar ni aldrig på ett längre perspektiv än fram till valdagen? Ni är ju emot alla förslag som kan förbättra ekonomin. Är det inte uppenbart också för er socialdemokrater att vi just genom att regeringen har vidtagit åtgärder för att begränsa utgiftsökningarna har fått resurser att sätta in i kampen mot arbetslösheten, utan att samtidigt budgetunderskottet skall öka dramatiskt? Det är ett uttryck för solidaritet i högsta grad, tycker jag, att vi gör den värderingen.

Vi får kritik mot regeringen därför att den privata köpkraften har gått ner. Vi får kritik därför att vi stramar åt utvecklingen av den offentliga konsumtionen. Ni kan ju rimligen inte hävda att det är fel i båda fallen, om ni menar att vi skall ha en anpassning mellan den totala konsumtionen och det utrymme som vi kan skapa tillsammans genom produktion här i landet. Ni kan ju rimligen inte mena att ett litet nordiskt land – eller ens de nordiska länderna i samverkan – skulle kunna ta ledningen i världsekonomin genom att föra en expansiv politik.

Jag delar Olof Palmes uppfattning, att så länge amerikanerna driver den högräntepolitik och den ekonomiska politik som de driver i dag, så länge ökar svårigheterna att få i gång investeringarna och den ekonomiska aktiviteten runt om i den ekonomiska världen. Jag ser det som positivt att det görs ansträngningar i Europa att så att säga samfällt ge uttryck åt detta för amerikanerna. Jag tillät mig säga vid Nordiska rådets möte att jag tror att det är viktigt att vi i de nordiska staterna – utan att därför ingå något förbund eller någon pakt med de europeiska staterna – deltar i denna internationella opinionsbildning.

Centern har tillsammans med folkpartiet i regeringsställning inte tvekat att fortsätta att ta regeringsansvar även i ekonomiskt besvärliga tider. Vi inser att om man arbetar med ett längre perspektiv än till valdagen, så tvingas man i den här situationen lägga fram förslag som i förstona ter sig impopulära. Vi går inte ut och bjuder på gräddtårter och bakelser inför valdagen. Vi lägger fram förslag som vi menar är ägnade att skapa en sådan utveckling i Sverige att vi får balans i ekonomin. Vi är medvetna om att en minoritetsregering måste bygga på kompromisser. Och vi har ju lyckats med det – när det gäller skatteuppgörelsen, momssänkningen i höstas, kommunernas ekonomi nu, kyrkofrågan som vi har diskuterat i dag. Det råder enighet mellan partierna.

Den internationella konjunkturomsvängningen ser ut att dröja längre än vad vi trodde i höstas och vad vi trodde i januari. Men fortfarande gäller att inflationen har gått ner, att vi har fått handelsbalansen klart förbättrad, att vi har kunnat sänka räntan, att vi har kunnat minska utlandsupplåningen. Vi skall gå vidare med en politik som verkar i denna riktning. Vi kommer att kunna se väljarna i ögonen. Vi har lagt fram realistiska förslag. Kvar står frågan: Vilket besked i denna centrala fråga skall socialdemokraterna ge väljarna?

Anf. 46 OLOF PALME (s) replik:

Fru talman! Först en liten bagatell. Det var ju inte under utskottsbehandlingen som ni kom överens med moderaterna. Utskottsbehandlingen var avslutad, betänkandet var tryckt. Först därefter upptogs de här förhandlingarna – och därför får ni uppleva smäleken att behöva återremittera betänkandet till utskottet vad gäller kommunernas finanser.

Jag skall bara på några få minuter ta upp en sak som Thorbjörn Fälldin nämnde. Han beskyllde mig för att förlöjliga de människor som röstar borgerligt. Det är mig helt främmande. Jag hyser stor respekt för de människor som har en annan politisk övertygelse än jag själv och som kommer att hålla fast vid den – och stor respekt för de människor som har lämnat de borgerliga partierna och kommit över till oss. Vi minns 1976 års val, som Thorbjörn Fälldin nämnde. Jag förlöjligar icke ett ögonblick de människor som trodde honom på hans ord, när han sade: "Jag sätter mig inte i en regering som laddar ett enda kärnkraftverk." Jag förlöjligar inte de människor som trodde honom på hans ord när han sade att "vi i centern lovar att skapa 400 000 nya jobb". Jag förlöjligar inte de människor som

trodde på honom och Karin Söder när de lovade 10 000 kr. i vårdnadsbidrag till alla småbarnsfamiljer.

Det blev inga 400 000 nya jobb. Kärnkraftverk efter kärnkraftverk laddades. Det blev inga vårdnadsbidrag. Det är möjligt att de människor som hade trott på dessa löften kände sig förlöjligade. Jag förlöjligar dem inte.

Minns ni den stora vackra bilden på Sydsvenska Dagbladets förstasida dagen före valet 1979? Den visade Bohman, Ullsten och Fälldin. De stod under Djurgårdens ekar och sade: "Vi klarade krisen. Vi förde landet ur krisen." Ni hade blåst på konsumtion och allt möjligt annat alldeles före valet för att ge människorna föreställningen att allt nu var gott och väl och ekonomin i ordning. Det fanns väl de som trodde på det. Jag förlöjligar inte dem som av det skälet röstade på de borgerliga partierna. Men dagen efter valet kom krisen tillbaka. Då kanske åtskilliga av de människorna kände sig förlöjligade.

När Thorbjörn Fälldin nu talade om att gräddtårter och bakelser icke skulle erbjudas väljarna denna gång, var det därför ett viktigt löfte, ett löfte att han skulle sluta med det som präglade centern och de borgerliga partierna i de två senaste valrörelserna, nämligen att skapa föreställningar och löften utan förankring i verkligheten.

Thorbjörn Fälldin höll en moralpredikan om vår politik. Men vi har tyvärr inte haft ansvaret. Det är ni som har haft ansvaret! När vi lämnade regeringsmakten var det balans i statens affärer. Då betalade vi de utgifter som vi ådrog statskassan med inkomster. Då var budgetunderskottet litet.

I dag är budgetunderskottet 80 miljarder kronor. Var tredje krona som staten betalar ut är lånad. Det var en god socialdemokratisk princip att staten icke skulle låna i utlandet. Det fanns inga statslån. Nu är de uppe i 60 miljarder.

Vi hade hög sysselsättning. Under Strängs tid fick vi pris för den bästa ekonomiska politiken i Europa. Nu ådrar sig Sveriges ekonomiska politik ett stilla löje:

Det är ni som har haft ansvaret. Ge oss ansvaret, och vi skall försöka rätta till följderna av all den vanvård som ni har gjort er skyldiga till! Men till dess kan vi undvara era moralkakor!

Anf. 47 Statsministern THORBJÖRN FÄLLDIN:

Fru talman! På tal om kärnkraften krävdes det en stor och mycket allvarlig olycka vid ett kärnkraftverk för att ni över huvud taget skulle kunna gå med på vårt centrala krav om en avveckling av kärnkraften, Olof Palme. Fram till dess var ni obevekliga i den frågan. Men när ni hade dessa fakta för ögonen gick det fort.

Referera mig och partiet rätt! Vi sade inte: Vi lovar er 400 000 nya jobb om vi får regeringsmakten. Vi sade: Om människorna i hela landet skall uppnå samma sysselsättningsgrad som man har i Jönköping och i Stockholm krävs det ett med 400 000 ökat antal jobb i samhället. Vi sade att det borde vara ett mål som man arbetade mot fram till mitten av 1980-talet. Sedan 1976 har

antalet sysselsatta i Sverige ökat med 120 000, det kommer ni inte ifrån. I andra länder har antalet sysselsatta gått ned – återigen en sådan där internationell jämförelse.

När har vi sagt att det partipolitiska kravet på vårdnadsbidrag var ett villkor för regeringsmakten? Vi fick igenom en början till det vid överläggningarna, men vi har aldrig satt det som villkor för regeringsmaktens utövande.

Olof Palme avslutade sitt anförande med att anklaga oss för att budgetunderskottet är för stort. Just därför att det är stort, just för att de totala offentliga utgifterna svarar för ungefär två tredjedelar av den totala produktionen i landet, BNP, har vi sagt att vi måste begränsa ökningstakten i de offentliga utgifterna. Ni lämna: inga aktiva bidrag till att minska budgetunderskottet. En genomgång av era partimotioner i riksdagen detta år visar att de innebär ökade offentliga utgifter, ökade skatter och avgifter men likväl ett ökat budgetunderskott. Det är viktigt att konstatera det.

Till sist, fru talman! Under hela denna debatt – och vi behandlar ändå den ekonomiska politiken inför framtiden – inte ett ord från Olof Palme om hur socialdemokraterna vill inrikta den ekonomiska politiken inför framtiden för att föra landet fram till samhällsekonomisk balans! Och ändå är detta den viktiga uppgift som vi tillsammans står inför här i Sveriges riksdag.

Anf. 48 GÖSTA BOHMAN (m):

Fru talman! Först bara några ord med anledning av Olof Palmes nästan patetiska replik nyss till statsministern rörande 1976 års kris.

Jag har bemött Olof Palme så många gånger på den här punkten att ytterligare bemötanden borde vara helt onödiga. Jag skall därför nöja mig med att föreslå att Olof Palme, liksom de kammarens ledamöter i övrigt som kan vara intresserade av hur det såg ut i Sverige sommaren och hösten 1976, tar del av dåvarande riksbankschefen och socialdemokraten Krister Wickmans artikel i *Veckans Affärer* i augusti 1976. Där beskrev Krister Wickman värtaligt den obalans i vilken Sveriges ekonomi då befann sig och den förödelse som socialdemokraterna lämnade över till den nya borgerliga regeringen. Krister Wickman vet vad han talar om, och han visste då vad han talade om. Därför bör Olof Palme bl. a. för sin egen skull läsa den artikeln åtminstone en gång till.

Olof Palme sade att vi gick ut i 1979 års valrörelse och sade att "vi klarade krisen". Det är rätt att vi sade att vi klarade den *akuta* krisen, för det gjorde vi. Vi klarade den akuta kris som vi övertog 1976. Men varenda gång som i varje fall jag talade om detta förklarade jag att de strukturella och långsiktiga problemen i svensk ekonomi kvarstod och att det gällde för nästa regering att ta itu med dem. Jag sade också att de problemen var större och svårare än dem som vi hade löst 1977 och 1978.

F. ö., Olof Palme, satt jag faktiskt inte i regeringen sommaren 1979 – det borde Olof Palme i alla fall ha klart för sig.

Jag tror, fru talman, att våra medborgare har haft väldigt svårt att förstå de turer som har föregått dagens finansdebatt, och de har inte blivit mycket

klokare genom själva debatten. De bakomliggande orsakerna till vad som skedde i finansutskottet sammanhänger alldeles självklart med det nuvarande minoritetsregerandet. En regering som saknar tillräckligt parlamentariskt underlag kan inte föra en långsiktig, planmässig politik, om den inte är beredd att förankra sin politik hos något av de stora oppositionspartierna här i riksdagen.

Så länge de borgerliga partierna har majoritet i riksdagen, och så länge de i allt väsentligt är överens om riktlinjerna för den ekonomiska politiken, är därför moderata samlingspartiet regeringspartiernas naturliga partner. Detta förutsätter att de två regeringspartierna är beredda att söka samförstånd med oss.

Det är inte fråga om "maktpolitik", vilket Olof Palme gjorde gällande. Det är fråga om att nå enighet mellan tre parter, som har ett väsentligt gemensamt mål, nämligen att lösa detta gamla fina lands ekonomiska problem. Det är den verklighet som regeringspartierna och även vi måste leva med och som Olof Palme måste acceptera utan den bitterhet som lyste igenom i hans anförande här i kammaren för en stund sedan.

Den debatt som vi för i dag skall handla om landets ekonomi, om finansplan och budget. Men när man lyssnade på Olof Palme, fick man en bekräftelse på tidigare intryck av att Olof Palme inte är intresserad av eller – om man skall vara elak – inte begriper ekonomi och att han därför hellre uppehåller sig vid det som han verkligen behärskar, nämligen partitaktik. Jag tycker att statsministerns kritik av Olof Palmes sätt att föra debatten i dag verkligen har bärkraft.

För mer än ett år sedan, fru talman, offentliggjorde 1980 års långtidsutredning, LU 80, sina analyser av den svenska ekonomin. Utredningen skisserade vilken ekonomisk politik som krävdes för återställd balans i vårt land. När riksdagen förra året behandlade den reviderade finansplanen, ställde riksdagen sig bakom utredningens bedömningar.

Nu har som bekant en ny LU-rapport offentliggjorts: Tillväxt eller stagnation. Den utgör en avstämning av 1980 års analyser. Den redovisar i vilka avseenden den hittillsvarande utvecklingen avvikit från LU 80 och anger de ytterligare krav som nu måste ställas på den ekonomiska politiken.

Regeringens syn på rapporten kommer att redovisas i årets reviderade finansplan. Det har regeringen lovat. Riksdagen har då att säga sitt. Det finns emellertid all anledning att redan nu beakta den nya rapportens innehåll. Rapporten är i allra högsta grad ägnad att belysa just de frågor som dagens debatt gäller. Dess problembild är i stort sett densamma som långtidsutredningens. De långsiktiga problemen tecknas med en påtaglig skärpa. Rapporten talar ett klarspråk, som borde gå in även hos de socialdemokrater som hittills har slagit dövörat till för den ekonomiska verklighetens krav.

Rapporten bekräftar vad vi moderater framhöll i våra partimotioner i höstas och i januari. Den ekonomiska utvecklingen hittills har blivit sämre än vad långtidsutredningen räknade med. Utvecklingen har snarare legat i linje med det s. k. katastrofscenari som LU 80 redovisade vid sidan av sitt

huvudalternativ. Den ekonomiska tillväxten har varit svagare. Industriproduktionen har utvecklats mindre gynnsamt. Bruttoinvesteringarna har varit otillräckliga, och den offentliga konsumtionen har vuxit snabbare än vad det till förfogande stående utrymmet tillåter.

Rapporten ställer därför fortsatta krav på återhållsamhet på konsumtionsidan och på en snabb ökning av industriproduktionen. Utvecklingen i fråga om offentliga utgifter och budgetunderskott måste brytas. Den är, heter det, oförenlig med stabil ekonomisk tillväxt.

Rapporten ägnar sin uppmärksamhet framför allt åt industriproduktionens stagnation under 1970-talet och söker med välgörande – om än nedslående – skärpa belysa behovet av en stark industriell expansion. Det är framför allt i det sammanhanget som de offentliga utgifternas och budgetunderskottets problematik kommer in i bilden.

LU 80 hade i sitt huvudalternativ förutsatt, att de offentliga utgifterna 1985 skulle motsvara 60 % av BNP och budgetunderskottet ha kunnat nedbringas till 6,7 % därav. Redan 1981 uppgick emellertid utgiftsandelen till inte mindre än 65 % och budgetunderskottet till 11,5 % av BNP.

Fortsatta ökade underskott i budgeten kan icke godtas. Detta är rapportens kategoriska slutsats. Vårt land skulle annars snabbt komma till en punkt, där underskotten inte längre är hanterliga och där sysselsättningsproblemen växt oss över huvudet. Skall Sverige kunna förhindra detta och under de närmaste fyra åren kunna återställa den förlorade balansen i sin ekonomi, krävs långtgående förändringar i den ekonomiska politiken:

1. Industrins vinster måste öka till minst 1973 års nivå.
2. Industrins relativpriser – alltså i förhållande till omvärlden – måste fortgående sänkas utöver den nivå som uppnåddes genom förra höstens devalvering.
3. Nya löneavtal måste slutas på mycket låg nivå.
4. Löneglidningen måste begränsas till sådana sektorer i vår ekonomi vilka måste expandera om anpassningen till marknadens krav skall kunna mötas.
5. Finanspolitiken måste stramas åt.
6. Arbetsmarknadspolitik och skattepolitik måste skapa förutsättningar för en rörlig och anpassningsbar arbetsmarknad.
7. Offentlig sysselsättning och offentlig löneutveckling måste hållas tillbaka.
8. Subventionspolitiken måste bromsas upp.
9. Åtgärder måste vidtas för att öka virkestillgången och möjliggöra fullt kapacitetutnyttjande i svensk skogsindustri.

En noggrann lyssnare kan konstatera, att på alla dessa punkter – utom på den sista – har riksdagens största oppositionsparti socialdemokraterna icke haft någon lösning eller också föreslagit åtgärder som måste få rakt motsatta effekter.

Det är mot bakgrunden av de slutsatser rapporten drar som vi här i riksdagen har att bedöma både regeringens budgetproposition och det socialdemokratiska alternativet.

Vad först gäller finansplanens redovisning av vårt lands ekonomiska svårigheter finns ingen eller få invändningar att framföra. Detsamma gäller om finansplanens ekonomisk-politiska strategi. Den överensstämmer med de utfästelser som statsminister Thorbjörn Fälldin gav mig i samband med regeringskrisen förra våren, i "det famösa brevet", som Olof Palme stod här och ironiserade över.

Den offentliga sektorns ökningstakt måste hållas tillbaka och besparingsarbetet drivas med all kraft. Den konkurrensutsatta sektorn måste stärkas, den svenska industrin effektiviseras och dess produktionsförmåga höjas. Det är i den konkurrensutsatta sektorn – främst industrin – som tillväxten måste öka. Därför måste åtgärder vidtas för att förbättra funktionsförmågan på arbetsmarknaden, kapitalmarknaden och råvarumarknaden. Den svenska industrins konkurrensförmåga måste stärkas både här hemma och internationellt. Relativpriserna i förhållande till utlandet måste sänkas och produktiviteten förbättras.

I sistnämnda hänseende har förra höstens devalvering spelat en viktig roll. Beskrivningen av devalveringen som en offensiv ekonomisk-politisk åtgärd ger inte desto mindre ett egendomligt intryck. Det är nog inte många ekonomer som godtar en rubricering av en devalvering som något slags självständigt verkande undermedicin. Det är tvärtom svårt att tänka sig något mindre offensivt. En devalvering är ett tecken på att något gått fel, och dess syfte är att korrigera följderna av en utveckling som lett till att ett land råkat i obalans gentemot omvärlden.

Men förra höstens devalvering var nödvändig. Därmed korrigerades en inte avsedd uppgång av den svenska kronan i förhållande till andra europeiska valutor. Men devalveringen medförde inte någon radikal förbättring av vår internationella konkurrenssituation. Då det gällde arbetskraftskostnaderna per timme låg Sverige på andra plats i världen, något under Belgien och något över Västtyskland. Genom devalveringen kom vi att ligga på tredje plats. Västtyskland passerade både Sverige och Belgien.

Nu är jag personligen anhängare av en aktiv växelkurspolitik. Men en sådan politik måste alltid avspegla den inhemska ekonomiska utvecklingen, landets ekonomiska styrka. Det understryks också i den nya rapporten. Därför är det väldigt svårt att dölja misstanken om att den energi med vilken rapporten talar om behovet av kronapprecieringar – alltså revalveringar – har sin rot i socialdemokraternas och mittenpartisternas skatteuppgörelse, som ju utgår från en till 5,5 % begränsad inflation under den kommande treårsperioden. Den förutsättningen har rapportskrivarna sin plikt likmätigt måst väga in i sina kalkyler, och därför har de helt enkelt tvingats räkna med fortlöpande uppskrivningar av den svenska kronan med sammanlagt 9,5 % under perioden. Annars går deras ekvation helt enkelt inte ihop. Den bygger ju på en nära 2 procentenheter högre inflation utomlands. Om nu författarna tror på att den här matematiken går att förena med en bibehållen svensk konkurrenskraft är en helt annan sak. Jag tror inte på den. Sedan vi under loppet av fem år upprepade gånger har devalverat den svenska kronan skulle

Sverige alltså under loppet av fyra kommande år bli så mycket starkare ekonomiskt än andra länder att vi skulle kunna förverkliga en politik, rakt motsatt den vi har fört under de förflutna åren.

Fru talman! Att jag ägnat mig åt det här devalveringsresonemanget beror på att jag har en känsla av – jag kan ha fel, Rolf Wirtén – att regeringen på något sätt har slagit sig till ro efter höstens devalvering. Den har kommit att framstå som en så mäktig kraftinsats i regeringens föreställningsvärld att regeringen sedan inte har orkat leva upp till de krav i andra hänseenden som dess egna och riksdagens analyser och beslut logiskt borde leda fram till.

Låt mig påminna om att redan i den reviderade finansplanen våren 1980 lovade den dåvarande trepartiregeringen att pressa ner det statliga budgetunderskottet som andel av BNP med 1 procentenhet om året. Det löftet upprepades i förra årets reviderade finansplan, då regeringen därutöver band sig för att skära ner de statliga utgifterna med 12 miljarder kronor i förhållande till beräkningarna i 1981 års långtidsbudget. Och så sent som i höstas förband sig regeringspartierna än en gång att förverkliga detta mål, och riksdagen ställde sig sedan inte bara bakom den politiken utan uttalade också att målet skulle nås inte genom skatthöjningar utan genom utgiftsneddragningar.

När dessa utfästelser gjordes beräknade man att underskottet för det kommande budgetåret skulle uppgå till 80 miljarder. Genom utgiftsneddragningar skulle det kunna pressas ner till under 70 miljarder. Nu ligger siffran med de av regeringen föreslagna besparingarna på nära 83 miljarder. Innan budgetåret är slut kommer risken att vara påtaglig för att underskottet ligger i närheten av 90 miljarder. Glappet mellan givna och förverkligade löften har alltså väsentligt vidgats allteftersom månaderna har gått, när det borde ha varit precis tvärtom.

Enligt budgetförslaget kommer de besparingar som regeringen nu lyckats samla sig till att uppgå till 9,7 miljarder inkl. åtgärder som är att betrakta som skatthöjningar och inkl. 1,5 miljarder som är hänförliga till den kommunala sektorn men som inte är att betrakta som besparingar, om de inte kommer att motsvaras av kommunala utgiftsnedskärningar. Av de utlovade 12 miljarderna kvarstår alltså bara 7,4 och i förhållande till redan fattade beslut bara 4,4 miljarder.

Fru talman! Mot bakgrunden av sådana siffror kan ingen rimligen vara förvånad över att vi moderater inte accepterar regeringens budget. Vi har inte ändrat uppfattning. Vi har samma ståndpunkt som den regeringen själv tidigare har intagit. Vi har följt det beslut som riksdagsmajoriteten fattade för bara några månader sedan. Att de två regeringspartierna inte kunnat ena sig om de nödvändiga utgiftsbegränsningarna – och detta måste vara det verkliga skälet till vad som har skett – kan ju rimligen inte leda till att moderata samlingspartiet för den skull skall överge sin uppfattning om vilka krav som måste ställas på vår ekonomiska politik och vår budgetpolitik.

Jag tycker att motsvarande brist på överensstämmelse mellan teori och praktik också kommer till uttryck då det gäller skattepolitiken. Jag påvisade nyss att oppositionspartiet socialdemokraterna på så gott som varenda punkt

har föreslagit en ekonomisk politik som står i strid med den som långtidsutredningens experter anser nödvändig. Detta gäller också på skattepolitikens område. Trots det har de fått med sig de två mittenpartierna på sin skattepolitik, efter långa och ordnade förhandlingar, sade Olof Palme för en stund sedan – efter en enda underbar natt, påstår jag. Och jag kan förstå att mittenpartierna och Rolf Wirtén instinktivt reagerar mot en sådan beskrivning. Men vi andra kan ju läsa innantill. Vi kan vid sidan av varandra lägga dels det borgerliga skattesänkingsförslag som trepartiregeringen var överens om för drygt ett år sedan, dels det socialdemokratiska alternativ som därefter presenterades och i allt väsentligt godtogs av centern och folkpartiet efter den nyss nämnda natten.

Vi skall emellertid, fru talman, i dag inte diskutera skattepolitik. Det får vi anledning att återkomma till när skattepropositionen ligger på riksdagens bord. Här skall bara konstateras – och det måste jag göra för sammanhangens skull – att förslaget kommer att förverkligas, trots den kritik som en massiv opinion av sakkunniga och oberoende remissinstanser har riktat mot det. Dess principlöshet, dess svåröverskådliga följder, dess konsekvenser för rättssäkerhet och för medborgarnas tilltro till givna löften och gjorda utfästelser – allt detta har, såvitt nu kan bedömas, viftats bort som något ovidkommande, alltmedan myndigheternas kontrollmöjligheter har skjutits i förgrunden; i varje fall har Olof Palme gjort det.

Vad som emellertid måste understrykas i dagens debatt är att den principiella omläggning av skattesystemet som överenskommelsen syftar till då det gäller upphävd kvittningsrätt och avdragsbegränsning, stympad indexreglering av skatteskolor samt finansieringsmetoder måste få följder som står i direkt strid med de rekommendationer som lämnas i den här nya LU-rapporten. Om det är någonting som LU-rapporten stryker under är det ju en återhållsam inhemsk kostnadsutveckling och att Sveriges konkurrens-läge måste förbättras, att förra årets devalvering var otillräcklig och att produktivitetens utvecklingen måste stärkas. Men höjda arbetsgivaravgifter eller proms får rakt motsatta konsekvenser. Ingen kan rimligen ha glömt vad som hände i mitten av 1970-talet. Om så är fallet, låt mig då påminna om det.

De årens kostnadskris och överbryggningspolitik ledde till en snabb uppgång av den svenska industrins relativpriser och en motsvarande nedgång i dess vinster – konstaterar rapporten. Svensk industris konkurrenskraft försvagades kraftigt, heter det. Sverige tappade marknadsandelar, som vi sedan dess icke har lyckats återvinna. Då genomförda arbetsgivaravgiftshöjningar vältrades till mellan 70 och 100 % vidare i form av höjda priser. De mer än fördubblade arbetsgivaravgiftshöjningarna mellan 1973 och 1977 medverkade till den kostnadsexplosion som vår industri ännu inte har hämtat sig från. Allt det här kan man läsa om i den rapporten.

Rapportens författare har emellertid ställts inför den hart när omöjliga uppgiften att i sina analyser kalkylera in dels den i skatteuppgörelsen antagna inflationstakten på 5,5 %, dels de höjda pålagor på lönekostnaderna varmed skatteuppgörelsen skall finansieras. Jag tycker att rapportförfattarna gör

Onsdagen den
10 mars 1982

Finansdebatt

beundransvärda försök att få den ekvationen att gå ihop, men de ger sannerligen inte något trovärdigt intryck. Jag har redan berört de praktiska och faktiska möjligheterna att tillgripa apprecieringar, dvs. skriva upp den svenska kronans värde, för att klara inflationströskeln 5,5 %. Härutöver skall alltså konkurrenskraften kunna bevaras, och t. o. m. förstärkas, trots att arbetsgivaravgifterna förutses bli höjda med 7 % under de närmaste tre åren.

Hur svårlöst ekvationen blir framgår av att lönekostnadsökningen enligt rapporten beräknats till 7 % om året under de kommande åren. Därav tas enligt kalkylerna 3,5 % i anspråk av löneglidning och 2,3 % av de ökade arbetsgivaravgifterna. För avtalsmässiga löneökningar skulle alltså, nominellt sett, återstå 1,5 à 2 % om året – i ett läge med en förväntad inflation på allra minst 5,5 %. Är det någon av kammarens ledamöter som tror att sådana kalkyler kommer att hålla? Vi har ju under denna dags långa debatt hört Kjell-Olof Feldts lamentationer om löntagarnas sänkta standard.

Mot den här bakgrunden är det med särskild tillfredsställelse som jag kan konstatera att rapporten, i varje fall indirekt, bekräftar att den skatteuppgörelse som socialdemokraterna fått med sig mittenpartierna på inte behöver "totalfinansieras" med skatte- eller avgiftshöjningar. Rapporten visar nämligen att en offentlig utgiftsstegring om ca 1 % i enlighet med huvudalternativet i LU 80 och regeringens egna uttalanden samt riksdagens i höstas fattade beslut skulle leda till att statskassan 1985 tillförs inte mindre än 25 miljarder kronor mer än vad utredningen själv förutsätter. Den föreslagna finansieringen med arbetsgivaravgifter skulle alltså leda till en överbeskattning. Det är bara om man får en drygt dubbelt så stor utgiftsökning – utredarna har gjort en s. k. referenskalkyl om 2,3 % utgiftsstegring om året – som behovet av en totalfinansiering genom andra höjda skatter framträder.

Trots detta skulle budgetunderskottet kunna pressas ner till 9,3 % av BNP 1985. Detta är milt sagt märkligt, och det skulle intressera mig om Rolf Wirtén är i stånd att prestera en förklaring till detta resonemang. Till bilden hör också att en politik där man avstår från höjda arbetsgivaravgifter väsentligt skulle öka trovärdigheten av en politik som syftar till att bringa ned inflationen till 5 à 6 %. Det är mycket lättare att åstadkomma en sådan nedpressning av inflationen, om man inte höjer arbetsgivaravgifterna. Dessutom skulle man på det sättet öka förutsättningarna för att kunna utestänga utländska prisstegringar genom en uppskrivning av den svenska kronan.

Fru talman! Den avgörande skiljelinjen går emellertid inte mellan oss moderater och de två icke-socialistiska partierna utan mellan de tre borgerliga partierna å ena sidan och socialdemokraterna å den andra. Jag tvingas därför att i fortsättningen ägna mig åt det som Olof Palme, med sin utpräglade känsla för ordens valörer, brukar kalla "skäll på socialdemokraterna".

Socialdemokraterna har med gökurets regelbundenhet angripit dagens regering, liksom tidigare borgerliga regeringar, för de stora budgetunder-

skotten. De har – med den blygsamhet som brukar känneteckna socialdemokratiska inlägg – antytt att budgetunderskotten i Sverige är en följd av, som Olof Palme nyss sade, borgerligt vanstyre och att allt var väl beställt i landet på den socialdemokratiska tiden. Att Sverige haft ständigt växande budgetunderskott under hela 1970-talet vill socialdemokraterna helst glömma. Att utgiftstrenden i Sverige varit oroande ännu längre tillbaka i tiden vill de inte heller låtsas om. Men verkligheten talar klarspråk. Den berättar att det växande gapet mellan statliga utgifter och statliga inkomster var en följd dels av den utgiftsautomatik som grundlades redan på 1960-talet, dels av den avtagande tillväxt i den svenska ekonomin som har karakteriserat vårt land under de senaste 15 åren. Detta vet självfallet Olof Palme precis lika bra som jag. Skillnaden är bara den att Olof Palme inte vill tala om det.

Budgetunderskotten utgör ett problem. Vi måste få våra väljare att förstå att ett av de avgörande villkoren för balans i den svenska ekonomin är att budgetunderskotten pressas ner och att ingen annan väg står till förfogande än att dra ner utgifterna och att öka tillväxten i ekonomin.

Vad gör då socialdemokraterna åt det? Ja, de säger nej till utgiftsnedskärningar i år motsvarande inte mindre än 2,5 miljarder kronor. De föreslår åtgärder när det gäller den kommunala expansionen som inte får några som helst positiva effekter på budgetsaldot. De föreslår nya utgifter på nära 4 miljarder kronor. Och så föreslår de nya skattehöjningar utöver dem som följer av den träffade uppgörelsen.

Vad som är alldeles särskilt intressant i LU-rapporten är att den i sitt alternativ III belyser – utan att säga det uttryckligen – just vad den socialdemokratiska politiken skulle få för konsekvenser för Sveriges ekonomi. Alternativ III bygger – liksom socialdemokraternas modell – på att konsumtionen skall fortsätta att öka mer än produktionen, vilket som bekant skedde under hela 1970-talet. En expansiv ekonomisk politik skall bedrivas, inriktad på att genom offentliga utgifter klara den fulla sysselsättningen. Bostadsbyggandet skall stimuleras. Vissa transfereringar skall värdesäkras. Men i övrigt skall inga ytterligare reformer genomföras. Alternativ III är alltså i vissa hänseenden något mindre långtgående än socialdemokraternas krav på offentliga utgiftsökningar. Desto större skäl är det att ta redovisningen av konsekvenserna av en sådan politik på allvar.

Vad utredningen visar är att en sådan politik, som alltså skulle innebära att 1970-talets många misstag skulle upprepas, leder till kraftigt ökade underskott i bytesbalansen och allt större utlandsupplåning. Löneökningar på 13 % nominellt skulle äta upp den förbättrade konkurrenskraft som devalveringen åstadkommit. Budgetunderskottet skulle öka till 124 miljarder kronor 1985, en siffra som förefaller optimistisk i överkant. Kommunal-skatterna skulle öka från genomsnittligt 29 kr. till 34 kr. Och den urholkade indexregleringen skulle höja de statliga inkomstskatterna med 7 miljarder. Vi skulle – detta är rapportens lika lakoniska som förödande kommentar – ”därmed få en likartad skatteutveckling som under mitten av 1970-talet”. Och vi skulle – för att återge ännu ett citat ur rapporten – ha kommit till en punkt där ”underskotten inte längre är hanterliga och där sysselsättnings-

Onsdagen den
10 mars 1982

Finansdebatt

problemen växt oss över huvudet”.

Att en sådan socialdemokratisk politik – beskriven i rapportens alternativ III – totalt saknar verklighetskontakt framgår inte bara av rapportens ingående analyser av orsakerna till Sveriges ekonomiska kris utan också av socialdemokraternas motsvarande egna analyser i det krisprogram som lades fram förra året. Alla dessa analyser är sprängfyllda med argument mot just det slags politik som socialdemokraterna nu föreslår i sina riksdagsmotioner. Motsättningarna mellan analyser och slutsatser är alltså flagranta. Det är därför begripligt och naturligt att de sex socialdemokratiska nationalekonomerna för någon månad sedan vågade anklaga sin egen partiledning för hållningslöshet och ansvarslöshet.

Låt mig, fru talman, mot denna bakgrund särskilt stryka under LU-rapportens klara konstaterande att just den offentliga utgiftstillväxten är ett uttryck för en djupgående strukturell förändring i den svenska ekonomin. Den offentliga sektorn har, som det heter, ”kommit att spela en växande roll i nära nog alla delar av den svenska ekonomin”. Utvecklingen har fört med sig en ökande skattekvot, som i sin tur underminerat en av förutsättningarna för en stor offentlig sektor, nämligen att det finns en stark och vital marknadssektor att beskatta. Det höga skattetrycket, heter det, ger negativa effekter på produktivitetens utvecklingen i ekonomin. Finanspolitiken har förlorat sin tidigare roll som konjunkturregulator. Den har i stället kommit att inriktas på att permanent – alldeles oberoende av konjunkturerna – försöka hålla uppe efterfrågan och sysselsättning i en ekonomi som inte är anpassad till dagens relativpriser och efterfrågeförhållanden. När vikande efterfrågan och bristande konkurrenskraft har gjort sig gällande i skilda sektorer, har detta motverkats med subventioner. Den osubventionerade delen av ekonomin har till sist inte orkat med att bära mera omfattande skattehöjningar. Följden har blivit att utgiftsexpansionen i den offentliga sektorn har måst lånefinansieras. Detta är alltså beskrivningen i rapporten.

Medan subventionerna till de svaga delarna av industrisektorn stigit har industrisysselsättningen sjunkit, ett förhållande som i dagens debatt av naturliga skäl har spelat en mycket stor roll. Antalet öppet arbetslösa och antalet personer som är förmån för AMS-åtgärder har för varje konjunkturedgång varit högre än i den närmast föregående. Detta har i sin tur ytterligare ökat de offentliga utgifterna. Därmed har vi kommit in i en ond cirkel. I sista hand är det tryggheten och den långsiktiga sysselsättningen som drabbas till följd av den här kortsiktiga, i och för sig förståeliga, men på lång sikt helt ohållbara politiken.

Om, påvisar rapporten, subventionsgraden hade legat stilla under hela 1970-talet, skulle vi ha haft ett finansiellt utrymme för att halvera arbetsgivaravgifterna. Detta skulle ha möjliggjort både en höjning av den lön som betalas ut till våra löntagare och en sänkning av lönekostnaderna och därmed en förbättring av Sveriges relativa kostnadsläge, av vår produktion och av vår bytesbalans. De icke subventionerade sektorerna skulle dessutom ha kunnat hävda sig betydligt bättre än vad de gör nu. Tryggheten och

sysselsättningen för framtiden skulle ha varit säkrare. Detta är naturligtvis en efterrationalisering, men det är en beskrivning av följderna av den här hårda och långtgående subventionspolitiken.

Vi har all anledning att mot bakgrunden av sådana analyser och sifferserier – vi är ju alla i mer eller mindre grad medskyldiga till vad som har hänt – fråga oss hur mycket vårt land har förlorat av ekonomisk vitalitet och tillväxt genom subventionspolitiken. En slutsats framgår dock av den här rapporten: vi har helt enkelt inte råd att fortsätta med det här slagets politik längre.

Den kortsiktiga politik som vi i dag bedriver måste alltså ersättas av en ansvarsfull, långsiktig politik. Gång på gång understryks i rapporten nödvändigheten av att häva den stelhet som råder på den svenska arbetsmarknaden, och det påvisas att arbetsmarknaden trots ständigt ökade resurser kommit att fungera allt sämre då det gäller att passa ihop utbud och efterfrågan av arbetskraft. Som sagt, antalet arbetslösa har ökat för varje konjunktur nedgång. Ingalunda kan detta bero på att AMS inte har fått tillräckliga resurser, att vi inte har anslagit tillräckligt mycket pengar för att angripa problemen. Om sysselsättningsproblemen hade kunnat lösas genom en utbyggnad av AMS, skulle vi inte ha haft några sådana problem i dag, men det har vi ju, och de växer.

Första försvarslinjen mot arbetslöshet går nämligen i företagen. Detta har sagts många gånger, och den sanningen står sig fortfarande. I rapporten anser man sig kunna konstatera att den svenska industrins vikande expansionskraft inte bara har berott på ett försvagat vinst- och konkurrensläge, även om detta är en huvudfaktor, utan också på strukturella förändringar som har sin grund i mera svårgripbara faktorer: minskad lönsamhet förstås, försämrad soliditet förstås och ökade risker för industriell verksamhet över huvud taget. Nya element har tillkommit under 1970-talet: valutarisker, farhågor för protektionism, energikriser och oljeprishöjningar. Allt detta har höjt räntabilitetskraven på investeringar och förskjutit investeringarnas inriktning och tyngdpunkt från expansionsinvesteringar till rationaliseringsinvesteringar. Det har på något sätt blivit viktigare att slå vakt om den befintliga volymen i företagen än att satsa på mera riskfyllda och expansiva investeringar. Dessa har bedömts vara så farofyllda att man hellre har satsat på att försöka behålla det som man har. Det är många av de här faktorerna som har kommit att prägla den industriella utvecklingen som jag skulle vilja hänföra till den psykologiska sidan.

Ur den synvinkeln utgör självfallet löntagarfonderna ett av de mest allvarliga inslagen i dagens politiskt-psykologiska bild. Gå ut och fråga våra företagare – stora som små – så får ni klart för er vilken hämmande verkan snacket om löntagarfonder har. De angrepp som från socialdemokratiskt håll riktas mot lönsamhetstänkande, vinsttänkande och risktagande över huvud taget verkar likaså negativt psykologiskt på investeringslust och framåtanda. Det är ju i Sverige i allra högsta grad lovvärt och hedersamt att spela och vinna på lotteri, tips och sådant, men när företagens vinstsiffror börjar lysa i ögonen, talas det omedelbart om övervinster, som skall dras in och användas

för satsningar på andra håll, inte i investeringar i de företag som skapat dessa nya tillgångar.

Det är inte bara en strukturell anpassning av den svenska ekonomin som är en nödvändig förutsättning för växande sysselsättning. Vad som fordras är någonting som jag skulle vilja kalla för en strukturell förändring också i betraktelsesätt, ökad förståelse och omtänkande då det gäller produktiv sysselsättning över huvud taget. Det är inte sysselsättning i och för sig som svensk politik skall inriktas på, utan på en politik som möjliggör full användning av våra resurser och därmed också ger sysselsättning. Det är produktiva arbetsinsatser – produktiva i begreppets mest vidsträckt mening – som skall lägga grunden för Sveriges välstånd under kommande årtionden. Det är alla de olika faktorer som ligger till grund för en sysselsättningsskapande politik som är helt avgörande. Det är där som socialdemokraterna har svikit sitt ansvar. De *talat* om sysselsättningen; de talar väldigt mycket om sysselsättningen. Det är i och för sig rätt att tala om sysselsättningen, men de föreslår en politik som försvårar våra möjligheter att praktiskt driva en verkligt produktiv sysselsättningskapande verksamhet.

Fru talman! Alltför många – och det gäller inte minst riksdagens allra största politiska parti – tycks inte vara beredda att helt och fullt engagera sig för detta nödvändiga omtänkande, trots att vi i dag lever i en helt annan ekonomisk miljö och med helt andra ekonomiska problem än vad vi hade under den sociala reformpolitikens gyllene år. Det socialdemokratiska partiet inte bara skjuter problemen framför sig. Det föreslår dessutom åtgärder som gör problemen ännu mer svårlösta. De överlåter åt kommande generationer att betala räkningen för den generation som i dag har beviljat sig förmåner som vårt land helt enkelt inte har råd med. Vi är alla medvetna om att vi i dag konsumerar genom att ta upp lån. Det är visserligen valår i år. Men nog *kan* det stora partiet bättre än vad det visar här i kammaren och i sina motioner. Och det vore till gagn inte bara för socialdemokraterna själva och för det förtroende de har i Sverige utan för hela vårt folk, om socialdemokraterna verkligen ville visa vad det partiet kan. Under de år som ligger bakom oss, då Sveriges välstånd byggdes upp i förening mellan ekonomisk frigörelse och politisk frigörelse, har det socialdemokratiska partiet verkligen visat sin förmåga. Varför inte ta motsvarande ansvar nu, när ansvarstagande är mer nödvändigt än vad det varit på många många år.

Månadens vers av Alf Henrikson bär rubriken "Nedan". Den äger tillämpning, tycker jag, inte minst på oss politiker – på företrädare för alla politiska partier: jag skall ingalunda slå mig för mitt bröst. Även och inte minst äger den tillämpning på företrädare för vårt lands stora, mäktiga och starka organisationer. Jag skall be att få sluta med att läsa den dikten, fru talman. Den har följande lydelse:

Med vårt välstånd, bevars, står det illa till

Dess framtid syns dyster minsann.

Vi är många som inte kan vad vi vill

och inte vill vad vi kan.

Anf. 49 Ekonomi- och budgetministern ROLF WIRTÉN:

Fru talman! Gösta Bohman börjar med att tala om vilka förutsättningar en minoritetsregering har att umgås med parlamentet och om de begränsningar som en minoritetsregering naturligtvis är tvungen att leva med. Jag håller med om att det är bra om vi så långt det går i förväg försöker att förankra förslagen, och det har vi också gjort. Vi har visat – statsministern har gett exempel på detta – att det går att nå överenskommelser med oppositionen – och det har varit åt båda sidor, som exemplifieringen här gav vid handen förut.

Det gäller också den kommunala ekonomin. Vi gav en förhandsredovisning om vad vi tänkte göra för att dra in resurser från kommunerna. Jag fick personligen det beskedet – det kan väl få sägas här i kammaren – att eftersom man i finansutskottet hade moderata samlingspartiets vice ordförande, så var det full förhandlingsberedskap i utskottet. Då utgick vi i regeringen naturligtvis ifrån att man kommer att klara hem det här på något sätt, om det fanns vilja att nå en lösning. Därtill kommer – det tycker jag också får sägas till protokollet – att regeringspartiernas representanter i finansutskottet gav bud för att försöka få i gång en dialog. Jag kan bara beklaga att de inte följts upp på ett bättre sätt. Men så blev det inte. I söndags, nåddes dock en överenskommelse med moderata samlingspartiet om hur man skall dra in resurserna. Jag tror ändå, Gösta Bohman, att det från regeringsrepresentanternas sida har vidtagits de åtgärder som man rimligen kan begära.

Så över till Gösta Bohmans huvudfråga i dagens inlägg, kommentarer till långtidsutredningens avstämning.

Det här är naturligtvis ett mycket intressant aktstycke, som vi får anledning att återkomma till vid flera tillfällen. Det är ett riktigt antagande som Gösta Bohman gjorde, att regeringens politiska slutsatser får vi presentera för riksdagen första gången i samband med framläggandet av den reviderade finansplanen. Men de slutsatser som dras av utredningen själv och som Gösta Bohman här har refererat rätt mycket till tror jag man kan ta fasta på redan i en första kommentar. Vem vill annat än instämma i nödvändigheten av att stärka konkurrenskraften, att över huvud taget försöka arbeta mot en bättre balans i ekonomin, när det gäller både den interna ekonomin och den externa mot utlandet. Där är det inga motsättningar, efter vad jag kan förstå. Några sådana framkom inte heller av Gösta Bohmans inlägg. Han hade ändå den uppfattningen att regeringen skulle ha blivit så nöjd, som han formulerar det, med septemberpaketet – devalveringen då i första hand – att man så att säga har slagit sig till ro och att man därefter inte gjort så värst mycket för att arbeta sig mot en ekonomisk balans.

Det här har jag bestridit tidigare i dagens debatt, och jag gör det naturligtvis även gentemot Gösta Bohman. Jag tycker tvärtom att det har skett kolossalt många viktiga ting under det senaste halvåret. Det måste väl ändå upprepas att de satsningar vi har gjort för att få i gång sparandet till näringslivet är av fundamental betydelse för att stärka konkurrenskraften. Att vi har fått en bättre rörlighet på arbetsmarknaden och att vi föreslår nya åtgärder för att komma längre i det hänseendet är en annan viktig sak. Vi har

framför allt naturligtvis vidtagit en rad åtgärder på det skattepolitiska området, som stärker både företagandet och löntagarnas intresse att öka sin arbetsinsats och sitt ansvarstagande. Här fanns naturligtvis en vilja från Gösta Bohmans sida att i negativa ordalag åter ta upp den överenskommelse vi har gjort om sänkta marginalskatter och den begränsning av avdragsrätten som är kopplad till den reformen. Vi får, som Gösta Bohman mycket riktigt sade, också på den punkten möjlighet att återkomma. Jag tänker inte ge mig in i förhistorien – det blir bara upprepning av tidigare debatter. Det kan vi lämna därhän för dagen.

Men det som är av betydelse är att den här skattereformen – som efter vad jag har uppfattat var mycket hett efterlängtat av moderata samlingspartiet, i varje fall i den del som gäller sänkta marginalskatter – icke var möjlig att nå utan den aktuella kopplingen. Vi har fått en bred politisk uppgörelse som skapar nya möjligheter men också ställer krav på den ekonomiska politiken. Ett sådant är att vi med än större iver behöver ta oss ner till lägre inflationstal. Det borde i och för sig ha ett egenvärde att bekämpa inflationen så mycket man orkar. Jag är litet överraskad av att man från moderata samlingspartiet så ofta ifrågasätter det möjliga i att nå en inflation på 5 à 6 %. Det borde vara en utomordentligt viktig sak för oss alla att utforma politiken så att vi kommer ner till de inflationstal som för något tiotal år sedan tedde sig i högsta grad naturliga eller snarast i överkant. Det är inte mer än ett par decennier sedan vi hade inflationstal långt under 5–6 %. Har vi lyckats få ned inflationstakten från 15 % i årstakt till under 10 % på bara några månader – en reduktion med en tredjedel av inflationstakten – vore det väl konstigt om vi inte skulle komma vidare i samma riktning om vi anstränger oss. Detta förefaller än mer möjligt om man betraktar den internationella prisutvecklingen. Jag har nämnt oljepriserna som är av fundamental betydelse för den svenska ekonomin. Det finns en stark vilja i land efter land inom OECD-blocket, som mest påverkar vår ekonomi, att få ner inflationstakten. Är detta så oerhört orimligt att moderata samlingspartiet behöver ifrågasätta inflationsskyddet i skattesystemet? Det blir f. ö. också ett ifrågasättande från Gösta Bohmans sida av de slutsatser som långtidsutredningen gör i sin avstämning för de närmaste åren. Jag tycker att det är en viktig uppgift för oss att på olika vägar eftersträva en nedgång i inflationstakten och att vi gör det i den takt som vi hittills har lyckats med. Jag tror att det är möjligt mot den bakgrund jag här har tecknat.

En annan del av skatteförslaget som Gösta Bohman inte helt oväntat tog upp här i dag är finansieringen. Här ligger överenskommelsen naturligt nog fast. Man gör inte några lappkast när man nått en bred parlamentarisk uppgörelse i en sådan här central fråga, vars lösning skall gälla under tre år, från 1983 och framåt. Vi har enats om att finansiera skattesänkningen med arbetsgivaravgifter under första året och hålla en öppenhet för år två och tre. Detta ger en möjlighet att ifrågasätta, och det gjorde Gösta Bohman, om det går att avväxla den 2-procentiga uppräknings av arbetsgivaravgiften i avtalsrörelsen. Det sker förmodar jag mot bakgrund av erfarenheterna från 1970-talets Hagarundor.

Det är väl ändå helt klart, Gösta Bohman, att dagens situation är mycket annorlunda mot den vi hade i mitten av 1970-talet. Det råder en helt annan insikt om nödvändigheten av att anpassa uttaget ur produktionen till resultatet av produktionen. Man har inte de överdrivna förväntningar på tillväxt som vi kanske fortfarande hade i mitten av 1970-talet.

De här insikterna tycker jag på ett radikalt sätt förändrar möjligheterna till trovärdighet i en avväxling av en höjd arbetsgivaravgift mot inräkning i avtalet.

Fru talman! Jag ser att min taletid är ute nu. Jag får kanske tillfälle att återkomma. Sammantaget vill jag ändå säga att skatteöverenskommelsens finansiering och dess inflationsantagande ligger väl i linje med de slutsatser som långtidsutredningen här har gjort.

Anf. 50 GÖSTA BOHMAN (m) replik:

Fru talman! Låt mig först starkt understryka att då det gäller grundsynen på den ekonomiska politiken och då det gäller de principiella riktlinjerna för den ekonomiska politiken är de tre borgerliga partierna ense.

När det gäller tillämpningen av riktlinjerna är vi inte ense. Vi menar att regeringen har tagit för små steg och att regeringen har avvikit från träffade uppgörelser. Vi anser att effekten av vad regeringen har gjort blir betydligt mindre än vad den skulle ha blivit, om politiken hade genomförts tillräckligt klart och tillräckligt målmedvetet.

Avvikelsen då det gäller utgiftssänkningarna hör till bilden. Jag kan förstå att det är besvärligt att komma överens i en tvåpartiregering – det är besvärligt i en trepartiregering också. Ni kunde tydligen inte komma längre. Men det innebar att budgetförslaget skilde sig från vad riksdagen hade beslutat med åtskilliga miljarder kronor, som hade varit välbehövliga av alla möjliga olika ekonomiska skäl.

Sedan är det riktigt att det har skett många ting, att man har lagt om politiken i många hänseenden som kommer att leda till väsentliga förbättringar framöver. Jag skulle bara vilja fråga, eftersom Rolf Wirtén talar om att rörligheten på arbetsmarknaden har blivit betydligt större: Har detta verkligen kommit till uttryck? Har det verkligen visat sig att den eftersträvade rörligheten och den eftersträvade ökade anpassningsvilligheten har kunnat förverkligas?

Så till skatteuppgörelsen. Det var naturligt, sade Rolf Wirtén, för Gösta Bohman att vilja kritisera den här skatteuppgörelsen. Jag skall vara alldeles uppriktig. Jag skulle helst vilja slippa att kritisera den. Det är inget självändamål alls att behöva tala om någonting så trist som den här skatteuppgörelsen – både för sammanhållningen mellan våra tre partier och för Sveriges ekonomi. Jag menar att skatteuppgörelsen är en olycka i båda dessa hänseenden. Därför är det med djup smärta som jag tvingas påvisa någonting som jag anser vara skadligt – jag menar att det är min skyldighet att påvisa detta.

Ingen behöver tveka om att vi vill ha marginalsattesänkningar – om det är något parti som har slagits för marginalsattesänkningar under årens lopp, så

är det vi. Men det var inte möjligt att åstadkomma de marginalsattesänkningarna, säger Rolf Wirtén. Varför var det inte det? Nu lägger man fram förslag om ändrad sjukförsäkring, och man drar in pengar från kommunerna med en enda rösts majoritet. Varför skulle man inte ha kunnat genomföra någonting så positivt som en stor marginalskattereform med en enda rösts majoritet, om bara viljan funnits, Rolf Wirtén? Men viljan svek – skall vi säga på något håll eller på några håll; sedan får man tolka det efter behag.

Jag tycker måhända att även en skidåkare skall vara försiktig med att använda begreppet "lappkast" då det gäller ändring av skattepolitiken. Vem var det som gjorde det första lappkastet på skattepolitikens område? Inte var det jag, utan i så fall närmast Vasaloppsåkaren Rolf Wirtén.

Beträffande indexregleringen vill jag säga att om det vore så, Rolf Wirtén, att man genom att bestämma att man inte skall indexreglera skatteskalorna över 5,5 % inflation kunde åstadkomma en sänkning av inflationstakten ner till 5,5 %, då skulle ingen vara gladare och lyckligare än jag. Men det räcker inte bara med ord. Det räcker inte att bara sätta in spärrar i skattesystemet och tro sig därigenom kunna pressa ner inflationsnivån. Långtidsutredningens experter har ju konstaterat att den internationella inflationen under de kommande åren troligen kommer att ligga på omkring 7,5 %, dvs. ungefär 2 enheter över den svenska. För att klara ekvationen när det gäller att nå ner till 5,5 % utgår man från att Sverige skall appreciera den svenska kronan med 9,5 % under loppet av tre år. Jag tror inte att det räknestycket håller. Men experterna har tvingats att ägna sig åt det för att laborera med önsketänkandet om 5,5 % inflation. Blir det så, är det bra, och då skall jag i stillhet hurra för Rolf Wirtén, som har åstadkommit detta med sin siffermagi.

Då det gäller avräkningen av arbetsgivaravgiften på lönerna, så vet vi som var med då att uppgörelsen under Hagatiden ledde till att knappt 30 % av avgiftshöjningarna avräknades i lönehänseende – i den mån man över huvud taget kan fastställa själva basen för avräkningen. Resten vältrades vidare i form av prishöjningar. Och när vi vet att det utrymme som nu står till förfogande begränsas till nominellt – inte realt – 1,5 à 2 %, då skall man vara väldigt sangvinisk om man tror att det skall bli lätt att åstadkomma den nödvändiga avräkningen i löneförhandlingarna. Även med den optimistiskt beräknade inflationen på 5,5 % innebär ju detta, redan innan man gör avräkningen, att löntagarna skulle få en realt sänkt lönestandard. Och visst skall man vara optimistisk, särskilt om man är finansminister. Men ibland finns det gränser för optimismen som en mera pessimistisk betraktare har all anledning att peka på.

Anf. 51 Ekonomi- och budgetministern ROLF WIRTÉN:

Fru talman! Jag noterar att Gösta Bohman inte alls tycker att det är någon skillnad mellan situationen nu jämfört med den som rådde på 1970-talet när det gäller bedömningarna av vilket utrymme som finns att ta ut i avtalsförhandlingar. Jag tror ändå att insikterna om de svårigheter vi har i ekonomin är helt andra i dag än då. Därför menar jag att Gösta Bohman här är alldeles för pessimistisk i sina bedömningar.

Därtill kommer att bakom skattereformen står de två stora löntagarorganisationerna. De har tillstyrkt och anser att det är en bra reform som genomförs, även om Gösta Bohman anser den vara en olycka.

Det är ändå rätt underligt, tycker jag, att moderatledaren Gösta Bohman har den värderingen av en marginalskattesänkning som ger 9 av 10 heltidsarbetande en högsta marginalskatt på 50 %, alltså precis det som Gösta Bohman ville uppnå i trepartiregeringen. Det har blivit en bred uppgörelse bakom denna reform.

Jag tillåter mig att fortsätta att säga, Gösta Bohman, att om vi inte hade försökt bredda underlaget för en marginalskattereform på det sätt som mittenpartierna gjorde, så hade vi inte haft den här reformen i hamn i dag. Nu är den säkrad, och jag tror att den kommer att vara till stort gagn för den svenska ekonomin i fortsättningen. Det finns så mycket av fördelar inbyggt i en marginalskattesänkning. Det gäller också – det vill jag tillägga – den begränsning i avdragsrätten beträffande vilken Gösta Bohman själv till mig och andra skrivit och betonat betydelsen av att den genomförs snarast möjligt.

Gösta Bohman sade i sitt huvudanförande att det anförts kritiska synpunkter av remissinstanser. Det är väl då värt att säga att inför slutupploppet, när vi nu skall gå över till att skriva propositionen, har man kommit överens mellan socialdemokraterna, centern och folkpartiet om en del förbättringar. Jag bedömer det i varje fall vara en klar förbättring att man får en förenkling av deklarationsförfarandet – och naturligtvis den fortsatta hanteringen hos både taxeringsnämnd och skattemyndighet. Vi har vidare lyckats få in sexårsregeln för nyföretagande. Jag och många andra har menat att det är en svag punkt om man inte i ett nystartat företag får möjlighet att göra avdrag för förlustår, under senare vinstår. Detta har de tre partierna kommit överens om, och jag tror att det är en klar vinning i förhållande till det förslag vi först diskuterade och gjorde upp om. Det finns i skatteuppgörelsen också en del andra förenklingsinslag som jag tror kommer att vara till nytta.

Fru talman! Jag skulle också vilja ta upp finansieringen av skattereformen.

Det är klart att man kanske skulle önska slippa finansiera en skattereform på 10 miljarder – det är uppenbarligen det som Gösta Bohman syftar till i sin argumentation i dag. Men är det försvarbart att göra det? Gösta Bohman själv ansåg i varje fall inte det under den tid han var med i regeringen. Då var det full överensstämmelse mellan de tre regeringspartierna, alltså moderaterna, centern och folkpartiet, om att man skulle totalfinansiera reformen.

Det är väl också rimligt att man när det gäller en reform som genomförs under så lång tid som det här är fråga om – tre år – gör klart för arbetsmarknadens parter hur detta skall gå till och att det inte är fråga om en skattesänkning utan om en skatteomläggning. Vi har inte, som Lars Tobisson gjorde i sitt anförande tidigare i dag, lovat några skattesänkningar. Han satte upp det som ett viktigt mål. Och det kan det väl i och för sig vara. Men när

man har ett budgetunderskott i 80-miljardersklassen är det litet ivrigt att lova skattesänkningar. Det är bra nog om vi kan göra vettiga skatteomläggningar som skapar dynamik i ekonomin. Att i det här skedet lova skattesänkningar förefaller mig något dubiöst.

Gösta Bohman attackerar regeringen för att inte följa upp sina sparmål. När vi i den reviderade finansplanen våren 1981 skrev in sparmålet på 12 miljarder var det också klart angivet att vi skulle göra en anpassning efter konjunkturen och se på inkomstsidan. Sedan dess – detta var alltså för nu snart ett år sedan – har onekligen bedömningen av både den inhemska och den internationella konjunkturen förändrats rätt dramatiskt – tyvärr, måste jag säga. Det är inte så att konjunkturen har förbättrats. I stället har den högkonjunktur som vi trodde redan skulle vara här i början av 1982 hela tiden skjutits framåt. Nu är det enligt de internationella kunskaperna troligt att vi i stället har den i slutet av året, och kanske inte förrän vid årsskiftet 1982-1983. Det förvånar mig att moderata samlingspartiet vill driva tesen, att man inte skulle på ett rimligt sätt anpassa sig efter denna förändring i ekonomin.

Nu har vi lagt in tunga besparingar under budgetåret 1982/83, med många inslag från just den 1 januari 1983. Det tycker jag är en riktig konjunktur-anpassning.

Jag håller med finansutskottets ordförande om att det är all anledning att med intresse se på hur moderaterna vill klara den betydligt större sparinsats som de i sin motion lovat när det gäller sjukförsäkringen och hur de skall klara de besparingar de utlovat på bostadspolitikens område utan att köra fast. Också andra förslag till besparingar i mycket snabb takt som förts fram i den moderata motionen kan verkligen ifrågasättas.

Jag vill till sist, fru talman, säga att om det finns skäl att exempelvis på grund av konjunkturen företa en lindring i beskattningen får man naturligtvis göra det på det sätt som vi hittills har gjort. Vi framlade som bekant i höstas av det skälet ett förslag till sänkt moms. Det underliga är att när vi gjorde det var Gösta Bohman ganska kritisk. Men det är den vägen som jag tror att man skall arbeta. Man skall ge klara anvisningar om hur skattereformen skall finansieras, och sedan får man anpassa skattetrycket som sådant via momssänkning eller någon annan åtgärd när det finns skäl för det.

Anf. 52 GÖSTA BOHMAN (m) replik:

Fru talman! Det finns faktiskt ett skäl till att jag beklagar att jag inte sitter i regeringen – då skulle jag kunna tala lika länge som herr Wirtén i dag. Då hade vi varit mer jämställda. Men mina tunga, sakliga argument får väl väga upp kvantiteten från herr Wirténs sida.

För protokollets skull: jag är faktiskt inte moderatledare längre. Jag är pensionerad i den egenskapen.

Jag förstår inte herr Wirtén när han gör gällande att vi jämrar oss över marginalsattesänkningen. Det gör vi inte alls. Vi hälsar den med största tillfredsställelse. Vi tycker bara att den har blivit, för att tala svenska, rumphuggen, och vi anser att effekten av den kommer att bli betydligt sämre än den skulle ha blivit om det förslag hade genomförts som vi var ense om den

3 februari i trepartiregeringen. Och jag kan fortfarande inte begripa varför man inte kunde föra fram sitt eget förslag till riksdagen. Vi hade en rösts majoritet i riksdagen. Nu vågar regeringen föra fram förslag som är mer impopulära – om ändrade sjukförsäkringsförmåner, om åtstramning av den kommunala verksamheten och mycket annat. Vad är det som gör att just marginskattesänkningen, denna centrala och viktiga del i den svenska ekonomins återställningsprocess enligt folkpartiets egen vokabulär, spelar en så speciell roll att man inte vågar utnyttja den majoritet som svenska folket har givit regeringen för att genomföra någonting så verkligt betydelsefullt för hela ekonomin? Det är det som jag har så svårt att begripa.

Rolf Wirtén har fel när han säger att man har lyckats ta bort de flesta skönhetsfläckarna i skatteförslaget. Dess principlöshet kvarstår. Man bryter mot gamla vedertagna principer. Rättsosäkerheten kvarstår. Och det är betecknande att det framför allt är skatterätter och skattemyndigheter som har framfört kritik mot rättsosäkerheten i det nya förslaget. Och detta har regeringen inte gjort ett skvatt åt, det kvarstår. Sverige har ställt sig bakom Kleppemodellen, som har underkänts av de norska upphovsmännen. Det vittnar om att man har befunnit sig i en tvångssituation.

Beträffande den s. k. finansieringen konstaterade jag att enligt den nya långtidsutredningsrapporten kommer skatteuppgörelsen att ge skatteinkomster som med 25 miljarder kronor överstiger vad som enligt utredningen erfordras för att finansiera en offentlig utgiftsökning på ungefär 1 %, dvs. den utgiftsökningstakt som både regeringen och riksdagen tidigare har bundit sig för. Skatteöverenskommelsen ger inkomster för att finansiera en drygt dubbelt så snabb utgiftsökning som den som LU 80 räknar med och som regering och riksdag har uttalat sig för. Det är naturligtvis bundenheten och lappkastresonemangen som gör det, annars skulle Rolf Wirtén som ekonomiminister stå upp och jubla och säga: Här har vi en möjlighet att klara denna viktiga reform – som skatteuppgörelsen enligt Rolf Wirténs mening innebär – utan att behöva ta de negativa konsekvenser som en arbetsgivaravgiftshöjning medför för löntagarna, i inflationshänseende, för konkurrenskraften och mycket annat. Jag förstår inte varför man inte med uppräckt händer tar emot den presenten. Att socialdemokraterna, högskattepartiet, inte vill ta emot den kan jag förstå, men Rolf Wirtén borde väl göra det.

Det är framför allt mot den bakgrunden som budgetunderskottet är så betydelsefullt. Skall man klara ekvationen att finansiera skatteöverenskommelsen med besparingar och inte genom nya skattehöjningar måste besparingsarbetet bedrivas målmedvetet och konsekvent. Och då är det beklagligt att regeringen inte höll fast vid att spara de 12 miljarder kronor som den utlovat. Och regeringen har ju själv deklarerat att den inte skall ta hänsyn till konjunkturutvecklingen när den gör de här bedömningarna, utan skall genomföra besparingsåtgärderna oberoende av variationer i konjunkturläget. Så stora förändringar i konjunktursituationshänseende har inte inträffat under året att de skulle kunna motivera att man plötsligt backar nära sex miljarder kronor.

Hur var det f. ö.? Jag är inte medlem i folkpartiet – än, höll jag på att säga.

Uttalade sig inte folkpartiets landsmöte för att spara ytterligare 10 miljarder kronor nästa år i budgeten? Det är möjligt att jag är fel underrättad. Mina kunskapare kanske inte var tillräckligt noggranna. Men så har det i varje fall påståtts. I så fall tyder detta på att landsmötet tänker riktigare än Rolf Wirtén gör.

Sedan till frågan om inflationen. Om man som Rolf Wirtén utgår ifrån att inflationen skall ligga på 5–5,5 %, varför skall man då avskaffa indexregleringen? Då vore det väl inget problem att ha den gamla indexregleringen kvar? Rolf Wirtén har ju, om jag inte minns fel, själv sagt att man skall återinföra den indexregleringen sedan skatteuppgörelsens treårsperiod har gått ut. Varför har man då inte kvar indexregleringen, om man räknar med att inflationen skall ligga på 5–5,5 %? Det hade ju varit jättebra. Då hade ni dessutom sluppit kritik från vår sida. Det vore intressant att få svar på den frågan.

Anf. 53 Ekonomi- och budgetministern ROLF WIRTÉN:

Fru talman! Det kan i dagens situation onekligen vara litet svårt att hålla reda på vem som har ledningen i moderata samlingspartiet. Jag håller gärna med Gösta Bohman om det.

När det gäller marginalskatteförslaget vill jag framhålla att jag alltfört är övertygad om att vi här har fått till stånd en mycket viktig förändring i den svenska ekonomin, vilken möjliggör att vi når större lönsamhet i arbetsinsatser och sparandé och får ned ränteläget, allt detta som Gösta Bohman och jag är så rörande överens om. Jag tror inte – jag fortsätter att betona det – att det varit möjligt att mot de många löntagarna, mot de stora löntagarorganisationerna och mot det socialdemokratiska partiet göra anspråk på trovärdighet och hävda att en marginalskattereform av detta slag hade stått sig under 1980-talet. Jag har svårt att förstå vad Gösta Bohman menar. Han var med när den trepartiregering som då satt enades om att försöka nå en uppgörelse med socialdemokraterna, och han var med om att skriva en budpromemoria till det partiet för att pröva just Kleppemodellen. Den hade vi med såsom bilaga för att kunna resonera med socialdemokraterna om en avdragsbegränsning.

Det är helt klart, Gösta Bohman, att Kleppemodellen var redovisad i marspromemorian. Det är bara att läsa innantill. Här hjälper inga huvudskakningar, hur länge de än pågår.

Vårt förslag har en bred förankring, vilket utgör en säkerhet för att det kommer att hålla under ett antal år framåt och påverka lönerörelserna på ett vettigt sätt.

Principlöshet och rättsosäkerhet är de betyg som Gösta Bohman gav förslaget. Jag har inte riktigt fått detta redovisat. Det kan vara intressant att i en kommande debatt få höra vad denna rättsosäkerhet består i. Jag har i varje fall inte noterat att remissinstanserna har sett så på detta förslag.

Även det faktum att vi har gjort en finansiering av skatteförslaget ligger i linje med vad vi var överens om i den tidigare trepartiregeringen. Kostar marginalsattesänkningen 10 miljarder kronor, är det detta som vi har menat

att vi skall finansiera via arbetsgivaravgifter första året.

För 1984 och 1985 har de tre partierna bara angivit huvudriktningarna för hur de vill lösa finansieringen. Regeringens huvudlinje är arbetsgivaravgifter, och socialdemokraterna förordar proms. Ges det sedan utrymme för att sänka skatten beroende på resurstillväxt, konjunkturutveckling, inflationsutveckling eller vad nu Gösta Bohman vill föra in, får man naturligtvis göra detta på vanligt sätt. Men totalfinansieringen av skattereformen ligger fast.

Förste vice talmannen anmälde att Gösta Bohman anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 54 CARL-HENRIK HERMANSSON (vpk):

Fru talman! Vpk råkade ut för samma anatema från statsminister Fälldin som socialdemokraterna, eftersom vi också sagt att regeringen driver en politik som ökar arbetslösheten. Jag fick inte replik i det sammanhanget, och jag skall därför börja med vad jag avsåg att svara Thorbjörn Fälldin på den punkten. Jag utgår därvid från att regeringens politik är medveten.

Regeringen Fälldin älskar att framställa sig som en sparsamhetens regering. I själva verket är det precis tvärtom. Det är den mest slösaktiga regering Sverige haft på mycket länge. Det är nämligen ingen besparing när man driver en politik som håller uppe eller t. o. m. ökar arbetslösheten. Det innebär ökade kostnader för samhället.

För samhället är arbetslösheten en jätteförlust. Enligt de kalkyler som gjorts kan man beräkna att arbetslösheten kostar Sverige sammanlagt en miljard kronor varje månad. Då har man ändå inte räknat med det produktionstillskott som alla i arbete skulle kunna ge. Det är viktigt att förstå att arbetslösheten är en belastning inte bara för de arbetslösa utan också för övriga medborgare, som måste betala högre skatter än de annars skulle behöva göra. Regeringens s. k. sparsamhet gör detta ännu värre.

Det finns också beräkningar som visar hur regeringens budgetförslag, som vi skall rösta om här i dag eller i morgon, direkt kommer att öka arbetslösheten. Om regeringen får igenom sin budget, kommer det enligt beräkningar utförda enligt en ekonomisk modell att minska sysselsättningen med ytterligare 15 000 jobb.

Moderaternas linje innebär en ännu större ökning av arbetslösheten. Socialdemokraternas budgetförslag innebär ungefär plus minus noll vad gäller sysselsättningen.

Vpk:s budgetförslag innebär en ökning av antalet jobb med 45 000. Då ökar visserligen underskottet i statsbudgeten med några miljarder kronor mera än i regeringens och socialdemokraternas förslag, men detta är ju en satsning för att komma ur krisläget. De satsade pengarna ger mångdubbelt tillbaka i form av arbetstillfällen, vilket i sin tur i nästa led förbättrar statens budget.

Regeringens politik leder alltså till ökad arbetslöshet. Den leder till en försämring av Sveriges ekonomi. Den måste bekämpas.

Hur resonerar regeringen när den vill genomföra sin åtstrammingspolitik?

Jo, så här att döma av tillgängliga dokument och av inläggen i debatten i dag: Produktionen måste ökas genom att resurserna flyttas från konsumtion till investeringar. Reallönerna måste pressas ner ännu mera, vilket är budskapet också från långstidsutredningen.

En sådan omfördelning från konsumtion till investeringar kan ge resultat, om resurserna redan utnyttjas för fullt, men så är ju inte fallet i dag. Vi har många hundra tusen arbetslösa. Industrins produktionskapacitet utnyttjades i fjol bara till 80 %.

I den situationen kan man inte höja produktionen genom att flytta över resurser från konsumtion till investeringar. Vad som fattas är ju tillräcklig efterfrågan. Det är den som betingar produktionsnedgången och arbetslösheten. Och efterfrågan i samhället ökar inte genom regeringens nedskärningspolitik. Den minskar i stället ännu mera. Därför kommer regeringens ekonomiska politik att ännu mera öka arbetslösheten.

I det här läget har den statliga politiken en nyckelroll. En ökning av de statliga investeringarna på det sätt vpk föreslagit är ett medel att få i gång ekonomin. Regeringens attacker mot den offentliga sektorn skapar i stället nya problem inom ekonomin. Det är inte ens en Döbelnsmedicin. Det är rena rågiftet, som regeringen försöker pracka på det svenska samhället och dess näringsliv. Man förstår att statsminister Fälldin måste låtsas indignerad när han skall försvara den politiken.

Så till det anförande som jag hade avsett att hålla här i debatten. Jag börjar det med ett citat.

”Den ekonomiska krisen började när den borgerliga regeringen kom till makten 1976. Den nya regeringen satsade på expansion och det var felaktigt.” Ja, man kunde ju tro att Gunnar Sträng eller någon annan socialdemokrat sagt det. Omdömet avgavs emellertid av den nyvalde ledamoten i folkpartiets styrelse, direktören P. G. Gyllenhammar.

Nu hade Gyllenhammar fel i alla fall. Nedgången i den svenska industriproduktionen började redan under 1975. Och det första fel den borgerliga regeringen gjorde efter makttillträdet 1976 var faktiskt inte att den satsade på expansion, utan att den tvärtom förde en mycket restriktiv ekonomisk politik som fördjupade den kris som redan börjat. Räntan höjdes med 2 %. Ökningen i den offentliga konsumtionen avtog. Den privata konsumtionen pressades ned. Bruttonationalprodukten minskade.

Det tycks vara nödvändigt att påminna om den politik regeringarna bedrivit sedan 1976. Alla har tydligen inte detta klart för sig. Sammanfattningsvis kan man väl säga att de borgerliga regeringarna alltid lyckats föra fel politik vid fel tidpunkt. Efter den restriktiva politiken, som fördjupade krisen, kom åren av väldiga subventioner till näringslivet. Grunden lades för det för varje år snabbt växande underskottet i statsbudgeten. Och nu är vi inne i den stora nedskärningens period, när krisen och arbetslösheten förvärras genom sänkningen av reallönerna och genom nedskärningarna av den offentliga sektorn.

De borgerliga regeringarnas period har varit år av ekonomisk kris i Sverige. Efter den nedgång som började 1975 och var som djupast 1977–1978

kom en tid av uppgång i ekonomin. Men redan 1980 kom nästa nedgång, den som fortfarande präglar utvecklingen. Det är mig fjärran att påstå att de borgerliga regeringarna skapat dessa kriser. De är en produkt av de utvecklingslagar som gäller för det kapitalistiska systemet, som de borgerliga partierna slår vakt om. Det är i första hand genom sitt försvar för detta orättfärdiga och oförnuftiga system som regeringen Fälldin är medskyldig till krisen och arbetslösheten.

Men regeringens syndaregister är större än så. De borgerliga regeringarna har fört en ekonomisk politik som direkt förvärrat krisen. Den nedskärningspolitik som man nu vill få riksdagen att godkänna kommer att leda till att tiotusentals flera människor blir arbetslösa.

Klyftan har för varje år blivit allt större mellan de mål man i ord ställer upp för den ekonomiska politiken och verkningarna av regeringens politik. Målsättningarna låter alltjämt vackra: låg inflationstakt, god tillväxt, full sysselsättning, rättvis inkomstfördelning och regional balans. De upprepas varje år. Men verkligheten är en annan: för varje år kraftigt höjda livsmedelspriser och bostadskostnader, minskad produktion, ökad arbetslöshet, en allt ojämnare fördelning av inkomster och förmögenheter, allt svårare läge för skogslänens folk.

Är det att undra på att också de politiska kriserna blivit vardagsmat under de borgerliga regeringarnas period? Man har diskuterat inför riksdagens omröstning om finansutskottets betänkande, om regeringen Fälldin-Ullsten borde gå eller stanna om den lider nederlag i någon av voteringarna. Vår ståndpunkt är att regeringen snarast bör avgå oavsett voteringsresultaten. En regering som försummar att ta krafttag mot arbetslösheten och t. o. m. med sin politik medvetet driver fram en ökad arbetslöshet bör inte sitta kvar en dag längre. Den är en olycka för landet. Vi vädjar än en gång till den socialdemokratiska riksdagsgruppen att förena sig med oss i ett misstroende-votum mot regeringen Fälldin.

Motsättningen mellan de borgerliga partiernas ord och deras handlingar är skärande inte bara när det gäller sysselsättning och fördelning i samhället. Den finns också på andra områden. Centerpartiet vill ju framställa sig som anhängare av decentralisering och av lokalsamhällen. Folkpartiet talar om att motverka maktkoncentration och monopol. T. o. m. moderaterna förklarar sig vara anhängare av en social liberalism.

Vad är det då som hänt på den ekonomiska maktens område under de år Sverige nu haft borgerliga regeringar? Har den borgerliga politiken lett till en ökad decentralisering och en minskad ekonomisk maktkoncentration? Nej, tvärtom. Centraliseringen av produktion och kapital har fortgått i ökat tempo, den privata ekonomiska maktkoncentrationen har ytterligare tilltagit.

Några exempel: Under de fyra åren 1977–1980, alltså under de borgerliga regeringarna – förekom sammanlagt över 2 400 fusioner, dvs. sammanslagningar av företag. Antalet anställda i de berörda företagen uppgick till 195 000. På de båda senaste åren ligger två av de största fusioner som någonsin förekommit i det svenska näringslivet. Det är Electroluxkoncer-

nens uppköp av Gränges och Volvos uppköp av Beijerinvest. I båda fallen skapades koncerner med vardera inemot 100 000 anställda. Samtidigt som koncentrationen inom bankväsendet fortsatt har nya former utvecklats för de stora affärsbankernas kontroll över näringslivet – olika typer av finansieringsföretag osv. Samtidigt som de mäktigaste av de gamla finansfamiljerna – Wallenberg, Johnson etc. – ytterligare förstärkt sitt inflytande har nya finansfamiljer kunnat skaffa sig miljardförmögenheter genom spekulation i mark, fastigheter och aktier. Enbart uppgången under förra året på Stockholmsbörsen med ca 60 % har tillfört ägarna av börsnoterade aktier en förmögenhetsökning med 40 miljarder kronor. En enda procent av hushållen äger tre fjärdedelar av de aktier som finns hos hushållen. De har fått en förmögenhetsökning med uppemot 10 miljarder kronor på ett enda år!

Sådan är kapitalismen! Sådant är det ekonomiska system som de borgerliga partierna försvarar med näbbar och klor! Jag måste ställa frågan till Rolf Wirtén, som här representerar folkpartiet: Hur förenar folkpartiet talet i sina programskrifter om kamp mot maktkoncentration och monopol med försvaret för den politik som lett till en fortsatt stark ekonomisk maktkoncentration under de år ni suttit i regeringen?

Ett typiskt drag i den fortsatta centralisering som skett är ökningen av de transnationella företagens inflytande. En allt större del av den svenskägda industrin ligger numera utanför Sveriges gränser. Under fjolåret slog investeringarna i svenskägda bolag utomlands nytt rekord med ca 20 miljarder kronor. Enbart de av riksbanken godkända kapitaltillskotten från de svenska moderbolagen uppgick till 6,5 miljarder kronor, en fördubbling från de närmast föregående åren. Men även de utländska uppköpen av företag i Sverige är omfattande. Här finns ett alldeles färskt exempel som upprört många människor, nämligen försäljningen av Wasabröd i Filipstad till den stora multinationella trusten Sandoz. Jag vill rikta en direkt fråga till statsminister Fäldin eller någon annan representant för centerpartiet, om det fortfarande existerar: Hur rimmar det med centerpartiets tal om decentralisering och lokal produktion att man från regeringens sida sagt ja till denna utförsäljning av en viktig del av svensk livsmedelsproduktion till en stor utländsk trust?

De borgerliga regeringarna har många politiska försyndelser på sitt minuskonto. De har genom flera olika åtgärder försämrat läget för pensionärerna. De har genom sin politik skurit ned bostadsbyggandet och byggandet av daghem. De har inom fördelningspolitiken tagit från de fattiga och gett till de rika. Regeringen vill nu försämra arbetslöshetsförsäkringen och sänka bidragen till arbetslöshetskassorna. Regeringen vill försämra villkoren för de sjuka och återinföra gamla klassgränser. Det är en cynisk och reaktionär politik som med kraft måste bekämpas. Vi hoppas att LO gör allvar av talet om en politisk strejk för att därmed understryka hur allvarligt man ser på de sociala försämringarna.

Tyngst i regeringens skuldbörda väger dock den växande arbetslösheten: I januari – om vi skall repetera siffrorna – uppgick den öppna arbetslösheten till 153 000 människor. Av dessa var 61 000 ungdomar. Totalsiffran

motsvarar 3,6 % av arbetskraften. Det är den högsta siffra som uppmätts sedan den nuvarande statistiken började 1970. Regeringen kan alltså inte längre, som den försökt göra i flera debatter, söka skylla sig med det genomskinliga argumentet att det var ännu sämre före de borgerliga regeringarnas tid.

Men dessa siffror ger ändå inte hela sanningen. Förutom de 153 000 öppet arbetslösa – en ökning med 45 000 från samma månad i fjol – fanns 123 000 partiellt arbetslösa, dvs. de arbetade deltid men ville ha heltid. 65 000 var latent arbetslösa, dvs. de skulle ha sökt jobb bara det funnits några. Andra uppgifter anger ett ännu större antal latent arbetslösa. En undersökning för några år sedan visade att över 300 000 kvinnor hörde till denna grupp. Över huvud taget är kvinnorna hårt drabbade av det dåliga sysselsättningsläget. Av de öppet arbetslösa är nu 80 000 kvinnor, dvs. fler än hälften.

Till de nämnda grupperna kommer de många som förtidspensionerats. Vi måste också räkna med de många som med ett felaktigt ord kallas handikappade – felaktigt därför att vi alla är handikappade i det ena eller andra avseendet – och som ställts utanför arbetslivet, men som ingenting hellre vill än att få göra en insats, om de bereds tillfälle till det.

140 000 människor fanns i januari i AMS-åtgärder av olika slag. Det är bättre än öppen arbetslöshet, men de saknar ändå fotfäste i det ordinarie produktionslivet. Hela antalet människor som ställs utanför det ordinarie produktionslivet uppgår alltså till mellan 800 000 och 1 000 000. Det är en förfärande siffra. Rolf Wirtén kom i sitt anförande dragande med det gamla argumentet att arbetslösheten trots allt är lägre i Sverige än i många andra länder. Ett sådant uttalande är cyniskt och förbättrar inte ett dugg de arbetslösas situation.

Arbetslösheten är ett fruktansvärt gissel för de människor som drabbas av den. Det finns undersökningar som visar de förödande psykiska och övriga medicinska skadeverkningarna av arbetslöshet. Särskilt svårt är det att vara ung och arbetslös, att just när man skall ut i arbetslivet få känna samhällets likgiltighet. De människor är beundransvärda som klarar detta. Men det krav som måste ställas är att arbetslösheten skall bort. Det är socialt orättfärdigt att tillåta arbetslöshet. Vi har inte rätt att på några hundra tusen medborgare lägga en hörda som vi alla borde dela.

Arbetslösheten är det största ekonomiska slöseri, det största ekonomiska lättsinne som kan tänkas. Den borgerliga regeringen brukar anklaga dem som kritiserar dess nedskärnings- och svångrempolitik för överbud. Men det är ju i själva verket regeringen som driver en lättsinnig överbudspolitik, när den accepterar och t. o. m. ökar denna stora arbetslöshet. Sverige använde under förra året bara 81 % av industrins produktionskapacitet. Många hundra tusen människor tillåts icke att ge bidrag till den gemensamma produktion av varor och tjänster av vilken vi alla skall leva. De hålls i stället kvar i arbetslöshet. Detta kan inte betecknas på annat sätt än som ekonomiskt vansinne.

Det finns fortfarande stora eftersatta behov i det svenska samhället. I en rad kommuner fattas det bostäder, t. ex. i Stockholmsområdet. De

---

Finansdebätt

kollektiva kommunikationerna behöver förbättras – det har de senaste månaderna med stor tydlighet visat. Det finns fortfarande en stor brist på barn tillsynsplatser. Hälso- och sjukvården behöver byggas ut. Miljövården måste förbättras. Produktionen av energi ur varaktiga inhemska energikällor måste på allvar komma i gång.

Dessa eftersatta behov finns alltså på den ena sidan. På den andra sidan finns hundratusentals arbetslösa människor. Går det att dra mer än en vettig slutsats av denna motsättning? Den måste lösas genom att de arbetslösa ges tillfälle att fylla dessa eftersatta behov genom sina arbetsinsatser.

Det är också den politik som vpk förordar. Några av våra viktigaste, direkt arbetsskapande förslag är följande:

Ett program för 100 000 nya samhällsnyttiga arbeten bör genomföras under en period av högst tre år. Dessa arbeten bör främst ligga inom den offentliga sektorn, men vissa kommer att öka beställningar och sysselsättning i befintlig industri även i den privata sektorn. Programmet innefattar åtgärder för att öka bostadsbyggandet, för en kraftigare utbyggnad av barnomsorgen, för ökade satsningar på kollektiv trafik, inhemska förnybara energikällor och en utbyggd samhällsservice.

En allmän ungdomsgaranti bör införas. Det bör åligga arbetsgivarna på varje större arbetsplats att inrätta ett särskilt ungdomsarbete per varje femtiotal anställda.

Ett statligt industriprogram av storleksordningen 100 000 nya industrijobb under en tioårsperiod bör genast påbörjas. Detta bör ha sin tyngdpunkt i att Sverige åter får en allsidig försörjning med maskiner, en frigörelse av datorindustrin från det multinationella beroendet, en grundlig förnyelse av vår delvis hårt nedslitna transportapparat.

Härutöver krävs industripolitiska punktinsatser: malmprospektering, utveckling av gruvindustrin, samordning av hela stål- och gruvindustrin, försvar för sysselsättningen inom krisbranscher som varvs- och tekoindustrin.

AMS och skolöverstyrelsen bör också få begärda medel för arbetsmarknadsutbildning. AMS-chefen Bertil Rehnberg säger i en kommentar till de senaste arbetslöshetssiffrorna: "Hade vi fått större resurser av regeringen i fjol så hade arbetslösheten inte behövt vara fullt så stor som i dag." Det är en hård men rättvis anklagelse.

Om man får döma av det svar som arbetsmarknadsminister Eliasson gav på vpk-gruppens interpellationer den 15 februari är regeringens inställning att mera inte skall göras för att minska arbetslösheten. Argumentet är att det ändå snart blir en konjunkturuppgång och att en ytterligare satsning av statliga pengar skulle öka budgetunderskottet, äventyra den samhällsekonomiska balansen och ännu mera öka arbetslösheten. Ekonomi- och budgetministern har argumenterat på samma sätt. Den fråga jag vill ställa till statsminister Färdin som ansvarig för hela regeringen är: Står hela regeringen bakom denna för samhälls ekonomin liksom för de arbetslösa ödesdigra ståndpunkt att kampen mot arbetslösheten inte skall föras med större energi och med större insatser?

Vpk har en rakt motsatt inställning. Enda möjligheten att komma ur det nuvarande krisläget är att bereda människorna en chans att arbeta. Då ökar vi produktionen, då minskar vi budgetunderskottet, då motverkar vi bristen på s. k. balans i samhällsekonomin. Det är en väg som i motsats till den regeringen går är ekonomiskt förnuftig och socialt rättfärdig. Arbetslösheten förstör landets ekonomi och drabbar hårt och orättfärdigt de arbetslösa. Arbetslösheten måste avskaffas.

Inflationen är jämte arbetslösheten den ekonomiska sjukdom som hårdast drabbar såväl de enskilda människorna som samhället. Det avgörande botemedlet mot inflationen, mot pris- och hyresstegringen, heter också ökad produktion genom att fler människor får möjlighet att arbeta. Det finns i vårt samhälle en alltför stor tolerans mot inflationen, mot försämringen av penningvärdet. Under de senaste åren har vi vant oss vid att priserna skall stiga kraftigt varje år.

Inflationen får emellertid inte accepteras, den måste hårt bekämpas. Förstöringen av penningvärdet är en epidemisk sjukdom som sprider sig på en rad olika områden. Den leder till skatteflykt och skattefusk, till svartjobberi och spekulering, till svindleri och parasitism. Den berövar småspararnas mödosamt hopslitna sparslantar deras värde och skapar stora rikedomar hos ett litet skikt av spekulanter och räntekapitalister. De borgerliga regeringarna måste hårt kritiseras för sin släpphänthet mot inflationen och för att de genom sin politik drivit på prisstegringen. Av den ökning av konsumentprisindex med över 60 procentenheter, som ägt rum under de senaste sex åren, svarar politiska beslut för 20 procentenheter eller en tredjedel.

På Karl XII:s tid gavs finansministrar som fördärvade penningvärdet en mycket hårdhänt behandling. Jag vill inte rekommendera en återgång till så kärva seder, men nog borde regeringar också nu för tiden få ta ett ansvar, när de kraftigt försämrar kronans värde. Det avgörande är emellertid att inflationen hejdas. Ökad produktion är där det avgörande medlet. Men man måste också omedelbart återinföra det allmänna prisstopp som den borgerliga regeringen slopat från årsskiftet.

Inflationen är en av orsakerna till den mygel- och spekulations ekonomi som nu gör sig allt bredare i det svenska samhället. Allmänt sett handlar det emellertid om förfallssymtom, som sammanhänger med att kapitalismen gått in i sitt monopolistiska stadium, att den inte längre är progressiv, inte längre utvecklar produktivkrafterna: Den har i stället blivit ett hinder för en verklig utveckling.

Särskilt under de ekonomiska kriserna tillspetsas nu kampen mellan de olika kapitalistgrupperna. Allsköns profitmakeri och svindel frodas. Kapitaltalet sätts inte in i produktiv verksamhet, utan investeringarna sjunker kraftigt. I stället tilltar spekuleringen i mark och fastigheter, i aktier, i ädla stenar, i konst och antikviteter. Utlåning av kapital i olika former blir lukrativare än produktion. Börskupper och s. k. snabba klipp blir dominerande i det kapitalistiska umgängeslivet. Nya finanskometer dyker upp på

profitens himmel, spekulanter haussas i tio-i-topp-listorna över de största privata förmögenheterna.

Det här är andra sidan av samma system som skapar massarbetslösheten. Det är ett slösaktigt system, som utarmar såväl människorna och samhället som naturen. Mygel- och spekulationsökonomi måste bekämpas och ersättas med ett system där det produktiva arbetet är grunden och man har en rättvis fördelning av produktionens resultat.

Till någon sådan ökad rättvisa i fördelningen bidrar dock inte den uppreklamerade skatteuppiggörelsen mellan socialdemokraterna, folkpartiet och centerpartiet. Den ger i stället de största skattesänkningarna till höginkomstgrupperna. Enligt statistiska centralbyråns beräkningar får den högst avlönade tiondelen av de heltidsanställda i genomsnitt 8 200 kr. i skatteminskning, medan de 75 % lägst avlönade bara får 1 600 kr.

Skillnaderna i effekter för olika inkomstgrupper är alltså mycket stora, även om SCB inte jämfört de lägsta lönerna och direktörsinkomsterna. En jämförelse mellan en manlig arbetare och chefen i ett stort textilföretag visar att textilarbetaren får en skatteminskning med 1 200 kr., direktören med 46 000 kr.

Då har ändå inte tagits hänsyn till hur skatteomläggningen skall finansieras. Den lösning de samverkande skattepartierna kommit fram till är ju en höjning av arbetsgivaravgiften med 2 % det första året. Sedan vet man inte. Socialdemokraterna har alltså t. v. gett avkall på kravet på övergång till s. k. proms.

En viktig punkt är att höjningen av arbetsgivaravgiften skall avräknas från det s. k. löneutrymmet. Hur detta påverkar olika inkomstskikt beror ju på avtalsuppiggörelsens innehåll. Skulle det bli en likformig fördelning är det lätt att se att 2 % av 70 000 kr. utgör 1 400 kr. eller lika mycket som skattesänkningen skall ge i genomsnitt per person. 2 % på 140 000 kr. utgör 2 800 kr. osv. Sedan kan man då jämföra med de utlovade skatteminskningarna.

Det har då sagts att de högavlönade skall hålla igen på sina krav i avtalsförhandlingarna. Om detta verkligen kommer att ske är emellertid skrivet i vatten. Man får också komma ihåg att de allra högsta inkomsterna inte fastställs i kollektiva avtalsförhandlingar, utan individuellt. Kommer direktörerna att sänka sina löner? Fan tro't.

Den exakta samlade effekten för olika grupper av skatteomläggningen är alltså en smula osäker. Den avgörs definitivt först genom de kommande årens avtalsuppiggörelser. Men däremot går det redan nu att med relativt stor säkerhet se i vilken riktning verkningarna kommer att gå. Skatteuppiggörelsen mellan socialdemokraterna, folkpartiet och centerpartiet kommer att gynna de högre inkomsttagarna. För lönarbetarna blir effekten troligen plus minus noll – om det inte blir en ren förlust, en risk som framför allt låglönegrupperna och de deltidsarbetande löper. Är det de människorna statsminister Fälldin tror skall arbeta och spara mer?

Att kalla denna skatteomläggning för en allmän skattesänkning är, för att uttrycka sig mildt, en smula överdrivet. Det är en skattereform för

höginkomsttagarna. Några måste därvid betala, och det mesta kommer att betalas av de stora grupperna med lägre inkomster. Som allmän skattereform påminner de tre samverkande partiernas förslag i hög grad om kejsarens nya kläder.

Men är då inte detta gynnande av höginkomstgrupperna något som man måste betala för att få någonting gjort mot avdragsskojet? Att man äntligen åtminstone något begränsar underskottsavdragen, som ju växt hastigt för varje år, är naturligtvis välkommet. Men socialdemokraterna har här sålt bort låglönegruppernas intressen för en grynvälling. Effekterna av den föreslagna begränsningen av underskottsavdragen har i hög grad överdrivits.

Sverige behöver en rejäl skattereform. Dess avgörande led måste vara övergång till produktionsbeskattning. Inkomstskatten bör då helt slopas för vanliga löntagare med inkomster under 100 000 kr. Men detta måste kompletteras med en verklig progressiv beskattning för högre inkomster.

Vad som behövs är en rättvisare, en jämnare fördelning av inkomster och förmögenheter, inte en ännu mer orättvis fördelning som blir följden av mittenpartiernas skatteförslag.

Talet om skattesänkning framstår ju som det verkliga skrymteri det är när man dessutom betänker verkningarna av att regeringen nu vill stjäla över 3 miljarder kronor från kommunerna. Det försvårar läget för många kommuner och kan innebära ännu mera av arbetslöshet och social nedskärning. Det kommer att pressa upp kommunalskatterna. Den borgerliga regeringen måste bort. Och socialdemokraterna måste upphöra med sitt kompromissande med den borgerliga politiken, annars får vi kanske dras med samma katastrofala regeringar ännu en valperiod. Det har, fru talman, Sverige inte råd med.

Kammaren beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas kl. 19.30.

5 § Anmälades och bordlades

Propositionerna

- 1981/82:113 Program för regional utveckling och resurshushållning
- 1981/82:124 Ändrade regler för räntebidrag och bostadsbidrag m. m. samt om införande av en hyreshusavgift
- 1981/82:126 Vissa ändringar i reglerna om stöd för individuell handikappanpassning av bostäder m. m.
- 1981/82:127 Närradioverksamhet
- 1981/82:128 Vissa musikfrågor, m. m.
- 1981/82:129 Stöd till taltidningar
- 1981/82:133 Statsbidrag till kommunal väg- och gatuhållning m. m.
- 1981/82:137 Exportverksamhet inom väghållningsområdet
- 1981/82:139 Ändrade bidragsregler inom den frivilliga arbetslöshetsförsäkringen, m. m.
- 1981/82:141 Ändring i lagstiftningen om kriminalvård i anstalt m. m.

*Meddelande om
interpellationer*

6 § Meddelande om interpellationer

Meddelades att följande interpellationer framställdes

den 10 mars

1981/82:158 av *Helge Hagberg* (s) till ekonomi- och budgetministern om lokaliseringen av tingsrätten i Örebro:

Lokalfrågan för tingsrätten i Örebro behandlas i årets budgetproposition bil. 5, där föredraganden bl. a. framhåller behovet av att lokalfrågan löses. Byggnadsstyrelsen har redovisat ett byggnadsprogram avseende en lokalisering till Örebro slott. Regeringen har inte tagit ställning till detta program men upptar en preliminär kostnadsram på 13 milj. kr. Beredningen i regeringen är ännu inte avslutad, men om riksdagen beviljar beloppet kommer regeringen senare att föreslå lokalisering etc.

I Örebro har förslaget om lokaliseringen vållat en häftig debatt, och myndigheterna, landstinget och kommunen samt organisationer och enskilda har förordat en annan lösning. Man menar att slottet spelar en så kulturhistoriskt viktig roll att en lokalisering av tingsrätten till dessa lokaler inte är förenlig med de kulturhistoriska intressena. Därför har Örebro kommun erbjudit sig att bygga om och även utöka lokalerna i rådhuset, där tingsrätten nu finns. Örebro läns landsting har även kommit med uppslaget att man skall använda fastigheten Järnvägsgatan 8 (gamla Folkets Hus).

Eftersom en lokal och regional opinion gått emot byggnadsstyrelsens förslag om lokalisering till slottet, måste regeringen kunna ta hänsyn till de framförda invändningarna och i sin beredning pröva andra lokaliseringsslösningar. Jag vill med anledning därav fråga budgetministern:

Är statsrådet beredd tillmötesgå den starka opinion som föreligger beträffande lokaliseringen av tingsrätten i Örebro?

1981/82:159 av *Inga Lantz* (vpk) till socialministern om utbyggnaden av barnomsorgen:

Bara hälften av de planerade daghemsplatserna kommer att byggas under 1982. Det visar en utredning från Kommunförbundet om förskole- och fritidshemsverksamhetens utbyggnad. Utredningen har gjorts i samarbete med kommunerna Degerfors, Flen, Göteborg, Haninge, Kiruna, Norrköping, Sundsvall, Varberg och Örnsköldsvik.

Orsakerna till den låga utbyggnaden är kommunernas kärva ekonomiska läge och de försämrade statsbidragen. 1975/76 var riksdagens målsättning att betala 70 % i statsbidrag till kommunerna för deras daghemskostnader. I verkligheten nådde bidragen bara en nivå på knappt 50 %. Nyligen beslutade

riksdagen om ett nytt statsbidragssystem för barnomsorgen, som innebär en minskning av statsbidraget med 300 milj. kr. för 1983 i förhållande till tidigare system. Tanken i detta system är att alla former av barnomsorg skall få 40 % i bidrag. Det nya statsbidragssystemet kommer att gynna små kommuner där daghemsutbyggnaden är låg.

Under den senaste femårsperioden har bara 70 000 nya daghemsplatser tillkommit mot planerade 100 000. Fortfarande står hundratusentals barn i kö för daghem eller fritidshem. Behovet av en kraftig utbyggnad är således uppenbart.

Det finns en mycket stor risk att, när nu statsbidragen skärs ner samtidigt som kostnaderna ökar, kommunerna i ännu mindre utsträckning kommer att bygga bort bristen på daghem och fritidshem. Eftersom kommunerna inte har någon lagfäst skyldighet att bygga vare sig daghem eller fritidshem kan man befara att i nuvarande ekonomiska läge kommunerna underlåter att ta hänsyn till barnens och föräldrarnas behov av en utbyggd barnomsorg.

Med hänvisning till det anförda vill jag fråga socialministern:

Vilka åtgärder avser regeringen vidta för att förhindra ytterligare försämringar vad gäller utbyggnaden av barnomsorgen?

7 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framstälts

den 10 mars

1981/82:293 av tredje vice talmannen *Karl Erik Eriksson* (fp) till ekonomi- och budgetministern om värderingen av förmån av fri bostad på jordbruksfastighet:

När de nya reglerna för värdering av bostadsförmån avseende jordbruksfastighet tillämpas i praktiken vid upprättandet av årets deklaration, visar det sig att en del enligt min uppfattning orimliga effekter uppstår.

I det gamla systemet utgick man från det *totala* antalet rum och den *totala* bostadsytan. Det hade ingen betydelse om det var en eller flera byggnader.

I det nya systemet börjar man från botten för varje byggnad med den högsta procentsatsen, 9 %.

Ett exempel: Huvudbyggnad taxeringsvärde 110 000 kr. Bostadsförmånen blir 9 600 kr. (9 % av 100 000 + 6 % av 10 000). Lillstuga taxeringsvärde (efter 50 %) 40 000 kr. Bostadsförmånen blir 7 200 kr. (9 % av 2 x 40 000).

För byggnad 2 – i många fall en lillstuga som används endast obetydligt – medför det nya systemet, som bl. a. framgår av exemplet, orimliga effekter.

Kritik har riktats mot att man inte först lägger samman byggnadernas

Onsdagen den
10 mars 1982

---

*Meddelande om
frågor*

värde och därefter räknar ut förmånsvärdet. Jag delar kritiken på denna punkt, då jag anser att det är rimligt att man har endast *ett* bottenvärde med den höga procentsatsen 9 % på den totala bostadsförmånen.

Med hänvisning till det anförda vill jag fråga ekonomi- och budgetministern:

Avser statsrådet att se över anvisningarna för fastställande av bostadsför-
mån avseende jordbruksfastighet inför nästa års inkomsttaxering?

1981/82:294 av *Inga Lantz* (vpk) till socialministern om likställande av s. k. sniffning med missbruk av alkohol och narkotika:

Den nuvarande lagstiftningen förefaller inte inbegripa åtgärder mot vuxnas missbruk i form av sniffning, t. ex. av thinner. I t. ex. lagen om vård av missbrukare i vissa fall (LVM) talas bara om alkohol och narkotika. Det är inte vanligt förekommande med vuxna sniffare, men det förekommer, ibland långt upp i åldrarna över 20 år.

Mot bakgrund av det anförda vill jag ställa följande fråga till socialministern:

Kommer regeringen att vidta åtgärder för att likställa missbruk i form av s. k. sniffning med missbruk av alkohol och narkotika?

1981/82:295 av *Bo Lundgren* (m) till socialministern om eventuell höjning av arbetsgivaravgiften:

Regeringen har beslutat att dra tillbaka sitt förslag om besparingar på företagshälsovården. Enligt uppgift har socialministern uttalat att den uteblivna besparingseffekten kan motverkas genom en höjd arbetsgivaravgift.

Mot denna bakgrund vill jag fråga socialministern om regeringen kommer att lägga fram ett förslag om ytterligare höjda arbetsgivaravgifter i detta syfte.

1981/82:296 av *Kerstin Nilsson* (s) till handelsministern om den planerade indragningen av tullstationer i Tornedalen:

Enligt uppgifter från tullverk och fackförening planeras indragning av tre gränsposteringar i gränsbygden Tornedalen, nämligen i Karungi, Hedenäset och Svanstein. Dessa uppgifter vällar oro bland många i gränsbygderna.

Med anledning härav vill jag till statsrådet och chefen för handelsdepartementet framställa följande fråga:

Är statsrådet beredd ta initiativ som syftar till att förhindra planerad indragning av tullstationer i Tornedalen?

8 § Kammaren åtskildes kl. 18.04.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

Nr 92

Onsdagen den
10 mars 1982

/Solveig Gemert